

BERDÜCESİ

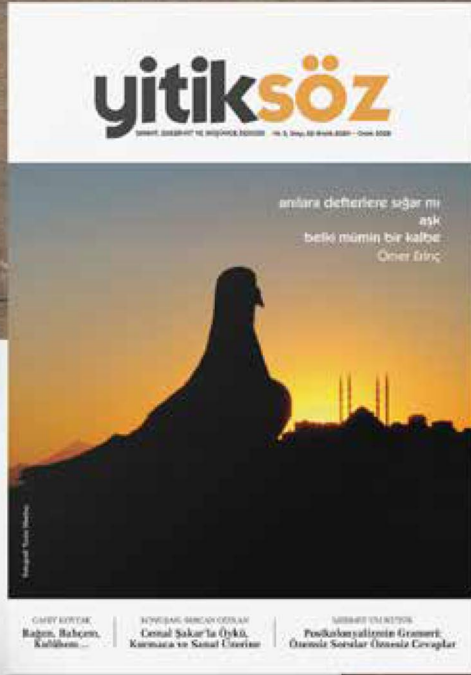
Mevsimlik Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi

Dosya: Şiirin ya da Dizenin
Ortaya Çıkış Öyküsü

KIŞ
2025
sayı: 12

YİTİKSÖZ'ÜN 26. SAYISI ÇIKTI!

BERDÜCESİ

Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi

KIŞ
sayı:12

BERDÜCESİ

Yıl:4 Sayı:12

Ocak 2025

Yayın türü: Yerel Süreli

İmtiyaz Sahibi

Kahramanmaraş Büyükşehir
Belediye Başkanlığı

Genel Yayın Yönetmeni

Duran Doğan

Sertifika No: 44153

Editör

Bilge Doğan

Yayın Kurulu

Fatma Gülşen Koçak
Canan Olpak Koç
Aliye Uslu Üstten
Melek Demirdöğen
Esra Kirik
Tuğçe Gök

Son Okuma

Melek Demirdöğen

Tasarım

Ali Şenocak

Görsel-Teknik Hazırlık

Ebrar Akkaya

ISSN - 3023-6339

Baskı

Akbaba İletişim Matbaa Basım Yayın
Tanıtım Eğitim Danışmanlık ve Anket Hizmetleri
Şazibey Mah. 2. Sk. Hisar Apt. No:10/A
Onikişubat / KAHRAMANMARAŞ
Tel: (0344) 235 40 02 - 0532 517 62 24
akbabailetisim46@hotmail.com

İletişim Adresi

berducesidergisi@gmail.com

SUNUŞ

Değerli okurlar, zaman denen mefhum pek gariptir. Bahtiyar insanlar zamanın hızlı geçmesinden korkarak titrerler; bedbahtlar ise zamanın uzayan sonsuzluğunda kendilerini kaybolmuş hissederler. Zamana hükmetmek ve iz bırakmak maksadıyla Berdücesi ailesi olarak yola çıkmamızın üzerinden üç yıl geçti. Dördüncü yılımıza yeni yıl ile girmenin heyecanıyla; zamanı hakkıyla yaşamış olmanın ve Berdücesi'yi tarihe bir anı olarak bırakmanın haklı gururuyla bahtiyarız. İyi okumalar diliyoruz.

Editör

Berdücesi 2025 Kış

İÇİNDEKİLER

- 14 DOSYA: Şiir ya da Dizenin
Ortaya Çıkış Öyküsü
Hazırlayan: Mustafa Köneçoğlu/ Bilge Doğan
- 14 Ahmet Edip Başaran
- 16 Esma Polat
- 18 Mehmet Sümer
- 22 Mehmet Tepe
- 23 Meryem Kılıç
- 25 Mustafa Köneçoğlu
- 26 Orhan Tepebaş
- 28 Selim Somuncu
- 30 Sevgi Yerlioğlu
- 31 Sümeyra Yaman
- 33 Zeynep Arkan

İNCELEME

- 81 Ceyda Akcan
- 52 Hatice Uçar
- 75 Meliha Tatlı
- 68 Melisa Nur Kesici
- 40 Pınar Koçak

DENEME

- 88 Zahide Koska

ÖYKÜ

- 56 Ayşe Kalaycı
84 Bilge Doğan
43 E. Ecran Şenel
46 Emame Akman Harmancı
7 Fatma Ünsal
71 Filiz Aydın
11 Merve Etöz
49 Sümeyye Can
64 Tuğba Kumru
35 Tuğçe Gök

ŞİİR

- 74 Ayşegül Sözen Dağ
83 Betül Özkan
79 Feyza Betül Tuğ
63 Fırat İpbulan Kahveci
80 Hatice Çınar
6 Sevgi Yerlioğlu
39 Yasemin Kuloğlu
98 Zehra Yavuz

KİTAP TANITIMI

- 95 Azize Bati
89 Harun Kadioğlu
92 Hüseyin Ceviz

SÖYLEŞİ: Yaşar Bayraktar

- 59 Hazırlayan: Melek Demirdöğen

TAZE RESİM

Annem'e

yol gelincik tarlası, yer nakışı bu siyah
şelale deseninde çiziliyor toprağa
bükülen bir kırmızı, yeşeren bir dal bakış
yan yana duralım sesinin damlasında
bal artığı ikindi, kuşatıp başımızı
vızıltılar ürkütür çiçek olmayanı
seni çiçek gördüm ben o kilitli aynada
tozunu tozum bildim dağıldı sır
şimdi berrak daha da berrak yüzüm
suya bakar gibi değil suya eğilir gibi
anne eğilmektir, günden güne bir damla
bak işte çoğalıyor yüzünde kımıldılar

küpü çeviriyor parmaklarım
burada saçların gittikçe koyulaşan
sırma aydınlığı mı altın teli mi
yıldız döken bir ırmak burada
renkler yan yana dizili parlak kayıtlar
kaç kez tedirgin takıldı ağına
denk gelirse bir balık ya yemyeşil yosunlar
yeşil deyince anne ağaç mı başın
nasıl böyle parlak nasıl her akşam
uykudan önce hatırlanan gün
başucunda taze resim kımıldayan

yıldızlı parkın gündüzünde
yaz günü terliyor avuçlarımız
ben henüz omzunda eksik bir gölge
baş olup dayanmak için henüz
ömründen adımlar gülüşler ağıtlar
geçerken yaslandığın iki avuçtan biri
bir örtü sallanıyor rüzgarda
bir örtü gözlerinde sarı aydınlık
yaz ortası titriyor ayaklarımız

Sevgi Yerlioğlu

FATMA İÇİN ATLAR

Fatma ÜNSAL

öğrencilerime

Annemin saçımı çekiştirerek taramasından hoşlanmıyorum. Yorulmuş, belki aklında bin tane iş var. Hıncını saçlarımdan çıkarıyor. Kesse rahatlayacak ama kesmiyor da. Kocaman örgüyü görünce mutlu oluyor gibi. Gibi çünkü onun ne hissettiğini bilmiyorum. Hiç de bilemedim. Beni dünyayı ilk idrakimden itibaren iyi bir yüz okuyucusu olarak yetiştirdi. Sadece o mu? Hepsi. Yüz okuyucusu ne yapar? Yüzlerin arkasındaki ruhu görmeye çalışır. Peki, görebilir mi hep? Göremez. Göremediği için işine devam eder. Annem saçımı örgülü görünce seviniyor mu acaba? Ahh yavaş anne yavaş! Sus kız sus, inekler ahırda bağırıp duruyor sus. Geç zaman geç, yoksa annem başımı çorak bir toprağa çevirecek geç.

Öğrenciler bağırıp duruyor bahçede. Teneffüsleri hiç bitmeyecek gibi coşkulular. Hâlbuki on dakika sürecek. Hatta yedi. Üç dakika sonrası öğretmen zili. Ama onlar bu yedi dakikaya yetmiş dakika gibi, yetmiş sene gibi sarılıyorlar. Koridoru dolaşırken boynuma astığım “Nöbetçi Öğretmen” kartıyla oynuyorum. Kattan ayrılmak yok. Yok mu? Yok. Belki de var. Gerçi teneffüsün bitmesine az kaldı. Ama bir sonraki teneffüste buradan bir süreliğine ayrılısam kimse anlamaz. Profesyonel bir kaçığım. Kaçtım mı kimse nasıl kaçtığımı anlamaz.

Bir ara balkona çıkıyorum. Okullarda da balkon olur. Şaşmamak lazım. Öğrenciler var güçleriyle bağırırlar: “Hocaam hocaam gelin ip atlayalım!” Zil çalmak üzere, diyorum. Siz de toparlanın hadi yavaştan. Ama öğle arası namazdan sonra buluşalım. Buna da çılgınlarla seviniyorlar. Onlar sevinince sevinmem gereken bir şey olduğunu anlıyorum. Ben de sevinyorum. Zil çalıyor. Maceraya kısa bir mola.

Dedemle kozalak toplamaya gidiyoruz. Eşeğe beni bindiriyor. Kendisi yayan. Yirmi kadar çuval aldık. Dede, diyorum. Bunların hepsini eşeğe nasıl sığdıracağız? İki seferde taşırsın diyor. Eşeği öldürecek değiliz a. Ee ben iki sefer nasıl yürüyeyim köye? Sen beni yazıda beklersin. Bir şey olmaz. Ben gelene kadar hopla zıpla. Ağızğımdan ye, diyor. O böyle deyince biraz ürküyorum. Ama yine de korkmuyorum. Hiç olmadı bir çama tırmanır öyle beklerim. Köye git gel dayanmam ki hem. Yirmiden fazlaymış çuval. Öyle bir topluyorum ki tam bir kozalak toplama makinesiyim. Dedem arada belini doğrultuyor, beni izliyor gülümseyerek. Başında takkesi, üstünde yaz kış çıkarmadığı süveteri.

**“Profesyonel
bir kaçığım.**

Kaçtım mı
kimse nasıl
kaçtığımı
anlamaz.”

Namaz izli pantolonu. Çakır gözlerinin arasından Eşekçi Hüseyin bana bakıyor. Eşek alıp sattığından köyde ona böyle diyorlar. İlk kozalak postasını yığıyoruz eşeğe. Beni muhkem bir yere oturtup buradan ayrılma bak, diyor. Korkma. Kim gelecek hem? Yabancı biri uğramaz ya olur da görürsen tırman hemen ağaca. O saat gelirim ben. Tamam, diyorum usulca. Dehleyip gidiyor eşeği. Gözden kaybolana kadar dönüp dönüp bana bakıyor. Gözden kaybolunca biraz ürküyorum tabii. Dağda kaldım mı bir başıma! Bir süre etrafta dolaniyorum. Sonra çamlara sırayla tırmanıp tırmanıp geri iniyorum. Bir tanesine salıncak kurup onda oyalaniyorum. Yok, vakit geçecek gibi değil. En iyisi şurada azıcık kestirmek. Yazıyı gören çamların birinin dibine minderleri seriyorum. Ohh, serince uzaniyorum. Uzanır uzanmaz sesler geliyor gümbür gümbür. Patır patır sesler. Sanki bir ordu gibi sesler. Aman Allah'ım sen koru. Hemen tırmanıyorum çama. Ağaçların arkasından önce toz bulutu gözüküyor. Sonra bir sürü at. Yılkılar bunlar. Kimi kestane renginde kimi apakça atlar. Yazıyı dolduruyorlar. Onları görünce hemen iniyorum ağaçtan. Koşuyorum yanlarına. Aralarında kalıyorum ama korkmuyorum. Zaten bir süre sonra otlamaya koyuluyorlar. Onlar kütür kütür yerken otları ben onları izliyorum. Şunların biri de benim olsa ya!

**“Yumuşak,
hamursu
bir hissin
ortasında
şimdi
annemin
saçımı çekiştire
çekiştire
taradığı
zamandayım.”**

Öğle vakti geliyor. Önce yemek, sonra namaz, ardından atıyorum kendimi bahçeye. Birer ikişer geliyorlar. Etrafımda toplanıyorlar. Ellerinde kocaman bir ip. -Hadi hocam, atlayın atlayın. Yahu nasıl olur hay Allah, müdür mü şu gelen? Yok yok siz atlayın vazgeçtim. -Hadi hocam, söz verdiniz hadi ama! Bu çocuklar birden nasıl da holigana dönüşüyor teneffüs vakitlerinde. Yahu şimdi yakışık almaz, tamam hadi ben çevireyim ipi de bari siz...-Aaa amma naz yaptınız be hocam. Ne olacak işte. Atlayın hadi. Ne yapsak, balkona da matematikçiler çıkmış. Diyecekler ki ee işsiz güçsüz bir branş. Biz nefes alamıyoruz bu da ip atlıyor. -Hocam kendinizle konuşup durmayın hadi! Amaan derlerse desinler. Bunu siz istediniz, kolunuz kopsun ağrıdan da görün gününüzü. Başla bakalım çevirmeye. Alkışlar şamatalar gırgırlar eşliğinde.

Laleli biiir, içeriye gir
Laleli ikiiii, ormandaki tilki
Laleli üüüç, atlaması güüüç
Laleli dööört eteğini ört

Etrafımda sesler boğuklaşıyor. Öğrenciler, balkondaki matematikçiler, uzaktan gelen müdür ve yanındakiler. Birbirine karışan renkler gibi oluyorlar. Girdaba dönüşüyorlar. Bir tur atlıyorum. Yumuşak, hamursu bir hissin ortasında şimdi annemin saçımı çekiştire çekiştire taradığı zamandayım. Bir sonrakinde tütün tarlasında ziftli ellerime bakıyorum. İp daha hızlanıyor. Dedemle kozalak toplamaya gittiğimiz o anda. Aa belki bir sonraki turda atlarla koşarım yeniden.

Derken etraf yeniden kendi rengine dönüşüyor. Dönerken dizimde ve ellerimde bir acı hissediyorum. Düşmüşüm meğer. Matematikçiler

güliyor mu ne? Birbirlerine döndüler yönlerini. Oh mu oldu yoksa bana? Çocuklar gülmüyor ama. Kalkın hocam, diyorlar. Zeynep'le Hatice mahcup oluyorlar. Özürler dileniyor. Olsun, diyorum. Yaşlılar ancak bu kadar ip atlayabilir. Sizin suçunuz değil. Peki ya ama atlar nereye gittiler?

Kuşburnunun dikenleri ellerime batıyor. Yine de gıkım çıkmıyor. O kadar yolu aşı aşı geldik. Akşama epey toplamış olmalıyız. Anneme ve ebeme bakıyorum. Onlar bana bakmıyor. Öyle yaptıkları işte ki gözleri kuşburnundan başka bir şeyi görmüyor. Vakit ikindi. Saate bakmadan anlıyorum. Güneş, ayrılığın sinyallerini veriyor çünkü. Zayıf. Isıtmıyor artık. Yel, zayıf vücudumu sarınca ebemden hırkamı istiyorum. Heybeden çıkarıp veriyor. Hırkamı giyerken: "Okula gitmeyi de hiç özlemedim anne. Gitmesem mi?" deyiveriyorum birden. Annem, vücuduna şok verilmiş gibi bana bakıyor aniden: "Gitme de bu tarlaların ırgatı ol. Peşinde beş bebekle dağ bayır dolaş benim gibi." diyor. Okul da hiç eğlenceli değil mübarek. Sürekli okulda olan öğretmenler ne yapıyor acaba? Neyse, diyorum. Öyle böyle bu yıl da biter.

Sınıftan dışarıyı izliyorum. Hemen dibimiz küçük bir tepe. Başına bulutlar uğruyor. Yamaçlarında koyunlarını güdüyor çoban. Boz bir tilki, çobanın görmediği taraftan inine koşuyor. Ben görüyorum. Kuşburnu çalılarını da görüyorum. Alacalanmış kuşburnuları da seçiyorum. Yoklamayı almaya devam ediyorum sonra. Meral diyor ki: "Bu teneffüs yine ip atlayacağız hocam. Hem okulun çoğu olmayacak." Matematikçiler olmayacak yani. Başta ağırdan alıyorum. "Ne ip atlaması Meral? Bir kere atladık diye. Hem daha ellerim iyileşmedi."

Mırıldanıyorlar. İknaya girişiyorlar. “Eh,” diyorum. “Ne yapalım. Atlayayım bari.” Yaşayın hocam, diye alkışlamaya, gülüşmeye başlıyorlar.

Zil çalar çalmaz koşuyorlar. Benim de koşasım geliyor ama tutuyorum kendimi. Ağır ağır iniyorum bahçeye. Yine Hatice ve Zeynep çeviriyorlar ipi. Hadi hocam hadi hocam! Başlıyorum atlamaya.

Laleli biiir , içeriye gir
Laleli ikiiii, ormandaki tilki
Laleli üüüç, atlamaşı güüüç
Laleli dööört, eteğini ört
Laleli beeeş, beş kardeş
Laleli altı, altınımı çaldı
Laleli yediii

Kuşburnunun dikenleri ellerime batıyor. Yine de gıkım çıkmıyor. O kadar yolu aşı aşı geldik. Akşama epey toplamış olmalıyız. Anneme ve ebeme bakıyorum. Onlar bana bakmıyor. Atlamaya devam.

Laleli yediii, yemeğimi yedii
Laleli sekiiiz...

İlkokula yeni başlıyorum. Öğretmenin kaşları çatık. Yanımda zır zır ağlıyor sıra arkadaşım. Sınıf bağıra bağıra ağlıyor. Ağlamayın ne var ki bunda, diye teselli ederken dudağımı ısıriyorum. Gözlerim ağzına kadar yaş dolu.

Laleli dokuuuz, biz hep tokuz.

Dedemle yülkaların arasındayız. Bana şunlardan birini yakalasan keşke diyorum. Haydi seç beğen diyor. Gerçekten mi diyorum. Ben yalan söyler miyim, diyor kızarak. Seç hadi.

Laleli ooon.

Hocaam, devam edin devam edin. Düşeceksiniz yine durmayın.

Seçemiyorum ki hepsi çok güzel. Ama sanki şu beyaz olanı...

Laleli ooon.

Hocaya ne oldu? Hatice durdur ipi.

Seçtin mi diyor dedem. Seçtim dede. Şu beyaz olanı seçtim. Büyük olmak zor. İp atlasan da zor. Gitmeyeyim dede, diyorum. Gitmedin ki zaten ne gitmesi, diyor.

Bu atların hepsi senin için diyor gülerek. Ben onca zamandır dolaşıyorum buralarda. Yakınıma gelmemişlerdi bu kadar, diyor.

Bu atlar benim için. Bu ip atlamalar da benim için.

Laleli on. Bu ne biçim son?

**“Büyük
olmak zor.
İp atlasan da
zor.”**

SİHİRBAZ HACI DEDEM

Merve ETÖZ

(Bir sırrın ortaya çıkması için gerekli malzemeler; ebeveyn rolündeki kişilerin ortalıktan çekilmesi, meraklı bir zihin ve esirgenmiş bir mekânın ele geçirilmesi.)

Gaz lambasının kırmızı ışığında, yer minderleriyle çevrelenmiş odada oturuyorduk. Duvara asılmış kutsal kitaba ayağımı uzatmadığım sürece sert yastıklardan kule yapmam ya da onları uçan halı yapıp âlemler arasında gezinmem sorun olmuyordu. Tabii günlerden Perşembe ise başka. O gün genelde, sırtıma yediğim şaplak sayesinde kopuyordum oyundan. Sığınağım, bahçedeki dut ağacının dallarından başka bir yer değildi.

Perşembe, hacı dedemin sohbet günüydü. Yaprakların arasından evin girişini görebiliyor, kendimce yoklama alıyordum. Kapının önü elinde tesbih, başında takke ile dingin bir derenin akışı gibiydi. Üvez böcekleri içeri dalıp ahengi bozmasın, huşu içinde dalıp gidilen o berrak geceye dünyalık bir telaş karışmasın diye ışığı kısıyorlardı.

Çocuklar bu geceye dahil edilmiyordu. Evlerinde ya da buraya gele-meyecek olan büyüklerinin yanında bırakılıyorlardı. Bir ben kalıyordum geriye, ama beni de içeri almıyorlardı. Ne zaman hacı dedemi ben de dinleyeceğim desem; sırtımda şaplak bahçeye kaçıyordum.

Babama “sütlük” diyorlardı. Ondan utanıyordum. Temiz olmayı bece-remiyordu. Yemeği yerken de yanında durmak istemiyordu kimse ama ona şaplak yoktu. İnsanlarla temastan da kaçınıyordu. Bir tek dedeme... Ona sarılmak istiyordu ama buna müsaade edilmiyordu. Çünkü dedem mütemadiyen pür i pak, bir melek gibi aramıza karışırdı. Oysa babam... Bazen çiş koktuğu dahi olurdu.

Anneme gelince; onun adını anmıyorlardı bile. Ona dair ağzımdan çıkacak herhangi bir sözcükle birlikte beni derdest edip karanlık odaya bırakıyorlardı. Böyle öğrenmiştim sınırları, özgürlüğü, alan hesaplamasını. Kendimi güvende hissettiğim yerdi karanlık oda, yatağım buradaydı. Yanı başımdaki sehpanın üzerinde bir çerçeve vardı. Ninem burada annemle babamın düğün fotoğrafı olduğunu söylemişti bir kez. Aydınlığa koşarak fotoğrafa bakmak istemiştım. Ninem ayağıma çelme takmıştı ve düştüğümde kırılan camın elimi kesmesiyle sessizce ağlamıştım. Ben yüzümü dahi çevirmezken o kalkıp içeriye gitmişti. Böyle zamanlarda Hû çeker herhangi bir konuşma başlangıcına mani olurdu ninem, susmayı böyle öğrenmiştim.

**“Babama
'sütlük'
diyorlardı.
Ondan
utanıyordum.”**

Bazen ağaçtan atlayıp yukarıya, mest olan insanların arasına karıştım. Ninem başlangıçta beni kovalar ama sonra ikramları hazırlamaya mutfağa geçtiğinde içeri geçişimi görmezdi. Girişteki yastığın altı zulamdı, orada hiç eksilmezdi yiyeceğim. Kim cebime bir şey ilıştırse orada saklardım. Başlar bir sağa bir sola sallanırken, hacı dedem onlara rüyasında gördüklerini hatta kulağına fısıldananları aktarır, ben o sırada ağızda üçüncü, beşinci çikolatamı eritip onu dinlerdim. Öyle büyülenirdim ki, kandildeki ateş titrese herkesle beraber “Allah” diyerek yerden yükselirdim. Omzumdan çekıştiren ninemin odaya girişini göremez, bir yere kaçamazdım. Sonrası kapı önüne sürüklenme ve gecenin sonuna gelindiğinin ispatı; misafir ayakkabılarını ters çevirip kimseye görünmeden odama geçme...

Bir gün yine evimiz tıklım tıklım doluyken, dedemin sohbeti bitmiş, amcaların kafası sallanmaktan bitap düşmüştü. Beklenen ninem ve elindeki çay tepsisiydi. Ama kapı aralığından bir kız çocuğu uzandı ve ninemin rahatsızlandığını söyledi. Hacı dedem ayaklandı, kandildeki ateşi eliyle söndürdü. Tüm gözler kapıya yöneldi. Hep bir ağızdan şifa esmasıyla ev boşaldı.

Ninem hastaneye götürüldü. Ben evde kaldım. Unutmuşlar mıydı, aldırmamışlar mıydı bilemedim. Sığılacak bir dut ağacından da yok-sundum gecenin bu saatinde. Hırslandım ve karanlık odaya girmedim. Ninemin yatağına uzandım önce, kalkıp birkaç kez zıpladım, benim yatağıma göre yumuşaklığını ölçtüm. Sonra dolaplara dikildi gözüm. Sırayla gezindim tüm raflarda, çekmecelerde. Bir kutu buldum ama epey çaba sarf ettim açmak için. Zorlandıkça merakım artmıştı. Açtığımda içindeki fotoğraflar yere yayıldı. Hepsinde hacı dedem vardı. Rengârenk bir çadır, çadırın önünde dedem. Yanında açık saçık kırmızı elbiseli bir kadın. Ninem değil, çok güzel bir kadın.

Dedemin üstünde değişik bir kıyafet var. Tayt gibi daracık pantolon, üzerinde süslü beyaz gömlek. Başında çeşit çeşit şapkalarla türlü pozlar. Hepsinde aynı kadın yanında. Fotoğraflardan birinde elinde şapka var, şapkadan uzanan tavşanın kulaklarını tutmuş; kadınla birbirilerine bakıp gülümsemişler. Bir başkasında hacı dedem maskeli, ayaklarında sivri burun ayakkabı, kadın arkada kutunun içine oturmuş, etrafında kılıçlar var. Bir diğesinde sahnede ikisi de, öyle mutlular ki, coşkuları fotoğraftan taşmış.

Küçük dilimi yutacaktım neredeyse. Yan taraftan tıktırılar gelince baktığım fotoğrafları kutuya attım. Odayı normal hâlinde bırakıp koşarak kendi karanlığıma geçtim ve elime sıkıştırdığım bir resmi çerçevenin arkasına gizledim. O an aklıma geldi; neden kimse yokken çerçeveyi alıp anneme bakmamıştım?

Evdeki telaşeden uyuyamadım. Kapıyı minicik aralayınca ninemin başında hacı dedemi Kur'an okurken gördüm. Şimdi çıksam, beni tekrar odaya gönderecekti, uyudum.

Uyandığımda ev sakin ve sessizdi. Ortalıkta kimse görünmüyordu. Gece-den beri içimi kemiren şeyi yapacaktım artık. Çerçeveyi tişörtümün içine

“Başlar bir sağa bir sola sallanırken, hacı dedem onlara rüyasında gördüklerini hatta kulağına fısıldananları aktarırdı.”

sıkıştırdım ve dut ağacına doğru yollandım. Adımlarımın ezbere bildiği yolda birkaç kez tökezledim, en sonunda da düştüm. Çerçevenin köşesi karnıma battı, ağladım. Sonra dakikalarca dut ağacını aradım. Her gün gelip tırmandığım, bazı günler dalında uyuyakaldığım sığınağım...Hiçbir yerde yoktu. Arkın kenarında birikmiş toprağa oturup daha çok ağladım.

Kenara bıraktığım fotoğraf aklıma geldi. Gözyaşlarımı silip bakınca, Hacı dedemle o kadını gördüm yine. Bu kez kucaklarında ben. Kadın gelinlikli; kapalı bir gelinlik, saçları erkek tıraşı, dudaklarında kırmızı bir ruj, ağzı kulaklarında. Dedem cüppesiyle, kucağında ben, diğer elinden sarkan kehribar tesbihle, yüzünde kocaman gülümseme. Kafam karışmıştı. Bir süre öylece bakakaldım. Yukarıdan gelen çığlıkla irkilip koşarak eve çıktım. Önünden geçtiğim herkesin başımı okşamasıyla zihnim bulanmıştı. Babamın salyası akmış, kenarda ağlıyordu. Babam babam mıydı? Dedem girdi avluya hışımla, dedem neyimdi? Kalabalık güruh bir anda avluya doldu, dedem ninemin odasına geçti. Küçük olduğum için her yere sığıyordum. Ben de girdim odaya, kıvrılacak bir yer buldum kendime. Dedem ninemin alnından öptü, tesbihini göğsüne bırakıp çarşafı yüzünü kapadı. Sonra başı önünde rüzgâr gibi ayrılırken bana çarptı ve sadece başımı okşayıp gitti. Onun eteğine sarılmış adamlar da ardı sıra gittiler.

**“Bir anlık
hevesle
yerimden
kalkıp
bahçeye
yönelince
bir kez daha
sarsıldım.
Anladım ki,
bilinmezliğin
içinde
yeniden terk
edilmiştim.”**

Kadınlar bir ağızdan Hû esması çekerek beni avluya itip kapıyı örttüler. Ben aşağıdaki kayısı ağacının yukarıya uzanan yaprakları altında öylece kaldım. Şaşkındım, bileğime üç çimdik attım. Evet, vardım, buradaydım ve kim olduğunu bilmediğim insanların ortasında yapayalnız kalmıştım. Ninemin omzumdan çekistirip sırtıma şaplak atmasını diledim. Dedemin babam olmasını, elimden tutup bana sahip çıkmasını da ekledim. Bir anlık hevesle yerimden kalkıp bahçeye yönelince bir kez daha sarsıldım. Olduğum yere çöktüm. Anladım ki, bilinmezliğin içinde yeniden terk edilmiştim.

(Açığa çıkan sırrı tekrar yok etmek için herhangi bir malzeme yok. Belki bir gün zaman makinesi üretilirse, o zaman başka.)

ŞİİRİN YA DA DİZENİN ORTAYA ÇIKIŞ ÖYKÜSÜ

Hazırlayan: Mustafa KÖNEÇOĞLU/ Bilge DOĞAN

Şiir, şairin dünyaya maruz kaldığı yerde parlayan kıvılcımdır. Bu kıvılcım kelimeleri tutuştura tutuştura büyür, nihayetinde ete kemiğe bürünerek muayyen bir hüviyet alır. Bu gözle görülür canlı hüviyete şiir deriz. Fakat şiirin bir de görünmeyen yüzü, örtük bir yaşam öyküsü vardır ki bu yüzü çoğunlukla şairden başkası bilemez. Şiire imgeler halinde sızan bu karanlık yüz anlaşılma-
dan şiirin ne söylediğine yönelik düşünceler hep hava da kalır. Bu nedenle şiirin bu mahrem ve mestur yüzü hep merak edilir. İsteriz ki insanı çeşitli ruh iklimlerine götüren şiirin "ide"sinden yola çıkarak "imge"sini daha anlaşılır kılalım. Bu sayımızda şiirin mahrem macerasının peşine düştük. Dosyamıza katkı sunan değerli Ahmet Edip Başaran, Esmâ Polat, Mehmet Sümer, Mehmet Tepe, Meryem Kılıç, Mustafa Köneçoğlu, Orhan Tepebaş, Selim Somuncu, Sevgi Yerlioğlu, Sümeyra Yaman ve Zeynep Arkan'a teşekkürler.

ŞİİRİN HAYATLA İMTİHANI

Ahmet Edip BAŞARAN

Söz bir yükü gelir çünkü bağrında bir emaneti taşır. İnsan, benliğini tepeden tırnağa sarsan o kutlu emaneti söz binitisiyle taşır, görünür kılar. Sözün doğuşu, bir hikâyenin de doğuşu demektir. Her ne kadar şiire/dizeye dair doğuş hikâyelerini özel ve mahrem bulsam da bu hikâyelerin makul ölçülerde anlatılmasının faydalı olduğu/olacağı kanısındayım.

Her şiirin kişisel hayatımda ayrı bir yeri ayrı bir hatırası var ama bunların o şiirde gömülü olarak kalmasını daha çok seviyorum. Bana özel bir ayrıcalık olsun istiyorum. Yazmadığım ama çok sevdiğim bende derin bir izi/hatırası olan şiirler de var mesela. Şiirin taşıdığı o derin söz yükünü bizim için anlamlı ve özel kılan nokta da burası değil midir? Söz bir yükü gelir çünkü bağrında bir emaneti taşır. İnsan, benliğini tepeden tırnağa sarsan o kutlu

emaneti söz binitiyile taşır, görünür kılar. Sözün doğuşu, bir hikâ-yenin de doğuşu demektir. Her ne kadar şiire/dizeye dair doğuş hikâyelerini özel ve mahrem bulsam da bu hikâyelerin makul ölçülerde anlatılmasının faydalı olduğu/olacağı kanısındayım. Çünkü bir şiirin, bir dizenin yazılış hikâyesi okur nezdinde ince-likli bir şerh imkânı sunar. Her şiir okurun zihninde ve yüreğinde yeniden, yeni baştan yazılır. Şiirle kurulan bu bağın sahiciliği ile sözün sahiciliği arasında doğrudan bir anlam ilişkisi vardır. İnsan anlam üretmeyi sever. Sevmelidir de. Anlamın üretilmediği yer- de sözsüzleşme ve yozlaşma baş gösterir. Anlam sadece insanın değil şiirin de yeryüzü harcıdır. Bu bağlam içinde şiiri hem yatay hem dikey doğrultuda zenginleştiren, çağrışım alanlarını besle-yen kaynaklardan biri de işbu doğuş hikâyeleridir. İnsan hikâyesi olandır, şiir de kanlı canlı bir insandır ve şiirin köklerinde dize/dal uçlarında o hikâyeyle yaşar. Yukarda bahsettiğim kendime özel o gömüden bir şiiri çıkarayım izniniz olursa. Bir temmuz sıcağında Tavşanlı'dan Tepecik'e doğru araçla seyir hâlindeyken yolda bir hayvan ölüsü gördüm. Arabayı kenara çekip vızır vızır geçen araçların ortasında leşi alıp yolun kenarına taşımak istedim. O hayvan ölüsü bir köpeğe aitti ve ne yazık ki üstünden o kadar çok araba geçmiş olmalı ki köpek asfalta yapışmış bir hâldeydi. İçim titredi, dünya bir anlığına durdu/dondu zihnimde ve ben öylece kalakaldım yolun ortasında. Korna sesleri uyandırdı beni o hâlden. O korna sesleri bir an kulağıma köpek havlaması, böğürtüsü gibi göründü. Kaybolan insanlığımıza kahrederek uyandım biz vahşi-lerin dünyasına. O köpek leşini taşıyamadım hâliyle. Bilmiyorum, çok etkilemişti beni. Bir acıdan mağduriyet çıkarmak, bir ajitasyon yapmak değildi elbette niyetim ama gözlerim bir yangın yeri gibi yola devam ederken derime batıp duran o kıymık, daha sonra bir şiirimim başlığı oldu: Asfalta yapışan köpek.

ASFALTA YAPIŞAN KÖPEK

*biz gramla ölürüz burada, biraz kekeme biraz şaşkın
onulmaz bir illüzyonla sıratlara, tahvilatlara uzanmış
ölüme bakarız, kumarda kaybedilen paraya bakar gibi
çabuk yaşarız, her dem ensemizde havlayan korkmak
çabuk yaşarız, çabuk biter çünkü cimrilerin gündüzü
yaşamak göze gelir, gece olunca ücretler peşin ödenir.*

*buradan tam olarak görünmez iki kere iki dört
buradan yarım yamalak çalışan yer çekimi
ey bilenen bıçaklardan yükselen ham gürültü
buradan görünmez biz toprağın doyuramadığı adamlar
buradan asfalta yapışan köpek, şehre saplanan kasatura
yasak meyvelerin yuttuğu beynelmilel masumiyet.*

*şimdi usulca kaçalım biz, korkunun açtığı yarıktan
elimizde âdem'den kalma bir sabah
usulca kaçalım kanayadursun kaderimizin yarası
yani burada herkesin gözünden en az milyon kere
görünmez, bir yanımız miyop bir yanımız astigmat
bir dilim çikolata ve reklam ve propaganda.*

(Oyunbozan, Profil Yayınları, Mayıs 2010)

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA HİKÂYESİ OLAN ŞİİRLER

Esmâ POLAT

*Kadim zamanların insanları, hikâyelere
düşkündür ve gerçekleri hayal ile
süslemekte mahirdir. Muhtemeldir ki
şiiirlerin yazılış sebeplerine dair şairin bizzat
kendisinin anlattığı veya şiiirleri okuyup dinleyenlerin
muhayyilesinden doğmuş hikâyeler vardı. Bunlardan
biri de divan şiiirinin meşhur şairi Nâbî'nin "Sakın
terk-i edepten..." matlalı naatının hikâyesidir.*

Klasik Türk edebiyatının birinci dereceden kaynaklarında, bu edebi gelenek içinde yazılmış şiiirlerin yazılış hikâyelerine dair teyit edilebilir veya söylence düzeyinde kalmış anlatılara rastlamak oldukça güç. Arka planında zengin anlatılar olmasını umduğumuz türde şiiirler olan gazellere dair hikâye düzeyine ulaşmayan yazılış sebebi bilgilerine bazı tezkirelerde tesadüf ediyoruz. Şu örnekler bize bu tür bilgilerin ne kadar muhtasar verildiği hakkında fikir verecektir: Mihrî Hatun'un İskender Bey'e olan aşkını dile getirdiği beyit: "İrdi çün âb-ı hayâta Mihrî ölmez haşre dek / Gördi çün zulmet şebinde ol iyân İskenderi" veya Atûfî'nin görevinden azledildiği günlerde bir aşka tutulması üzerine yazdığı bir beyit: "Gâh zencîr-i belâ geh gam-ı mansıb çekeriz / Geçmeye çâre mi var silsile-i sevdâdan".

Kaynaklarda takdis, övgü veya yergi amacıyla yazılmış kasidelerin yazılış sebeplerine dair de muhayyileyi besleyecek anlatılar yok denecek kadar az. Mesnevilerin sebab-i te'lif bölümlerinin bu bağlamda zengin bir kaynak olabileceğini düşünerek buralarda iz sürmeye başladığımızda, bu bölümlerde eserlerin yazılış sebebine dair kalıplaşmış belli başlı iddiaların tekrarından öteye geçilmediğini görüyoruz. Divanların dibaceleri de bu meyanda okuyucusuna kalıplaşmış gerekçelerden fazlasını vermiyor. Bugün elimizde az sayıda bulunan müellif hattı divan nüshalarında, şiiirlerin yazılış sebebine dair sahife kenarlarına düşülmüş notlar olmakla birlikte, bu notlarda üst kurgu düzeyine ulaşmış, edebî lezzeti haiz olay örgülerine tesadüf edemiyoruz. Bu notlarda mesela bir gazelin yazılışına dair okuyacağımız en uzun hikâye: "Bir gün bir nazenin güzel gördüm, onu düşünmekten gece

boyunca gözüme uyku girmedİ, uyku tutmayınca kalkıp pencereden dışarıya baktım, gökyüzünde parlak bir dolunay vardı, o ruh hâli ile bu gazeli yazdım.” minvalinde olmaktadır.

Tezkirelerde, divan dibacelerinde, eserlerin sebab-i te’lif bölümle-
rinde, müellif hattı divan nüshalarında şiir hikâyelerine rastlamakta
güçlük çekmemiz, bunların sözlü gelenek içinde var olmadığı anlamına
gelmez. Biliriz ki kadim zamanların insanları, hikâyelere düşkündür
ve gerçekleri hayal ile süslemekte mahirdir. Muhtemeldir ki şiirlerin
yazılış sebeplerine dair şairin bizzat kendisinin anlattığı veya şiirleri
okuyup dinleyenlerin muhayyilesinden doğmuş hikâyeler vardı ancak
bunların çoğu sözlü kültür dairesi içinde kaybolup gitti. Fakat bir
şiirin hikâyesi var ki halk içinde dilden dile aktarılarak günümüze
kadar geldi. Bu hikâye divan şiirinin meşhur şairi Nâbî’nin “Sakin
terk-i edepten...” matlalı naatının hikâyesidir.

17. asrın büyük divan şairi, divan şiirinde hikemî tarzın öncüsü Urfalı
Yusuf Nâbî Bey (1642-1712), Sultan IV. Mehmed’in sadrazamlarından
Damad Mustafa Paşa’nın divan kâtibi olarak İstanbul’da bulunduğu
sırada, padişahın izin alarak hac farızasını yerine getirmek üzere
Harameyn’e doğru yola çıkar (1678). Nâbî, Mısır üzerinden yaptığı bu
uzun ve kutsal yolculuğu “*Tuhfetü’l-Harameyn*” adlı meşhur eserinde
anlatır. Şair, bu yolculuk esnasında Hz. Peygamber’in kabri şerifinin de
bulunduğu mukaddes şehir Medine’ye yaklaştıkça Hz. Peygamber’in
mescidine ve hatıralarına yaklaşmanın heyecanı ile bir naat kaleme
alır. Şairin hem Türkçe divanında hem de “*Tuhfetü’l-Harameyn*” adlı
eserinde yer alan, gazel nazım biçiminde yazılmış bu naat şöyledir:

*Sakin terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâ’dır bu
Nazargâh-ı İllâhî’dir makâm-ı Mustafâ’dır bu
Felekde mâh-ı nev bâbü’s-selâm’ın cilvegâhıdır
Bunun kandîlidir hûr matla-ı nûr u ziyâdır bu*

Eserlerinin değeri ve yaşama üslubu sebebiyle halk nezdinde sevilip
hürmet edilmiş, hatta “ermiş kişi” mertebesinde görülmüş bir şair olan
Nâbî’nin bu güzel şiiri etrafında oluşmuş ve günümüze dek anlatılagelmiş
o meşhur hikâyeye gelecek olursak hikâye şöyledir: “Nâbî’nin içinde
bulunduğu Hac kafilesi, Mekke’deki görevlerini tamamlayıp Medine-i
Münevvere’ye doğru yol alırken bu şehre yakın bir yerde konaklar. Her-
kesin istirahatete çekildiği bir vakitte Nâbî, kafilede bulunan bir paşanın
ayağını Medine yönüne doğru uzatarak yattığını görür. Hz. Peygamber’in
mübarek kabrinin bulunduğu bu kutsal şehre bu kadar yakın bir mevkide,
paşanın ayaklarını o yöne doğru uzatmasını edebe aykırı bulan şair, paşayı
ikaz etmek maksadıyla da irticalen bu naatı söyler. Bu esnada yanlarında
üçüncü bir kişi yoktur. Paşa, bu şiirden etkilenir, hatasını anlar ve derhal
toparlanır. Kafile, ertesi gün sabah namazına yakın bir vakitte Medine’ye
girer. Ravza-i Mutahhara’ya ulaştıklarında sabah ezanının okunma vaktidir.

Minarelerden müezzinler önce Nâbî'nin bir gece evvel söylediği "Sakın terk-i edepten..." matlalı naatı okumaya başlarlar, ardından ezanı okurlar. Nâbî ve bu şiiri daha önce dinleyen tek kişi durumundaki Paşa, büyük bir şaşkınlık içindedir. Namazdan sonra müezzinlerden birini bulup bu naatı nereden öğrendiklerini ve niçin okuduklarını sorarlar. Müezzin, kendisinin ve Mescid-i Nebevî'nin diğer müezzinlerinin önceki gece rüyalarında Resul-i Ekrem'i (sav) gördüklerini, Allah'ın yüce resulünün kendilerine: "Yarın sabah mescidime ümmetimden beni çok seven Nâbî isimli bir şahıs gelecektir. Onu, sabah namazından evvel minarelerden bu şiiri okuyarak karşılayınız." buyurduğunu belirtir. Bunun üzerine Nâbî, gözyaşları içinde kalır. "Sahiden, yüce sevgili beni ümmetinden saymak lütfunda bulundu mu?" diyerek kendinden geçer. Bu olayın şahitleri, memleketlerine dönünce olanları şevk ve gözyaşı içinde yakınlarına anlatırlar, hikâye böylece dilden dile yayılır. Biz dahi bugün anlatmaya devam ediyoruz. Dileyelim ki hikâyelerimiz de, hikâyesi olan şiirlerimiz de bol olsun, bereketlensin. Büyük şairimiz Nâbî'nin ruhu şâd olsun, bu şiiri de bu şiirin hikâyesi de nesilden nesile okunsun, anlatılsın.

BİR ŞİİRİN OLUŞUMU: "YÜZÜM TAŞRA"

Mehmet SÜMER

Şiir, yaprağın ucunda biriken çiy damlası gibi hayalin ve hafızanın damarlarından süzüle süzüle gelen duyguların birikmesiyle oluşur ve küçük bir vesileyle yaprağın ucundan düşer gibi kâğıda geçer.

Şiirin her ne kadar bir parlama veya patlama hâlinde vücuda geldiğini bilsek de esasında uzun süreli bir tekevvüne dayandığını söylemek gerekir. Şiir, yaprağın ucunda biriken çiy damlası gibi hayalin ve hafızanın damarlarından süzüle süzüle gelen duyguların birikmesiyle oluşur ve küçük bir vesileyle yaprağın ucundan düşer gibi kâğıda geçer. Şiiri varlık sahnesine çıkaran bu son hamle, çoğu zaman sürecin kendisinden daha anlamlı ve daha büyük görülür. Oysa şiir, o son hamlenin bahanesiyle yalnızca görünür olmuştur. Onu yaratan şairin kalbinin ve muhayyilesinin kıvrımlarında dolanan uzun süreçtir.

Şiirin o son hamleyle varlık sahnesine çıkışına çoğu zaman basit bir olay sebep olur ve insanlar bu basit olayı şiirin hikâyesi olarak okumaya meylederler. Şiirin hikâyesi, şiirin içeriğiyle pek alakasız yazılış hikâyesi olabileceği gibi doğrudan şiirin içeriğini aydınlatan, ona belli bir anlamla yaklaşmayı telkin eden bir hikâye de olabilir.

Ama her şiirin bir yazılış hikâyesi var mıdır? Şiirler, bir olaya veya hikâyeye dayanarak mı ortaya çıkarlar? Doğrusu bu sorulara olumlu cevap vermek mümkün değildir. Evet, bazı şiirlerin bir olaya veya duruma dayanan yazılış hikâyeleri olsa da bütün şiirlerin böyle olduğunu öne sürmek şiir sanatının doğasına aykırıdır.

Şiir bazen bir hadisenin itkisiyle mayalanır ve yazılış sürecini o hadisenin içerisinde tamamlar. Böyle şiirlerin oluşum süreci daha kısa ve içeriği söz konusu hadiseyle daha doğrudan ilintilidir. Arkasındaki olayı öğrendikçe bu tür şiirleri anlamlandırmak kolaylaşır. Aklıma İlhan Berk'in "Ölü Bir Ozanın Sevgili Karısını Görmeye Gitmek" şiiri geliyor. İlhan Berk bir yazısında bu şiiri nasıl yazdığını anlatır. Necatigil ölmüştür ve İlhan Berk Bodrum'da yaşadığından ve dahası sevdiği insanların ölümünü belki kabullenemediğinden cenazesine gitmez. Fakat diğer taraftan da çok sevdiği ve evlerine girip çıktığı bu ozanın ölümünü anmak ve karısını görmek üzere bir yaz günü evlerine gider. İlhan Berk, söz konusu yazıda adı geçen şiirinin bu ziyaretin sonucu olarak dize dize nasıl kurulduğunu ve nasıl yazıldığını anlatır. Bu, şiirin hikâyesidir. Gerçekten de bu yazıyı okumadan önce bu şiirin Necatigil'in ölümüyle ilgisini kurmak zordur. Birinin ölümü üzerine yapılmış bir ziyareti anlattığı açıktır ama pekâlâ şiir gerçek bir ölümle ilgisizce mecazi olarak da yorumlanabilir. İlhan Berk'in bu yazısını okuduktan sonra şiirdeki her dize, hatta her kelime tek tek anlamını bulur. Ama her şiir böyle bir olaya dayandırılmaz. Her şiirin nasıl bir süreç içinde yazıldığını bilemeyiz. Çoğu zaman şair bile şiirin nasıl ortaya çıktığını ancak şiir meydana çıktıktan sonra anlayabilir. Çünkü İlhan Berk'in ifadesiyle "rahmin içi görülmez, bilinmez."

Gerçek şu ki okur, şiirin künhüne varmak ve asıl anlamına dair bir gizi, bir şifreyi çözmek ister ve daima bu tür hikâyelere meyleder. Okurun şairden beklediği veyahut şairle karşılaşmasında şiirine dair arzuladığı budur. Bu nedenledir ki hikâyesi olan atasözleri, türküler daha çok sevilir ve daha çok etki yaratır. Bazı şiirlerin de bazı türküler gibi hikâyeleri olabilir. Özellikle aşk şiirlerinin, ayrılık ve ölüm şiirlerinin gerçekten dayandıkları bir olay, bir hikâye vardır. Bazen de okurlar bu hikâyeleri kendi arzu ve muhayyilelerine göre renklendirir, abartır ve daha etkili hâle getirmek isterler. Ama her şiir için bunu beklemek doğru değildir. Her şiiri bir hikâyeye oturtmaya çalışmak, her şiirin arkasında bir sır, bir şifre aramak ancak okur kolaycılığıyla açıklanabilir. Belki de okur, şiirin hikâyesine vakıf olmakla öteki okurlardan ayrılmak, ayrıcalıklı olmak ister. Adeta sahnede izlediği sanatçıyı kuliste görerek veya yemek yediği restoranın mutfağına girerek başka insanlardan farklı bir muamele görmek ister. Ama şairlerin zihin mutfağı öyle gösterilebilecek veya gösterildiğinde anlaşılabilir durumda değildir.

Benim şiirlerimin de elbet zaman zaman gerek şiir bütününde gerekse dize düzeyinde dayandığı bazı durum ve olaylar oldu. Bazen şiirin yazılış süreci de sıkıntı ve sancılılarıyla kendi başına bir hikâye olarak yorumlanabilir. Bazen de bir tek kelimenin hangi hadiselerin ilhamıyla veya ikramıyla geldiğini görmek de insanı şiirin yazılış hikâyesi hakkında oldukça bilgilendirebilir. Bütün bunlar şiirin anlamlandırma sürecine de olumlu katkıda bulunurlar.

Yıllar önce bir lise öğrencisiyken birkaç arkadaşla yurttan bunalmış, ailelerimizin rızası olmamasına ve sınav baskısının iyice yoğunlaştığı lise son sınıfta olmamıza rağmen bir ev tutmaya karar vermiştik. Bu küçük öğrenci evine o sıralarda haftalık *Gerçek Hayat* dergisi ve bir de günlük bir gazete geliyordu. Güya üniversiteye hazırlanıyorduk ama harıl harıl kitap ve gazete okuyor, edebiyatın, sanatın ve siyasetin meseleleriyle kafa patlatıyorduk. Şimdi artık ne kadar gerçek ne kadar hayal emin olamadığım bir biçimde o gazetede ara ara Ali Ayçil'in yazılarını okuyordum. Ali Ayçil de o sıralarda ancak otuzlarının başında çok tanınmayan genç bir yazardı. Onun gazetenin siyasi dilinden ve sorunlarından tamamen uzak olan yazıları, beni adeta bambaşka bir duyarlılığın dünyasına çağırıyordu. O gün için bu yazılar beni hem siyasetin ve toplum meselelerinin sığ sularından çekiyor hem de gazetenin geri kalanından farklı oldukları için edebiyatın dünyasına davet ediyordu. 2005 yılında İstanbul'da, artık üniversite öğrencisi olduğum bir vakit, Çağaloğlu'nda Mehmet Varış'ın sahibi olduğu Kitabevi yayınlarına uğramıştım. Ali Ayçil'in *Karşı Roman*'ında da anlattığı bu kitabevinde, ortada büyükçe bir masa ve etrafında da sık sık oraya uğrayan yazar, şair ve akademisyenlerden oluşan misafirler otururlardı. Abdullah Uçman, İsmail Kara, Ali Şükrü Çoruk gibi hocalar ve başka başka yazarlar orada sık sık karşılaştığım kimselerdi. O gün o masanın başında yüzünü gazetede ki fotoğraftan tanıdığım Ali Ayçil'i gördüm ve heyecanla "Ali abi merhaba" diyerek kendimi tanıttım. Mehmet Varış Bey de o esnada kendine has sesiyle "Seyfettin Bey bir çay lütfen!" diyerek içerideki çalışanına seslenerek bana bir çay ikram etti. Ali abiyle konuşurken o gün bana "sizin gibi okurların bizim için değeri çok yüksek" minvalinde şeyler söylediğini hatırlıyorum. Yani demek istediği ilk gençliğinden beri bir yazarı tanıyıp onunla büyümek ve sürekli takip etmek kişiyi öbür okurlardan ayırdığı gibi yazarlar da bu tip okurlara özel bir yakınlık hissederek anlamındaydı. O sırada yeni çıkmış olan *Sur Kenti Hikâyeleri* kitabını da bana orada imzalayıp verdi. Fakat kitabı verirken şöyle bir vaatte bulunmuştu: Kitaptaki Dilber Makbule'nin kime âşık olduğunu bulursam bana bir çay ısmarlayacak, eğer bulamazsam ben ona bir yemek ısmarlayacaktım. Pek adilâne bir iddia olmasa da ben dakik bir okur olarak Dilber Makbule'nin sevgilisini bulacağımdan emindim ve nitekim öyle de oldu. Fakat esas olarak bu vaad değil, kitabı imzalarken yazdığı not bana ilginç gelmişti: "Yüzü taşradan

getirdiğim o ilk yüze benzeyen Mehmet Sümer'e..." Bu ithaf cümlesini ilginç bulmakla beraber pek üzerinde durmadım. Bir zaman sonra onu Üsküdar'da Çetin abinin (soyadını şimdi hatırlayamadım) Zen Kitabevi'nde tekrar görünce, yeniden yüzümü taşradan getirdiği ilk yüze benzettiğini söyledi. Bana yazdığı ithafı hatırlamış mıydı, sanmıyorum. Ama garip biçimde yüzüm tekrar dikkatini çekmiş ve aynı sözcüklerle izlenimini söylüyordu. Sanıyorum bir başka yerde karşılaştığımızda da yine benzer bir ifade kurunca daha sonra ilk şiir kitabım *Göz Gürültüsü*'nde (2014) yer alan "Yüzüm Taşra" şiirini yazdım ve şiiri Ali Ayçıl'e ithaf ettim.

Ayçıl'in sözü şiirin içeriğiyle pek ilgili değildi. Onun sözünden yalnızca iki sözcüğü almıştım: yüz ve taşra. Ama sanki bu iki sözcük, zaten uzun zamandır meşgul olduğum, içimde öteden beri yanıcı bir gaz gibi biriken duygu ve düşünceleri tutuşturmuştu. Bu şiir, kendi üzerimde en yoğun düşündüğüm ve kendi iç dünyam hakkında en fazla şey söyleyen şiirlerden biridir. Onu birinci kitabımın bütün duygularını taşıyan bir ağırlık merkezi saysam yanılmış olmam sanırım. Yüz, beni hep düşündürmüştür. Yüz, insanın sonsuz iç dünyasının vitrini gibidir. Ruhumuzun bütün dalgalanışları en evvel orada yansımaları bulur. Bütün duygu dalgalanışlarını taşıyan yüzümüz aslında ne zor bir yükün altındadır. Bazen yüzümüz değil de keşke antik tiyatrocular gibi maskelerimiz olsa diye düşündüğüm olmuştur. Bazılarının yüzlerinin gerçekten birer maske olduğu da bir gerçek. Sahteliğin, yapaylığın, hissizliğin kalın derili maskesi yüzler, benim bahsettiğim bu hassasiyetten ne kadar uzaktır.

Şiirin birinci dizesinde o sıralarda askerlikle ilgili sorunlar yaşayan akranlarımdan çokça duyduğum bir ifadeyi kullanmıştım: "Bakaya kalmak". Ben o sırada henüz öğrenci olduğum için bakaya değildim, ama hayatta başka şeylerden bakaya kaldığımı hissediyordum. Gecikmişlik duygusu bana hep eşlik etmiştir. Hayatımda hiçbir zaman bir yerlere ulaşmak için telaş duymadım ama nedense her yere hep geç kaldığımı hissettim. Nitekim şiirin sonraki bendinin başlangıç dizesi aynı hissi tekrar vurgular: "yetişemedim, geç kaldım her şeye".

Sonra ben rüzgârsız bir uçurtma gibi yaşadım. Yaşamamın sürdürülebilmesi için gereken itici güçlerden mahrum olduğumu düşündüm hep. Oysa benim dışımda hayat durmadan akıyordu, durmadan sonsuz bir enerjiyle dönüyordu. Bu enerjiyi bulmakta zorlandım daima. Bu nedenle bu şiirin, iç dünyama tuttuğum bir ayna olduğunu söyleyebilirim ve bu şiirimi benim iç dünyamı ve ruh halimi yansıttığını düşündüğüm için de ayrıca severim. Daha sonra Selim İleri de çok sevmiş olacak ki *Radikal* gazetesindeki köşesinde bu şiirin son dizelerini alıntılarla: "kime gitsem varamıyorum arada mesafeler / arada vakitsiz gül yaprağı yüzüm taşra."

ŞAİRLERİN ŞİİRLE MÜCADELESİ

Mehmet TEPE

Bu eskimiş dünya üzerinde söylenmeyen söz yoktur. Önemli olan o sözü kendi sanat anlayışımız içinde yeniden ifade edebilmektir. Sadece ilk dize değil bütün güzel sözler ve dizeler Allah'a aittir.

Şiir, medeniyetimizi inşa eden bizi biz yapan sanatlardandır. Acılarımızı, sevinçlerimizi, aşklarımızı, yitip giden bir daha dönmeyecek olan özlemlerimizi, hâsılı insanı insan yapan her şeyin en iyi ifade ediliş halini şiirde ortaya koyarız. Bunları söylerken şiire bir kutsallık bahsetmiyorum. Zaten söz'ün kendisine hemen hemen tüm kutsal kitaplarda yüksek bir değer verilmiş. Bu değer beraberinde şiire de az ya da çok yansımıştır. Bir şiirin ortaya çıkış mevsusu aslında hem merak uyandırıcı hem de heyecan vericidir. Türk ve dünya edebiyatına baktığımızda her şairin kendine has bir şiir kurma beceri ve çalışması vardır. Bununla ilgili birçok kuram ve poetika metinleri mevcuttur. İsmet Özel'den Mayakovski'ye, Ahmet Haşim'den Rilke'ye kadar birçok şairin şiir üzerine yazılmış metinlerinin olduğunu bilmekteyiz.

Valery, "İlk dize Tanrı vergisi, gerisi alın teridir," demişti. Bu ifadeye katılmakla birlikte Valery'nin ilk dize Tanrı'dan sözünün salt ilhamla bağlantısının dışında şiirin Allah tarafından verilmiş bir yetenek ile mukayyet olduğunu anlatmaya çalıştığını düşünüyorum. "Şiir yazmak için düşüncenin düzenli bir şekilde düzensizleştirilmesi gerekir." Yazdıklarımızın okunacak bir değere sahip olması için çok ciddi bir okuma disiplini geliştirmek gerekir. Yani "Okumayan birinin yazdıkları da okunmaz." Sanatçı, dış dünyada gördüklerini, duyduklarını, hissettiklerini beli bir potada eritip iç dünyasına yansıtmalıdır. Bu nedenle insanın gezip gördüğü yerler, yaşam şekilleri, farklı din ve diller, okuduğu kitaplar, dinlediği müzikler, izlediği filmler, kaçışları, beklemleri, kaybedişleri, yaşadığı birçok olay sanat hayatına etkide bulunur. Bir dize ya da şiirin kendisi beni bazen günlerce rahatsız eder. Açıkçası bir huzursuzluk hâli içinde oluyorum. Nedensiz bir huzursuzluk ve hatta kendi kendimle geçimsizlik durumu oluşuyor. Kafamda tam çözemediğim bulutsu bir şey belirir. İşte o bulutsu şey yavaş yavaş dağılırken şiiri örmeye çalışıyorum. Yani diyebilirim ki bir şiiri günlerce kafamda kurguluyorum. Çarşıda, pazarda, su kenarında, yürüyüş yaparken, gece yıldızları izlerken, maç izlerken yani kısacası hayatın birçok alanında ve anında aklıma bir imge veya mısra geldiğinde onu hemen telefonun notlar bölümüne yazıyorum.

Çünkü şairin kendi şiirinin peşinden koşması lazım. Yoksa şiir asla kendini ele vermez. Seni bekleyen bir şiir yoktur, olmayacaktır. Sen o istediğin şiirin peşine düşeceksin. Şiir işte bazen yukarıda bahsettiğim zaman ve yerlerde arada bir başını çıkarır. Peşine düşmediğin anda artık o şiiri kaybedersin. İlk dize şiirinin sesini ortaya çıkarması açısından çok önemlidir. Şiirin ilk hali ortaya çıktıktan sonra birkaç gün şiire hiç bakmıyorum ve o şiir üzerinde çalışmıyorum. Şiir biraz dinlendikten sonra fazlalıklarını, çapaklarını temizlemeye ve tabir caizse kelimeleri yontmaya çalışıyorum. Bazen bir şiirin bir mısrasını veya bir bölümünü defalarca yazıp yazıp değiştiriyorum. Şiir üzerine çalışırken bazen müzik eşliğinde çalışırken bazen de şiirin ortaya çıkardığı atmosfere göre çıtın çıkmadığı sessiz gece yarılarını tercih ediyorum. Ama üzerinde çalıştığım şiir bittiğinde tarif edilmez bir yük omuzlarımdan inmiş gibi kendimi rahatlatmış hissediyorum.

Kalabalıklar arasında şiir adına asla bir şey düşünmüyorum. Tek başıma ve sessiz ortamlarda şiiri daha iyi yakalıyorum. Tabi bu her zaman böyle gelişmeyebiliyor. Her şiirin kendine has bir zemini var. Bazen bir şiir üzerinde günlerce çalışırken bazen de birkaç günlük işçilikle şiir ortaya çıkıyor. İçinde bulunduğum ruh hâli, günlük işler ve ilişkiler, toplumsal meseleler ve daha sayacağım birçok durum şiirin yazılma serüvenine ortak olabiliyor.

Son olarak şair kendi poetik çizgisini koruyabilmeli, dergilerin ve okurların beklentisine göre değil daima kendisi kalarak şiire eğilmelidir. Bu eskimiş dünya üzerinde söylenmeyen söz yoktur. Önemli olan o sözü kendi sanat anlayışımız içinde yeniden ifade edebilmektir. Sadece ilk dize değil bütün güzel sözler ve dizeler Allah'a aittir.

ŞİİRDE ALAN AÇMAK VE İNŞA

Meryem KILIÇ

İçsel ya da dışsal etkiler, kimi zaman şiddetli kimi zaman ağırkanlı şekilde; kimi zaman açıkça kimi zaman üstü örtük hâlde şairin masasına oturmakta ve alacakları son şekli beklemekteler.

“Her şiirin başka bir serüveni vardır. Bazen bir izlek vardır, bazen tek mısra hatta tek sözcük. Kimi zaman da gördüğümüz bir biçim. Örneğin “Sürgün”ü Perse’in “Exile” ini gördükten sonra yazmaya karar verdim. Tek mısra okumadan o şiirden. Şimdilerde bu mısrayla dolaşıyorum. “Külden bir zaman bu”...” * der Ahmet Oktay bir şöyleşide. Bu esinlenme ya da harekete geçme durumu akla Nazım

Hikmet'in Mayakovski'nin şiirleriyle kurduğu ilişkiyi getirmektedir. Şekilden hareketle şairin yeni yollar aramaya başlaması. Şiirini kurma sebeplerinden biri.

Bu yol arayışı hem kolaydır denebilir hem zor. Kolaydır çünkü çevresinde olup bitmektedir hadiseler. Devingenlik daimîdir. Hayata hâkimdir şair. Gördükleri, duydukları, hatırladıkları onun süzgecinden geçerken birden hâllerini değiştirirler. Alışıldık olan alışıldık olmaktan çıkar bu durumda. Kaynağından çıkan söz biraz geriye doğru akar biraz uzaklaşır. Çevresi maden açısından zengindir şairin.

Zordur, bahsedilen uğraş her şiir için yeniden ve farklı şekilde yerine getirilmelidir. Şunu kabul ederiz ki hayatta olanlar şairin gözünde birden yavaşlar hatta duracak gibi olur, sonra da onun tasavvurunda yeniden ve hızla şekillenir. Bu *yeniden* ve *oluş* hadiseleri şiirin nasıl meydana geldiği noktasında üzerinde durduğumuz önemli başlıklardır.

Ahmet Oktay'ın cevabıyla şekilden esinlenebilir harekete geçebiliriz sonucuna varırız. Somut sebepler hangileridir, şiire nasıl yazma vesilesi olurlar sorusuna ise Mehmet Âkif Ersoy'un Çanak-kale şehitleri için yazdığı şiirle cevap buluruz. Harbin gerçekleştiği günlerde Mehmet Âkif, Necid'den dönmektedir. Zafer müjdesini Kuşçuzâde Eşref Bey'den alır. Şiirini Çanakkale Savaşı'nı görmeden yazar. Uzaktadır ancak aklıyla ve kalbiyle askerlerimizin yanındadır, siperlerde dolaşmaktadır.

Verdiğimiz örnekle toplumsal olayların keskin bir şekilde şiire yerleştiğini görüyoruz. Kişisel tecrübeler, yaşanan üzücü ya da sevinçli olaylar, başkasından dinlenen bir hatıranın konu edilmesi, gerçekleşmesi mümkün olmayan hayaller... Bunlar ve benzerleri gibi birçok sebep şiirin temelinde kendine yer bulup gelişmekte.

Geçtiğimiz birkaç yıldır yaz aylarında gerçekleşen orman yangınları "Uygun Şartlar Bir Araya" isimli şiirimi yazmama sebep olmuştur. Ağacın tohum olmaktan başlayan serüvenini bir çocuğun büyümesine, aile kurmasına şahitlik etmesiyle devam ettirmiş aniden gelen alevle dünyadan kopuşunun resmini çizmeye çalışmıştım.

Sonuç itibarıyla içsel ya da dışsal etkiler, kimi zaman şiddetli kimi zaman ağır kanlı şekilde; kimi zaman açıkça kimi zaman üstü örtük hâlde şairin masasına oturmakta ve alacakları son şekli beklemekteler.

*Söyleşiler, Doğan Hızlan, Doğan Kitap

SAATE BAKMAYI ÖĞRENİNCE HERKES YAŞLANIR

Mustafa KÖNEÇOĞLU

Erkekler ağlamaz şiir yazar, sözünün temelini o gün atıyorum. Belki de hayatımda ilk defa saate bakıyorum.

Yol boyunca, yıllar sonra şiirleşecek mısraların silueti de annemle birlikte kafamda uçuyor. Aradan yıllar geçtikten sonra Küçük Saat olarak ete kemiğe bürünüyorlar.

1992 yılı Eylül ayı. Üniversite için yolculuğa çıkıyorum. İlk defa evden uzun süreli ayrı kalacağım. Ev demek biraz da anne demek benim için. Annem: Haskız, kederli bir türkü. Bir gün önceden hazırlıklarım tamamlandı, bir öğrenciye lazım olabilecek ne varsa valizimde. Bilinmez bir ufka doğru yolcuyum. Karanlık bir tünel gibi beni bekleyen yarınlara. Hayata atılmak denilen müphemliğin puslu havası içinde atmaya çalıştığım ilk adım.

Beni otogardan annem ve babam yolculayacak. Bir ikinci sonrası, Terme otogarındayız. Otobüs Samsun, Amasya, Sivas istikametinden Diyarbakır'a gidecek. Terörün güneydoğuyu kasıp kavurduğu yıllar. Haberlerden kan damlıyor sürekli; şehitlerimiz. Neredeyse askerlik yaşındayım. Güneydoğuya askere gider gibiyim, sadece kınam yakılmadı. Fakat sınav sonuçları açıklandıktan bu yana annemin gizli gizli ağrıtlar yaktığını biliyorum. Ağrıtlar annelerin hüznünlü şarkıları değil midir? Annem sanki evden cenaze çıkmış gibi uğurluyor beni. Dudakları seğiriyor, dua ile ağlamak arasında. Gözlerini benden saklamaya çalışıyor. Ne kadar saklayabilirse. Annelerin kalbi gözlerinde atar hep. Onların kalbiyle gözleri arasında mesafe pek kısıdır. Annemin yüzünde çırpınıp duran bir çift ıslak kalp. Birazdan boşalacak biliyorum. Ama ben dirayetli olmalıyım. Ne de olsa delikanlıyız! İçime atıyorum her şeyi, içime dünyaları atıyorum, tıpkı babam gibi. Oysa ben de paramparçayım. Paramparça bir harita üzerinde yol alır gibi.

Nihayet beni annemden ayıracak otobüs geliyor. Havada pamuk pamuk bulutlar. Annemle babamı görecek şekilde sağ ön koltuklardan birine yerleşiyorum. İçimde saklamaya çalıştığım kapkara bir ağırlık. Gözüm annemde. Babam, annemi tamamlayan basit bir ayrıntı gibi adeta, üzerinde hiç durmuyorum. Annem, benden önce üç oğlunu toprağa vermiş

titrek bir kuş. Beni ölü oğullarının yerine büyüttü, göğsüne ve acılarına bastırarak. Otobüs yavaş yavaş hareket ediyor. Annemle ilgili hiçbir detayı atlamak istemediğimden gözlerim bir fotoğrafçı kadar dikkatli. Bana dua edip el sallayan annemin ilçeye doğru değil de ağlaya ağlaya deniz tarafına doğru gittiğini görüyorum. Nasıl şaşkınım, içim nasıl da eziliyor! Babam olmasa sanki kaybolana kadar gidecek. Babam hızla yetişiyor, annemin elinden tutup onu ilçeye doğru adeta sürükleyerek götürüyor. Başım dönüyor, binlerce kelime beynime hücum ediyor. Bütün ruhumla bir arı kovanına düşmüş gibiyim. Saatlerce koltuğa yapışıp kalıyorum. Ne nereye gittiğimin ne de kim olduğumun bir önemi var. Otobüs boşlukta yol alıyor. Kalbimin üstünde bir otobüs dolusu taş. Cama yansıyan anlamsız manzaralar. Kıyamet kopmuş gibi her şey karmakarışık. Bir gereceğe şiddetle çarpmak ve dağılmak. Ağlamak. Evet. Ağlamak. Erkekler ağlamaz şiir yazar, sözünün temelini o gün atıyorum. Belki de hayatımda ilk defa saate bakıyorum. Yol boyunca, yıllar sonra şiirleşecek mısraların silueti de annemle birlikte kafamda uçuşuyor. Onları toparlayacak mecalim yok fakat sır gibi saklıyorum. Aradan yıllar geçtikten sonra **Küçük Saat** olarak ete kemiğe bürünüyorlar. Şöyle:

*“Saate bakmayı öğrenince herkes yaşlanır
iki kere iki dört edince ben de yaşlandım
cam kenarında yolculuğa benzerdi yaşamak
manzaralar ve sorular art arda birikince
zordu yorgunluğu katlayıp bir yastık yapmak”*

ŞİİR; BANA VERİLEN HEDİYE

Orhan TEPEBAŞ

Şiir, bizzat şairin hayatından doğmalıdır. Sancısı çekilmemiş, gerekli emeği harcanmamış her şiir kayıp hanesine yazılmak durumundadır. Şiiri sahibi kılan şey şairin hayatından; duygu, zihin ve hayal dünyasından neşet etmesidir.

Mısraların ve şiirlerin ortaya çıkışı farklı sebeplerle olsa da yine de ortak özellikler barındırdığını söyleyebilirim. Şiiri kuran yapı taşı olan mısranın ilk teması, kesinlikle sıradan olmayan bir ânın farkına varmak ile başlar. Sonrası karanlık bir ormanda yol almaya benzer. Bu ormanda kaybolmamak için ya bazı yerlere işaretler bırakmam gerekir ya da her şeyi

bir anda açık eden bir şimşeğe ihtiyaç duyarım. Şiirin duygu alanı, henüz keşfedilmemiş ve benim acemisi olduğum yeni bir yerdir. Yapabileceğim ilk şey bu adı konmamış gizli alanı keşfetmek ve sağ salim eve dönebilmektir. Şiir bu anlamda tehlikeli ve emek isteyen bir süreçtir.

Bazı mısralar daha güçlü bir mısranın yazılması için dayanak oluştururlar. Tıpkı bir göz söz konusu olduğunda onun için göz kapaklarının, kirpiğin, kaşın hatta elmacık kemiğinin kompozisyonu tamamlaması gibi. Ama bazı mısralar şiirin bütün bir yükünü omuzlar gibi güçlüdür. Cahit Zarifoğlu'nun "Çölde Gizli Bezginler" şiirinde 'koşu bitince aşk bir yorulmadır kaçılmaz kırbacından' mısrası şiirin omurga mısralarından biridir.

Şiire çalışırken yani o tehlikeli alanda dolaşırken şiirin yükünü taşıyabilecek mısralara özellikle dikkat ederim. Bu mısralar hem okur için şiire davettir hem şiirdeki bölümü sağlamlaştırır ve diğer bölümlere geçişi kolaylaştırır. İbrahim suresi 24-26. ayetleri mealen güzel sözü köklü, gürlü ve meyve veren bir ağaca, çirkin sözü ise kurumuş sürüklenmeye hazır bir ağaca benzetir. Bu tespit şiir için de geçerlidir. Şiirin hayattan beslenmesine, söze dayanmasına, yeni biçim ve arayışlara mesafeli durmasına özen gösteririm. Şiir, bizzat şairin hayatından doğmalıdır. Sancısı çekilmemiş, gerekli emeği harcanmamış her şiir kayıp hanesine yazılmak durumundadır. Şiiri sahici kılan şey şairin hayatından; duygu, zihin ve hayal dünyasından neşet etmesidir. Bu anlamda özellikle dikkat ettiğim konular kısaca bunlardır.

Çok bunaltıcı bir yaz günüydü. Havadaki nem adeta malyanmış, hava solunmaz bir hâle gelmişti. Kendimi deniz kıyısına atma ihtiyacı hissettim. Şehrin en işlek caddesinde aceleyle denize doğru yürürken birden 'baba' diyen oğlunun sesiyle irkildim. Birden mevsimim değişmişti. Bu güzel esenlik anını 'Sis Ritimleri' şiirimdeki

*caddede yürürken /melekler ürkmüşken /soysuz bir uğultu/
ve pörsümüştü kokular arasında /dünyanın en güzel sesi 'baba'*

*Ben bu sesle dünyanın/çeperine astar dikmez miyim/ tan-
rının sessiz harfleriyle düşünmez miyim/ içtiğim çayı/çektğim
tütünü/sarf ettiğim mürekkebi/bilmez miyim.*

bölümü o mutlu tesadüfün hediyesidir.

SIRADAN OLAYLARDAN BÜYÜK TRAJEDİ ÇIKARMAK YAHUT SANATIN DEV AYNASINDA BÜYÜTME GÜCÜ

Selim SOMUNCU

Sanat eserinin tesir gücü, onu ortaya koyan sanatçının yaşadıklarıyla, yaşanmışlıkla ilintilidir. Fakat nadiren olmakla birlikte yaşanmışlığın ürünü olmayan büyük eserlerden de bahsedilebilir. Bununla birlikte genel geçer kural, tecrübe ve yaşanmışlığın sözün tesir gücünü artırdığı yönündedir.

Onlarca tanımı olan şiir özü itibariyle sözü estetik biçem ve biçimle söyleme sanatıdır. Çoğu zaman büyük şiirlerin arkasında büyük düşünceler, büyük hadiseler ve trajediler ararız. Nitekim hakikatte bunun gerçeklik payı da vardır. Bir yönüyle büyük eserler büyük yaşanmışlıkların ürünüdür. Sanat eserinin tesir gücü, onu ortaya koyan sanatçının yaşadıklarıyla, yaşanmışlıkla ilintilidir. Fakat nadiren olmakla birlikte yaşanmışlığın ürünü olmayan büyük eserlerden de bahsedilebilir. Bununla birlikte genel geçer kural, tecrübe ve yaşanmışlığın sözün tesir gücünü artırdığı yönündedir.

Her şiirin bir hikâyesi vardır. Basit veya karmaşık, kederli veya epik... Ne olursa olsun bir edebi eseri besleyen temel unsur yaşanmışlıktır. Yaşanmışlık ne kadar derin ve nitelikli ise şiir de bundan nasiplenir. İstisnai durumları olmakla birlikte genel anlamda şiirlerin hikâyeleri kulaktan kulağa yayılır ve şiirin şanına şan katar. Bazen sadece kulaktan kulağa aktarılmakla kalmaz yazının da konusu olur.

Genel itibariyle acıyı ve kederi derinlemesine işleyen şiirlerin arkasında bir yaşanmışlık aranır. Bu anlamda hikâyesiyle ünlenen ve Türk edebiyatının klasikleri arasına giren “Makber” önemli bir eserdir. Bu şiirle ilgili kalıplaşmış bilgi, şairin bu eseri, eşinin ölümü üzerine yazdığı yönündedir. Ama işin doğrusu Hâmid’in “Makber”i, eşi Fatma Hanım ölmeden önce yazdığıdır.

Şiirlerinde genellikle tahkiyeli anlatımlar kullanan Faruk Nafiz’in en ünlü şiirlerinden biri “Han Duvarları”dır. Bu şiiri şöhretli kılan farklı nedenlerden bahsedilebilir. Bunlardan biri de şiirin hikâyesidir. Bu bağlamda modern Türk şiirinin en çok bilinen ve okunan klasiklerinden “Han Duvarları” şiirinde üç farklı hikâye vardır. Biri Maraşlı Şeyhoğlu Satılmış’ın hikâyesi, diğeri ise Ankara’dan Kayseri’ye doğru yol alan şiirdeki öznenin hikâyesi. Bu şiirle ilgili bir diğer hikâye ise şiirin yazılış serüvenidir. Nitekim şairin sadece bu şiiri etrafında bile müstakil çalışmalar yapılmış, akademik çalışmaların inceleme nesnesi olmak dışında çok katmanlı tahkiyesi nedeniyle birkaç farklı belgesel ve romana da konu olmuştur. Bu anlamda Faruk Nafiz’in hem bu şiirinin hem de diğer şiirlerinin yazılış hikâyeleri de son derece ilginçtir.

Yukarıda yaptığımız genellemenin istisnasını açıklamak gerekirse bazı şiirler de ortaya çıkan hikâyeleriyle bir değer yitimine uğrayabilir. Ya da hikâye ortaya çıktığında şiirin etki gücü kaybolabilir. Bir değer yitimine uğramış mıdır bilinmez ama Faruk Nafiz'in, hikâyesiyle farklı çalışmalara kapı aralayan şiirlerinden biri de "Yanarım" şiiridir: Sanat eserinin zamana karşı dayanma gücü, edebi eserde fanilik-ebedilik gibi konuları akıcı bir dille aktaran "Yanarım", özellikle eser merkezli konuları ele alır, şairin şiirine yönelik poetik kaygılarını dile getirir:

*"Düşen yapraklarının arkasından çırpınan
Bir dal gibi bakarım dünkü şiirlerime
(...)*

*Sanat, bahar günümde, çiçekli bir fidandı,
Kış gelince balta altında parçalandı...
Dün gölge veren ağaç, bugün ocakta yandı,
Şimdi bir yan bakan yok kül olan hünerime!"*

*Sevda başımda ateş, gurbet içimde düğüm...
Yangından çıkan eşya gibi kırık, döküğüm.
Fakat bunlar değildir uğruna yaş döktüğüm:
Yanarım benden evvel can veren eserime." (Bir Ömür Böyle Geçti, s. 9)*

"Yanarım" ilk okumada sıkı bir metaforik kurgu ve derinlikli bir drammatizasyonu hatırlatmıyor değil. Hatta bu şiir sanki arkasında büyük "düşün"ler varmışçasına yahut içtenlikli bir poetikanın, uzun süre kafa yorulmuş estetik bir arayışın şiir yoluyla ifadesiymiş gibi bir izlenim de verir. Fakat şiire ilişkin bir itiraf Faruk Nafiz'in öğrencisinden gelir. Şiirin büyüsunü bozan Behçet Kemal'in anlattığı bir hikâyedir. Faruk Nafiz'in öğrencisi olan ve "Yanarım" şiirinin yazımına şahitlik eden Behçet Kemal şiirin oluşumuna ilişkin müşahedelerinde şunları aktarır:

"Mektebimin bir kış tatilinde Ankara'da idim; Faruk Nafiz'de misafirdim. Yanımızdaki pazardan onun evi için iki araba odun almaktan döndüğüm zaman onu bir şiire başlamış buldum. "Odunun parasını çıkarmalı, çare yok." diye gülüyordu. Ve şiirde, hakikaten en kuvvetli motif odun ve ağaçtı; hani şu: Gözüm düşen yapraklarının arkasından çırpınan/Bir dal gibi bakarım dünkü şiirlerime diye başlayan "Yanarım" şiiri... Kapının dışından odunları yaran baltanın sesi geliyordu. Ve biraz sonra şu mısralar doğdu:

*Sanat bahar günümde, meyvalı bir fidandı
Kış gelince balta altında parçalandı..." (Hilmi Yücebaş, s. 219)*

Gündelik hayatın sıradan bir hadisesi olan, alınacak telif ile odun parasını çıkarmak amacıyla kaleme alınan şiirin manasına ilişkin hafifletici etki bu hikâyeyle gelir. Ayrıca yukarıdaki anekdot Faruk Nafiz'in şiirlerini nasıl oluşturduğuna ilişkin küçük bir ipucu da verir.

GÖLE DÜŞEN İLK TAŞ

Sevgi YERLİOĞLU

Şiirin başlangıcını oluşturan hikâyenin çıkış noktası göle düşen taşın oluşturduğu halka gibidir.

Fakat bu çıkış noktası şiiri tamamlamaya yetmez. Şiiri tamamlamak için taşın düştüğü andaki halka kadar gölde büyüyen diğer halkalara da bakabilmek gerekir.

Şiirin ortaya çıkış hikâyesi bazen bir mısra ile bazen bir kelime ile bazen de şiirin ismiyle başlar benim için. Çoğunlukla not defterime aklıma gelen kelimeleri, imgeleri, metaforları yazarak, yazmak istediğim şiirin bende uyandırdığı düşünceleri kaydederek birbirinden alakasız görünen imgeleri esas yazmak istediğim şiire yol açması için bir işaret olarak kullanırım.

Ali Ural hocam bir dersimizde, yazmakta olduğu şiirin "Bu bahçeye girince yaşıyor insan" mısrasını bizimle paylaşmıştı. Bu mısrayı uzunca bir süredir zihninde taşıdığından bahsetmişti. O ilk mısra ile kurulan bağ derinleştikçe yazmak istediğimiz şiirin mısraları arasındaki bağın da kuvvet kazanacağını anlamıştım.

Ray Bradbury de bir metin yazmak istediğinde aklına gelen kelimeleri alt alta sıralar ve öykülerinin pek çoğunu bu kelimelerin zihninde uyardığı kurguyla yazarmış. Bir metin ya da şiir yazarken tanık olduğumuz bir olay domino taşının ilk hamlesi, okuduğumuz bir haber ya da bizi etkileyen bir hikâye de şiirimizin mayası olabilir.

Şiirin başlangıcını oluşturan hikâyenin çıkış noktası göle düşen taşın oluşturduğu halka gibidir. Fakat bu çıkış noktası şiiri tamamlamaya yetmez. Şiiri tamamlamak için taşın düştüğü andaki halka kadar gölde büyüyen diğer halkalara da bakabilmek gerekir. Bu aklımıza ilk gelen kavramın zihnimizde daha sonra başka kavramlarla başka imgelerle kuracağı bağlantıyı işaret eder. Bu anlamda şiirin çıkış hikâyesi göle düşen o ilk taşır benim için.

Şairin kendi şiiri içerisinde kurduğu hikâyeyi çoğaltma, genişletme ve yeniden kurma hakkı bana Edip Cansever'in "Çağrılmayan Yakup" şiirindeki Yakup ve Yusuf'un durmadan yer değiştirmesini hatırlatır. Şair başkası tarafından kurulmuş bir hikâye evrenini seslendiriyor gibidir. Sayıklayarak yahut unutmuş gibi yaparak "bazen karıştırıyorum" mısrasından güç alır. Şiirin derin nefes aldığı yerlerdir bu sayıklamalar. Şairin bilerek kurduğu evren okurla kendini aynı hizaya getiren bir bilmezlikte sonlanmıştır. İplerin hem şairin hem de okurun elinden kaçtığı bir şiir okuduğumuzu zannetmemizi ister şair. Halbuki usta bir binicinin altındaki atı unutması gibi bir unutmaktır bu.

"İlk mısra Tanrı'dan" der Valery. O halde ilham da şiirin çıkış hikâyesinin ana enstrümanlarından. Rilke "İlham olmadan şiirin cesedi yazılır ancak" derken bu enstrümanla sesleniyordu bize. Demek ki şiirin içinde kımıldayan ruh ilham, o çekildiğinde ortada yalnızca bir ceset kalıyor. Bu cümleyi ilk duyduğumda akla düşen o ilk mısranın Allah'ın bir ikramı olduğunu anlamıştım. O hâlde şiirin hikâyesi istemekle başlıyor. Bir şiir yazmak istediğimizde dünyaya yavaşlamış gözlerle bakıyoruz. Bu gözlerin algısı daha seçici ve geçirgenliği daha yüksek oluyor.

İkram Allah'tan, ikram edileni bir şiire dönüştürmek de şairin meselesi.

SUYUN DOĞUMU

Sümeyra YAMAN

Gündelik hayatın akışı esnasında şiir, şairin hassas olduğu, onu rahatsız eden veya zihnini kurcalayan noktayı kaynak olarak serüvenini başlatır. Kimi zaman kaldırımda duran bir kedinin bakışı, kimi zaman televizyonda izlediğimiz bir haber... Önemli olan herhangi bir sebeple hikâyesini başlatan şiirin şairin dilinde nasıl bir söze dönüştüğüdür.

Su bazen coşkuncu akan, bazen sakince dinlenen hâliyle şiire ne kadar da benzer. Fırtınalı bir gecede okyanusun üzerinde hayatta kalma çabası veren bir gemicinin duası da, sabah sıcak yatağından çıkarak hararetini söndürmek için bardağa uzanan annenin sakince suya bıraktığı "bismillah" sesi de şiir değil midir? Yani şiir sıradan görünen olaylarda da akla hayale gelmeyecek meselelerde de sürekli akmaktadır. Bu akışı fark edip bunu kelimelere dönüştürme, dönüşen bu kelimeleri kendi tarzına uygun şekilde işleme ve ortaya ahenkli bir eser ortaya koyma işi de şairin görevi olmuştur.

İşte gündelik hayatın bu akışı esnasında şiir, şairin hassas olduğu, onu rahatsız eden veya zihnini kurcalayan noktayı kaynak olarak serüvenini başlatır. Kimi zaman kaldırımda duran bir kedinin bakışı, kimi zaman televizyonda izlediğimiz bir haber, kimi zaman da aniden duyduğumuz bir ses şiirin ortaya çıkış öyküsünü tetikleyen bir sebep olabilir. Önemli olan herhangi bir sebeple hikâyesini başlatan şiirin şairin dilinde nasıl bir söze dönüştüğüdür aslında.

Şiirin yazılış öyküsü benim için de benzer şekilde gerçekleşmektedir. Yaşadığım sarsıcı bir olay, izlediğim sıra dışı bir görüntü veya Kur'an-ı Kerim'de geçen düşündürücü bir ayet önce zihnimde huzursuzca dolanmaya başlar. Bu safhada şiir yazmak birdenbire inip sele dönüşen yağmur gibi önüne gelen planlı yapıları kırıp dökmekten başka bir işe yaramaz. Bu yüzden beynimdeki bu huzursuz adamı sakinleştirmem; müzik dinleterek, dolaşmaya çıkarak veya kitap sayfalarına götürerek avutmam gerekir. Bütün bu yöntemler fark etmeden kulağıma bıraktıkları tınıyla düşüncelerimi sakince yazacağım bir

ortamı bulunca söze dönüşmeye başlar. Sonrası yoğun bir emek, kelime işçiliği, şiirden çıkarılan mısralar, tamamlanmamış şiiri baştan sona defalarca okumalar... Bu uzun sürecin işleyişinde Rabbime edilen duaların da büyük payı olduğunu söylemek gerek.

Kendi şiir yazma hikâyemin dışında sözü maharetle kullanan şairlerin başında gelen Fuzuli'nin de hikâyesine değinmek isterim. Asırlar öncesinde yaşamış bir şairin şiirini nasıl yazdığını bilmek elbette ki mümkün değil. Ama şairin mısraları arasında verdiği ipuçları ile bu öyküyü tahmin etmek, keşfe çıkan bir seyyahın heyecanını veriyor insana. Bu hissiyatla Fuzuli'nin "Su Kasidesi" ismiyle meşhur olmuş eserinin öyküsünü ortaya koymaya çalıştım.

Fuzuli 16. yüzyılda yaşamış, Kerkük, Bağdat, Necef, Kerbela topraklarında yaşadığı düşünülen bir şairdir. İskender Pala Fuzuli'nin Dicle nehri kenarında yaşadığını ve "Su Kasidesi"ni nehrin sularına bakarak yazdığını hatta Dicle'yi kışkandığını ifade etmektedir. Çünkü Dicle, peygamber efendimizin nefes alıp verdiği topraklar olan Mekke ve Medine'ye doğru akmaktadır. Nehri seyrederken Fuzuli'nin kalbinde de peygambere ulaşma ve ona doğru akma coşkusu kabarmaktadır. İşte bu noktada yazının başında dediğimiz gibi su ile şiirin benzerliğini kullanan Fuzuli coşkun duygularını kelimelerin derinliğine dönüştürmüş ve peygambere duyduğu sevgiyi böylece ifade etme imkânı bulmuştur.

Fuzuli'nin yaşadığı toprakların Kerbela civarı olması da şairin bu şiiri kaleme almasında etkili olmuştur. Peygamberimizin namaz esnasında omuzlarına aldığı torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin başta olmak üzere içinde kadın ve çocukların da olduğu yetmiş civarı Müslümanın susuz bırakılarak şehit edilmiş olması sadece Fuzuli'nin değil, bütün Müslümanların kalbinde büyük bir yara açmıştır. Fuzuli bu acısını naat şeklinde yazmış olduğu "Su Kasidesi" ile yüksek bir noktaya taşımıştır.

Fuzuli'nin yalnızca şair yönünün değil aynı zamanda âlim yönünün de şiirinde belirgin olduğunu söylemek gerekir. Aşk şiirlerinin uzun soluklu olmayacağını anlayarak bütün ilimleri öğrenme yoluna gitmiştir şair. İlimsiz şiiri temeli olmayan bir duvara benzeterek böyle temelsiz bir duvarın da değersiz olacağını divanında belirtmiştir. Bu sebeple Fuzuli'nin "Su Kasidesi"nde suyun kimyasal özelliklerinden, gündelik yaşamdaki kullanım alanlarından, tıbbi faydalarından, sel olup bahçeleri talan etmesinden bahsederken görünenin ardına mecâzi bir anlatım gizleyerek aslında her mısraında peygambere duyduğu hayranlık ve hasreti ifade ettiği görülmektedir.

*"Saçma ey göz eşkden gönlümdeki odlare su
Kim bu denlî dutuşan odlare kılmaz çare su"*

(Ey göz! Gönlümdeki (içimdeki) ateşlere gözyaşımın su saçma ki, bu kadar (çok) tutuşan ateşlere su fayda vermez.)

Kasidenin ilk beyti olan bu mısralarda suyun hem hidrojen hem de oksijen moleküllerini barındırması sebebiyle yakıcı ve yanıcı özelliğinin bulunması

bilgisinden hareket eden şairimiz gönlündeki ateşin büyüklüğünü anlatırken gözyaşının bile bu ateşi söndürmekte çare olmayacağını söylerken aslında peygamber efendimize duyduğu hasret ateşinden bahsetmektedir.

“Su Kasidesi”nin edebiyat tarihi açısından da önemi büyüktür. İslam coğrafyasında edebî dil olarak Farsça ve Arapça’nın yaygın olarak kullanıldığı bu dönemde Türkçe, şiirdeki derinliği yansıtmada yetersiz bir dil olarak görülmüştür. Daha önce yazılmış Türkçe şiirler olmasına rağmen Fuzulî’nin Azerbaycan Türkçesi kullanarak yazmış olduğu bu eser ile birlikte Türkçe’nin de şiir kullanımında güçlü bir dil olduğu kabul edilmiştir.

*“Ohşadabilmez gubarını muharrir hattuna
Hame tek bahmahdan inse gözlerine kare su”*

(Hattatın beyaz kâğıda bakmaktan, kalem gibi, gözlerine kara su inse yani kör olsa, kör oluncaya kadar uğraşsa da gubari yazısını (hattatların bir harfin içine bir ayeti ince ince yazarak oluşturdukları bir yazı şekli) senin yüzündeki tüylere benzetemez.)

Şairin bu mısralarda Türkçe’yi büyük bir ustalıkla kullandığı, vermek istediği anlamı az sözle nasıl etkili bir biçimde söze döktüğü, toplumsal hayatta kullanılan bir deyim olan “gözlerine kara su inmek” ifadesiyle şiirin ritmini nasıl bütünleştirdiği ve hattatlık sanatının inceliklerine hâkimiyeti açık şekilde görülmektedir.

Son söz olarak şairin son mısrasını dua niyetine söylemiş olalım.

*“Umduğum oldur ki ruz-i haşr mahrum olmayam
Çeşm-i vaslun vire men teşne-i didare su”*

(O mahşer günü güzel yüzüne susamış olan bana vuslat çeşmenin su vereceğini, beni mahrum bırakmayacağını ummaktayım.)

Hem bu dünyada hem ahirette Rabbimizin rahmetinden ve Peygamberimizin rehberliğinden mahrum kalmama umuduyla...

ÇOK GÜZEL İLERLEYEN BİR ŞİİR

Zeynep ARKAN

*Çok Güzel İlerliyor şiirim,
nesneleşmiş kitap ve hazzı önceleyen
tüketici insana adanmış bir şiir
tam da bu sebeple. Otobüsteki genç
kızların bu şiiri okumayacağını bilsem de.*

2014 yılı. Soğuk ve yağışlı bir kış gecesi otobüs durağında uzun süre otobüs beklemiş ve sonunda gelen araca hızlı adımlarla binip arkalarda

bir koltuğa oturmıştım. İş çıkışı yorgunluğu içinde etrafa bakınırken otobüsün buharlı camından dışarıda göçmen bir aile gördüm. Küçük çocuklarıyla yolun karşısına geçmeye çalışan kadın çok üşümüş görünüyordu. İnsanlar genel olarak göçmenlere tepkili. Yüksek sesle onları istemediklerini söylüyorlar.

Bir ara gözüm ön koltuktaki genç kızlara takıldı. Cam kenarında oturan kız, tuğla boyutunda popüler bir kitabı okuyordu. Yanındaki arkadaşı “Nasıl bir kitap, güzel mi?” diye sorunca, kız cevap verdi:

“Çok güzel ilerliyor...”

O an zihnimde bir şimşek çaktı. Bu genç kızın çok belirgin ve yaygın bir “tıp”ı yansıttığını düşündüm. Instagram adlı sosyal medya platformunda kitapları gösteri ve haz nesnesi olarak kullanan insanlardan biriydi belki de. Çünkü bir kitap hakkında en belirgin veri, ilerlemeseydi. Olay örgüsü akıcı, zihni çok yormayan, macera dolu kitapları seviyordu belli ki. Kitabını mutlaka bir kahve fincanının yanında dekor olarak kullanmalıydı. Kitabın keyfini ancak böyle eşitleyebilirdi. Kitap haz vermeli, okuması keyifli olmalı ve çok güzel ilerlemeliydi...

Eve gelir gelmez bir oturuşta şiir yazdım. Her şey zihnimde çok berraktı.

Guy Debord, Gösteri Toplumu adlı eserinde: “Modern üretim koşullarının hâkim olduğu toplumların tüm yaşamı devasa bir gösteri birikimi olarak görünür. Dolaysızca yaşanmış olan her şey yerini bir temsile bırakarak uzaklaşmıştır.” derken modern insanı hızla kaçarken beline doladığı saçma sapan silahlara sahip kişi olarak tanımlar. Hiçbir işe yaramayan donanımlar. Bu donanımlar belirli kodlar içerir fakat oyuncak bir silahın sizi koruma gücü kadar etkilidir.

“Gösteri, bir imajlar toplamı değil; kişiler arasında, imajlar tarafından dolayımlanan bir toplumsal ilişkidir.”

Toplumsal bir imaj üreticisi varlıklar olarak biz insanlar, kitabı da hızla tüketim nesnesi hâlinde yutuyoruz. Bizi daha ilginç kılma ihtimali olan her şeyi rahatça nesneleştirebiliriz. Buna kendi varlığımız da dâhil.

Çok Güzel İlerliyor şiirim, nesneleşmiş kitap ve hazzı önceleyen tüketici insana adanmış bir şiir tam da bu sebeple. Otobüsteki genç kızların bu şiiri okumayacağını bilsem de.

*Çok güzel ilerliyordu kızın kitabı
Okur oturur oturduğu yerde, kitap ilerler çünkü
Bir fincanın altında, tercihen fincanın renginde
Görünmek için bekliyor, keyif verici maddeler listesinde yeri olmalı,
-yüzyılın şifresini kırıyor haz denen bu kelime-*

NE YAPABİLİRİM Kİ?

Tuğçe GÖK

-dedi, gayet rahat bir tavırla.

Kelimeler dişlerine çarparak çıkmıştı. Bunun anlamını biliyordum.

Ağızına bir sakız atıp çiğnemeye başladı. Aynı soruyu tekrar sordu. Ne yapabilirdi ki? Cevap bekleyen bendim ama yine aynı şey olmuştu. Üste çıkmayı başarmış, beni alt etmişti. Şimdi cevap vermesi gereken bendim çünkü şişenin ucu beni gösteriyordu. Biraz düşündüm. Doğru muydu? Belki de doğruydu... Ne yapabilirdi ki? Önündeki gazetenin ekranından basit bir haberi seçip okuyamaması onun suçu değildi. Sistem böyleydi; çarkları atladıkça köreliyordunuz. Ve işte o da sistemin en tepesinde, en büyük çarkın yönetim merkezindeydi. Kördü yani.

-Okuyamıyorum işte, yazılar uçup gidiyor. Hem ne var bu kadar üsteleyecek? Sıradan bir haber değil mi? Her gün yüzlercesini okuyoruz. Özür dilerim; duyuyoruz diyecektim...

-Evet doğru, okuyamadığını az önce sekiz kere söyledin.

-Sekiz kere, evet. Dokuzuncuya ne dersin?

Gevşek bir gülüşün eşliğinde sordu bunu. Ağızındaki sakız da gülüşü gibi gevşedikçe gevşiyordu. Odaya gevşeyen sakızın kokusu yayılıyordu. Terliyordum. Öfkelenince terlerdim. Düşünüyordum. Öfkemi saklamam gerektiğinde düşünürdüm. Böyle zamanlarda hiçbir şey olmazdı. Ne iyi ne kötü... Yine olmadı. Avcumun içinde gittikçe küçülen dijital gazeteyi bir şemsiyeyi kapatır gibi büküp kapattım ve cebime tıktırdım. İstemsizce kasılan kaslarımı kontrol edebilmek için kasıtlı bir şekilde parmaklarımı çıtlatmaya başladım. Odanın içinde uçuşan bir kara sinek çıtlamalara eşlik etmek için cama ritmik darbeler indiriyordu. İntihara teşebbüstü bu. Alkış tuttuğumu fark etsem de durduramıyordum kendimi.

Çıt-çıt-çıt-çıt-çıt ve çıt-çıt-çıt-çıt.

Sinek sekiz kez cama çarptıktan sonra dokuzuncu vuruşta rahmete kavuşmuştu. Peki ben?

Ben onuncu vuruşun ardından gözlerimi karşımdaki kör adamın ardında parlayan tabloya dikmişim. Üç maymunun ilkiydi bu. Mizaru'nun güzel ve pahalı bir versiyonu. Elleriyle gözlerini kapatmış bana

bakıyordu. Evet, bana bakıyordu çünkü ben gözü kapalı bir maymunu her hâlükârda görürdüm. O da benim kendisini gördüğümü görürdü. Eskiden buna “danışıklı dövüş” derdik. Ama artık dövüş yok. İnsanlar birbirini tanımıyor ve gözleri kapalı maymunlar görmeyi unuttular.

Gözleri kapalı bir maymunun odasında ne arıyordum? Bir umut ışığı... Var mıydı? Dilimin üstünde erittiğim musakka aromalı öğün hapında bile daha çok vardı ondan. Yani umut ışığından.

Mizaru'nun “gevşek” dekorlu odasından çıkıp kendimi cadde üstündeki büfelerden birine atmıştım. Ayaküstü büfelerde ıslak hamburger yerine öğün hapları satılıyordu artık. Kahvaltı için sahanda yumurta veya peynir aromalı, akşam yemeği için meyhane pilavıyla cacık tadında haplar üretilmişti. Musakka aromalı haplar yeniydi. Dumanı üstünde, demek isterdim ama duman falan da kalmamıştı artık. Her alanda olduğu gibi gastronominin iflası da kendini bir sıcaklığın yokluğuyla ilan etmişti. Sıcak yemek yoktu. Bir fincan sıcak kahve için atalarımızın ruhuna karışmamız gerekiyordu. Yine de bu yeni nesil haplarda tuhaf bir şey vardı. Belki bir çekicilik, belki bir his; haklı bir ısrarın muhatabın iradesini kıran battal boy zevki gibi... Bu zevkle karar vermiştim; yarın holdinge tekrar gidecek, ona aynı haberi yeniden gösterecek, okuyamazsa bu defa bizzat okuyacaktım. Gerçi ben aynı haberi gazetenin sayfalarında ararken sayfalar çoktan yenileriyle bezenmiş olacaktı. Ama yine de bir umut vardır.

Damağımla kaynaşan musakka aroması olayın vahametini hafifletirken akşam yemeğini savuşturmuş olmanın verdiği rahatlıkla eve döndüm. Küveti doldurdum ve soyundum. Pantolonumun cebinden düşen dijital gazete, kendi hâlinde devinen ekranıyla yeni bir şeyler söylüyordu. Sabaha kadar sürecek bir istihbaratın büro şefi gibi hissettim kendimi. Bu fazlasıyla rahatsız ediciydi. Ekranı ters çevirdim ve sıcak suyun içine girdim.

II.

İki izbandut, kulaklarında vericilerle koridorda volta atıyor. Birini takip etmek ya da -başka- birini öldürmek için talimat alıyorlar. Bu iki şeyin aslında aynı planın parçaları olduğunu biliyorum çünkü sessiz salonun ortasında konuşulan her şeyi yansıma marifetiyle duyabiliyorum.

Eski usul mafya filmlerini aratmayan bu manzara karşısında soğukkanlılığımı korumakta kararlıyım. Korumalar salonu terk edene kadar bekleyecek, sonra odasına gireceğim. Dün akşam her şeyi planladım. Geriye yalnız beklemek kalıyor. Beklemek, böyle zamanlarda dipsiz bir kuyuya dönüşüyor. Damağımda salınan kaşarlı omlet aroması geniş alanlara yayılıyor. Düşüncelerim hedefinden sapmaya başlıyor. İki farklı vericinin birbirine karışan sesi, gittikçe derinleşen bir uğultuya dönüşüyor. Uğultunun ortasında odanın kapısı açılıyor. Kendini dışarı atan genç kız avazı çıktığı kadar bağıyor: “Dört milyar kadına dört milyar izbandut: Şirketin yeni pazarlama yöntemi. Ne parlak fikir ama!”

“Sistem böyleydi; çarkları atladıkça köreliyordunuz.

Ve işte o da sistemin en tepesinde, en büyük çarkın yönetim merkezindeydi. Kördü yani.”

İndiğim kuyudan sert bir darbeyle çıkıyorum. Neyse ki vurgun yememişim. Hâlâ duyabiliyor, hâlâ görebiliyorum. Mizaru da duyabiliyor mu? Test etmek için odasına giriyorum. Karşımda devasa, işlevsiz kulaklarıyla Kikazaru duruyor. Demek bugün onunla oynayacağız oyunu. Kendime bol şans...

-Yine mi şu haber? diye soruyor.

Evet anlamında başımı sallıyorum.

-Peki, ama ne yapabilirim? diye soruyor. (Sanırım bu dokuzuncu soruşu diye düşünüyorum içimden. Rakamlar anlamını yitirir bazen.)

“Dört milyar kadına dört milyar izbandut” fikri bence de pek parlak değil. Daha etkili, daha katı bir müdahale olmalı. Bunu başarabilecek başka bir güç varsa önerebilirsin. Gidip ona okurum haberi.

-Peki, bana oku öyleyse.

Cebimde söylenmeye devam eden dijital gazeteyi çıkarıp üç gün önceki haberler arasında o haberi arıyorum. Aradığımı bulunca sayfayı sabitleyip okumaya başlıyorum:

-19 yaşındaki cani S. Ç., yarım saat arayla iki kadını katletti: Tarihî surlarda vahşet!

**“Mizaru’nun
‘gevşek’
dekorlu
odasından
çıkıp kendimi
cadde üstündeki
büfelerden
birine atmıştım.
Ayaküstü
büfelerde ıslak
hamburger yerine
öğün hapları
satılıyordu artık.”**

İstanbul'da S. Ç. adlı canı, eski kız arkadaşı olduğu iddia edilen İ. U.'nun başı...

-Dur, dur bir dakika. Cızırtıları sen de duyuyor musun?

-Hangi cızırtılar? Ben bir şey duymuyorum.

-Duyamazsın, çünkü cızırtı senin beyninden geliyor. Bütün bunları anlatarak nereye varmaya çalışıyorsun?

-Biliyor musun, neredeyse sevinecektim duyabildiğin için. Meğer duyduğun cızırtıymış.

-Peki, peki... Bu kadar oyun yeter. Artık bırakalım tamam mı! Sana her şeyi açık seçik anlatacağım. Kulaklarını aç ve beni iyi dinle. Az önce dışarı çıkan kız benim kızımdı. Özbeöz kızım. Onu canilerden korumak için peşine koruma taktım. Kucak dolusu para ödüyorum kızımı korumak için. Ama diğerleri için bir şey yapamam. Elimden bir şey gelmez. Merkezle bağlantılarım var evet; ama bu kadarı hiçbir şeye yetmez. Bir şeyleri değiştirmez. Her kadının peşine bir koruma takamam öyle değil mi?

-İmkânlarını küçümsemek yerine kullanıp test edebilirsin ama, değil mi?

-Zannettiğin kadar geniş imkânlarım olsaydı onları lotoya yatırmak yerine garanti bir hesap için kullanmayı yeğlerdim. Hem zaten canı dediklerinin neredeyse hepsi alkolik, bağımlı. Ne yaptığını bilmeyen aciz yaratıklar...

Sözün tam burasında telefonu çalıyor. Hattın diğer ucunda kim var bilmiyorum ama yine sıralı birkaç talimatı dinleyip sonunun gelmesini bekliyorum. İmkânlarını kullanma konusunda çekimser ama talimatlarını yağdırma konusunda cüretkar, diye düşünüyorum içimden. İçimden düşündüğüm her şeyi tek tek yüzüne karşı söylediğimi de düşünüyorum tabii...

Beni düşünce zincirinden kurtarmak için telefonu kapatıyor. Talimat yağmuru sona erdi. Bundan sonra gelen cümlelerin konuyu noktalayan veya özetleyen bir cümle olacağı tecrübeyle sabit. Öyle de oluyor. Ağzına bir sakız atıp konuyu büyük bir özgüvenle özetliyor:

-Bu durumda iş bana ve benim gibilere değil amatemlere, psikiyatristlere, hatta belki de yeni nesil antidepresanlara düşer. Boşuna dans ediyoruz...

Odanın içinde yeni nesil antidepresanlar dans etmeye başlıyor. Beynimin içinde uçuşan bir kara sinek, onların dansına eşlik etmek için kalın duvarlara ritmik darbeler indiriyor.

Çıt-çıt-çıt-çıt-çıt ve...

Durmaliyım. En azından bu defa bir sineği kurtarmalıyım. Bu defa bir sineği de olsa kurtarmalıyım...

“İmkânlarını kullanma konusunda çekimser ama talimatlarını yağdırma konusunda cüretkar, diye düşünüyorum içimden.”

NEYLESİN

Akşam yine gurbet, dibekte aş/k d/övüyor kadın
Bütün gün iş yorgunu şiir, gece fay hattı gözlerin
İçimdeki yangınlar hal bilmez iç ses, nerelerdesin?
Fatih'in Vefa'sı, vefasızlık harikası süt kesigi ellerin

Öldürmeli ölmeden ne varsa senden kalan
Duvarlar küflü mendil, kalbimin yağmurlarından
Kan kokusuna acıkan kanaryalar, kafeste aslan
Kışa susamış yaz, mevsimler hep ayaz, kurudur laflar
İki lokmalık bir cümleye muhtaç iken sofralar
Bol sanatlı sözlerimin kime ne faydası var?
Karanlıkta seni aramak ve sevmek de kaderde var.

Sarayda sırma kemerdir gelin, şah kapısında köledir damat
Seven sevilene mat, oyun döndükçe eabil kanatlarında
Göz, göze değmeyince ve el ele vermeyince düğün
Ey safi şiir, köle ile şahı bir dizeye birleyen hüner
Söylesin, utanmasın duvak, dermanın sahibi tek/bir Allah.

Şiraz'dan Buhara ve Semerkant iki adım, iki dize Hafız'dan
O Türk güzelinin yüzündeki ben titretirken kalbimi, uzak ve asi
Bir ben/d/e tutulmuşum ki göz izi var bende, cihanı neylesin
Akşam yine gurbet, dibekte aş/k d/övüyor kadın

Yasemin KULOĞLU

MÜZİKTE GELEN ŞİFA

Pınar KOÇAK

Türklerin öncülük ettiği İslam coğrafyasında 9. yüzyıldan itibaren musiki değerli görülmüştür. Diğer sanat dallarından ayrı tutulan musiki bu dönemlerde matematik ilminin bir kolu olarak görülmüştü. Bunu da ortaçağda kaleme alınan müzikoloji kitapları diyebileceğimiz edvar kitaplarından öğreniyoruz. Sayısı bilinmeyen ve bazılarının günümüze ulaştığı bu edvarlar sesler, makamlar, musikinin faydaları, nazariyat bilgileri gibi musiki ile ilgili bilgileri içerir. Besmele ile başlayan ve her defasında musikinin faydalı olduğunu dile getiren edvarlarda dikkatimizi çeken bir konu da müziğin sağlık açısından faydalarından bahsedilmesidir. Bugün çok revaçta olan ve Batının üzerine düşüp geliştirdiği müzikterapi aslında İslam coğrafyasındaki makam müziğinde ve Türk Müziğinde bulunmaktaydı. Edvar kitapları çoğunlukla Farabi, İbni Sina ve niceleri gibi birçok konuda uzman olan alimler tarafından yazılmıştır.

Zekeriya Er Razi (854-932), Farabi (870-950) ve İbn Sina (980-1037) gibi büyük Türk İslam alimleri insanda zuhur eden hastalıkların musikiyle tedavi edilebileceğini ileri sürmüşler ve bunun ilmi yönlerini ortaya koymuşlardır. Farabi, edvarı “Musiki-ul-kebir”de musikinin teknik yönlerini açıklamasının yanı sıra musikinin insan ruhuna etkili olduğunu ileri sürmüştür. Ortaçağdaki İslam coğrafyası musikisinde ve Türk Musikisinde makamlar mevcuttur. Makam ses dizilerinin (gam) belli kurallar çerçevesinde kullanılmasıdır. Türk Musikisinde beş yüz civarı makam olduğu düşünülmektedir. Yaklaşık bin yıldan beri makamların insan üzerinde fiziki, psikolojik, duygusal etkileri olduğu iddia edilir. Belli başlı makamların şifa olduğu ileri sürülmüştür. Farabi de makamların özellikle ruh sağlığı üzerinde etkileri olduğunu dile getirmiştir. Farabi’ye göre bazı makamların ruha etkileri şu şekildedir:

- Rast makamı: İnsanın ruhuna neşe ve huzur duygusu verir.
- Rehavi Makamı: İnsanın ruhuna beka(sonsuzluk) duygusu verir.
- Kuçek Makamı: İnsanın ruhuna hüzn verir.
- Büzürk Makamı: İnsanın ruhuna korku verir.
- Isfahan Makamı: İnsana hareket ve güven duygusu kazandırır.
- Neva Makamı: İnsanın ruhuna ferahlık verir ve lezzet duygusu kazandırır.
- Uşşak Makamı: İnsana gülme duygusu verir.
- Zirgüle Makamı: İnsana uyku ve rahatlama verir.
- Saba Makamı: İnsana cesaret duygusu ve güç verir.
- Buselik makamı: İnsanı kuvvetlendirir.
- Hüseyini Makamı: İnsan ruhuna sakinlik ve rahatlık verir.
- Hicaz Makamı: İnsana tevazu kazandırır.

Farabi'ye göre makamların günün belli vakitlerinde etkileri bulunmaktadır: Rehavi ve Hüseyini makamı sabah vaktinde etki gösterir. Rast Makamı güneş iki mızrak boyundayken etki gösterir. Buselik makamı kuşluk vaktinde etki gösterir. Zırgüle ve Uşşak makamı öğleye doğru etki gösterir. Uşşak makamı öğle vakti etkilidir. Hicaz makamı ikindi vakti etkilidir. Irak makamı akşamüstü etkilidir. İsfahan makamı gün batarken etkilidir. Neva makamı: akşam vakti etkilidir. Büzürk makamı yatsıdan sonra etkilidir. Zirefkend makamı uyku vakti etkilidir.

10. yüzyılda, bir diğer büyük İslam alimi ve hekimi İbni Sina, Faraba'nin yolundan gitmiş, eseri "Kitabü'ş-Şifa'da ondan öğrendiğini söylediği musikiyi tıp ilminde kullandığını ileri sürmüştür. İbn Sina'ya göre bir hastanın tedavisinde, hastanın ruhi yönünü güçlendirmek, sevdikleriyle olmasını sağlamak, ona manevi destek vermek ve musiki dinletmek gereklidir. Ahenk içinde düzenlenmiş sesler insan ruhu üzerinde olumlu etkiler yapar. Bu yüzden musiki insana derinden tesir eder. İbn Sina Şam'da Nurettin Hastanesinde akıl hastalıklarını musikiyle tedavi etmiştir. Türk İslam alimlerinin açtığı bu yol Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde 18. yüzyıla kadar takip edilmiştir.

Tokatlı Mustafa Efendi, İbn Sina'nın Avrupa'da uzun yıllar okutulan "El Kanun fi't-tıbbi" adlı kitabını tercüme etmiştir. Onun talebesi Hekimbaşı Gevrekzade Hasan Efendi ise "Emraz-ı Ruhaniyeyi Negama-ı Musikiye" adlı kitabı kaleme almıştır. Eserinde makamların hangi hastalıklara şifa olduğunu ileri sürmüştür. Tespitleri şöyledir.

- Irak Makamı: Çocuktaki menenjit hastalığına şifalıdır.
- İsfahan Makamı: Zekayı ve zihni açar ve soğuk algınlığı ve ateşli hastalıklara şifalıdır.
- Zirefkend Makamı: Felç ve sırt ağrısına şifalıdır, güç verir.

**"Zırgüle
makamı
uyku, Rehavi
makamı
ağlama,
Hüseyini makamı
güzellik, Hicaz
makamı alçak
gönüllülük,
Neva makamı
yiğitlik, Uşşak
makamı gülme
hisleri verir."**

- Rehavi Makamı: baş ağrısına, burun kanamasına, ağız çarpıklığına, felç ve balgam hastalıklarına şifalıdır.
- Büzürk Makamı: Beyne, kulunç ağrılarına iyi gelir, kuvvet verir.
- Zirgüle Makamı: Kalp, beyin hastalığı, menenjit, mide ve karaciğere şifalıdır.
- Hicaz Makamı: İdrar yolu hastalıklarına şifalıdır.
- Buselik Makamı: Kalça, baş ağrısı ve göz hastalıklarına şifalıdır.
- Uşşak Makamı: Ayak ağrıları ve uykusuzluğa şifalıdır.
- Hüseyini Makamı: Karaciğer, kalp hastalıklarına, nöbet, hummalara şifalıdır.
- Neva Makamı: Bluğ çağına ulaşmış çocuğa ve kalça ağrısına şifalıdır.

Edvar geleneğini başlatan ve makam müziğini sistemleştiren ünlü musikar Safiyyuddin Urmevi, edvarı Kitab'ül Edvar'da makamların günün belli zamanlarında icra edilmesi gerektiğini, belirttiği makamların insan ruhuna şifalı olduğunu, insana huzur verdiğini belirtmiştir. Saifiyyuddin Urmevi'ye göre Rehavi makamı fecirden önce, Hüseyini makamı tan yeri ağardığında, Rast makamı kuşluk vaktinde, Zirgüle makamı öğle vaktinde, Hicaz makamı iki namaz arasında, Irak makamı ikinci vaktinde, İsfahan makamı gün batarken, Neva makamı akşam vaktinde, Büzürk makamı yatsı vaktinde, Zirefkend makamı uyku vaktinde icra edilmeli ve dinlenmelidir.

Ortaçağda Türk hekimlerinin genel yargılarına göre ise makamların ruhi açıdan etkileri bulunmaktadır. Bu dönemdeki Türk hekimlerine göre Irak makamı insana tat ve çeşni, Zirgüle makamı uyku, Rehavi makamı ağlama, Hüseyini makamı güzellik, Hicaz makamı alçak gönüllülük, Neva makamı yiğitlik, Uşşak makamı gülme hisleri verir.

Osmanlı Devleti döneminde müzikle tedavi ileri gitmiştir. Sultan II. Beyazıt 1484-1488 yılları arasında Edirne'de külliye inşa ettirmiştir. Beyazıt Külliyesi diye bilinen bu külliyenin içinde cami, imaret, mutfak, erzak ambarı, medrese, dârüşşifâ, değirmen, köprü ve hamam bulunmaktadır. Darüşşifâ sağlık hizmetlerinin verildiği bir kurumdur. Evliya Çelebi'den öğrendiğimize göre bu şifahanede akıl hastaları musiki ile tedavi görmüştür. Bunun için bir musiki heyeti oluşturulmuş ve bu heyetin icra ettiği musiki hastalara dinletilmiştir. Darüşşifâ 1876 yılına dek hizmet vermiş, Balkan Savaşı'nın ardından harap olmuştur. Geçtiğimiz yıllarda ise restore edilerek Trakya Üniversitesine tahsis edilmiştir. Beyazıt Külliyesi'nin dârüşşifâsı, hem misyonuyla hem mimari açıdan Türk hastaneleri içinde başka bir benzeri olmayan çok değerli bir eserdir.

Görüldüğü gibi müzikle tedavi Türk İslam coğrafyasında 9. Yüzyıldan itibaren uygulanmış ve hastanelerde tedavi yöntemi olarak kullanılmıştır. Müzikle tedavide özellikle musiki makamlarının etkili olduğu görülmektedir. Bu makam üzerinden ortaya konulan müzikterapi uygulamaları ve fikirleri günümüz koşullarıyla güncellenerek yeniden ele alınmalıdır. Selçuklu ve Osmanlı hekimlerinin üzerinde durdukları makam-mizaç, makam-vakit, makam-astroloji ilişkileri günümüz bilimsel bakış açılarıyla tekrar değerlendirilmelidir.

“Makam üzerinden ortaya konulan müzikterapi uygulamaları ve fikirleri günümüz koşullarıyla güncellenerek yeniden ele alınmalıdır.”

RUHU GÜZEL HAZERAN

E.Ecran ŞENEL

Bu öyle bir gündür ki artık konuşamazlar. Kendilerine izin de verilmez ki mazeret bildirsinler. Yalanlayanların o gün vay haline! (Mürselat sr. 35,36,37)

Prenses Hazeran bu dilsizi nasıl sevmiş, diyorlar. Oysa bu dilsiz, Prenses'in onu gördüğü ilk akşam, sevdiği ilk adamdır. Prenses o akşam demiş ki bu adam, olur. Bu adam benim prensim olur. Evimin direği, çocuklarının babası olur. İlk görüşte aşk olmasa da aşk olmuş neticede. Ya da aşk değilmiş bizim prensesinki, dümdüz sevmiş. Yeter. Aşk meşk diye uzun etmeye gerek yok. Zaten sevdi mi güzel severmiş prenses. Yeter. Yetmiş de nitekim. Prens Civan da onu sevmiş. O da güzel sevmiş. Prenses Hazeran adı üstünde prenses olduğundan tüm prensesler gibi güzelmış de tabii. Dillere destan değilmiş güzelliği ama güzelmış. Yeter. Prens Civan esasında prens değilmiş. Sarayda bahçıvanmış. Prensesle evlenmeye karar verince mecburen prens oluvermiş. Prenses "Sen prens olma, ben bahçıvan karısı olurum," dese de "Yok," demiş Civan "Sen zahmet etme Prensesim, ben prens olurum," demiş. Her ne kadar prenslik libası üstüne oturma da "Genişlik içinde kaybolmak, darlık içinde sıkılmaktan daha az acıtır," demiş. "Prensesimin acı çekmesindense ben kaybolurum," demiş. Mutlu mesut olmasa da ereceklerdi muratlarına. Biz de tam kerevetine çıkacaktık ki olanlar oldu.

Olanlar olmadan yıllar önce

Kralın kızlarından biri genç yaşta öldü. Ruhu göklere yükselirken bahçıvan gördü. Prensesin ruhunu görünce bahçıvan, vuruldu. Prensesin ruhu tüm dünyanın prenseslerinden, güllerinden, çiçeklerinden, kuşlarından, güzel adına ne varsa hepsinden daha güzeldi. Kimse görmemişti bu güzelliği. Görülmediğinden bu denli güzelleşmişti belki. Bahçıvan kalbini yırtan bu imkânsız aşkın acısıyla bir feryat kopardı. Feryadı cihanı sardı. Bu feryadın adına gök gürültüsü dediler. Bahçıvanın kalbinden bir damla kan düştü toprağa. Sonra da bahçıvan. Ruhu prensesin ruhuna yetişmek için koştu fakat yetişemedi. Gökerin kapısı, bahçıvanın ruhuna kapanınca; ruhu, yeryüzüne düşüp tekrar bedenini giyindi. Bu aşka şahit olan bulutlar ağlayınca; yağmur, bahçıvanın yere düşen kanyla karışınca, bir çiçek fışkıırıverdi topraktan.

**"Prenses
Hazeran
dürüstlük
suyuyla
kutsandığından
ömri
boyunca yalan
söyleyemezdi."**

Bahçıvan kendine geldiğinde başucunda biten çiçeği gördü. Çiçeğin kokusunu içine çekti. "Sen," dedi çiçeğe, "Sen aşkımın çiçeğisin. Prensesimin ruhu var sende." Öptü çiçeği. Çiçeğin kulağına, ona verdiği adı fısıldadı: Hazeran. İsmi verdikten sonra bir saksıya yerleştirdi çiçeği.

Kundaklara sardı, öptü, kokladı. Saksıyı da alıp Kraliçe'nin huzuruna çıktı. "Saygıdeğer Kraliçem, kızınız prenses hazretlerinin ölümü beni ne derece üzdü anlatmaya kifayet edecek cümle bulamam. Ben onun ardından burarlarda da yaşayamam. Yalnızca kızınızın güzel ruhunu içinde barındıran, imkânsız aşkımın kanyla doğan, Hazeran adını verdiğim bu çiçeği size armağan etmek isterim. Belki acınızı bir nebze olsun hafifletir," diyerek çiçeği Kraliçe'nin önüne bıraktı ve ağlayarak sarayı terk etti.

Kraliçe çiçeği aldı. Kokladı. Bir daha kokladı. "Kızım," dedi. "Kızım kokuyor bu çiçek. Prenseseim," dedi. Kokladı, ağladı. Ağladı, kokladı. Çiçeği alıp prensesin odasına, yatağının yanı başındaki komodinin üzerine yerleştirdi. Gözyaşlarıyla suladı çiçeği. Ağlamaktan yorulunca dinlenmek için kendi odasına gitti. Ertesi sabah hizmetçilerden birisi telaşla Kraliçe'nin odasının kapısını vuruyordu. Kraliçe korkarak uyandı. "Ne var, ne oldu," diye seslendi kapının ardından. Hizmetçi "Efendim görmeniz gereken bir şey var, çok ilginç bir şey," dedi. Kraliçe kıyafetlerini giydi. Tacını taktı. Odadan çıktı. Hizmetçi, Kraliçe'yi prensesin odasına götürdü.

Prensesein odasına geldiklerinde Kraliçe şaşkınlıktan yere çöktü. Çünkü çiçeği yerleştirdiği yerde mışıl mışıl uyuyan bir bebek vardı. Kraliçe ilk şoku atlatınca yerden kalktı. Bebeği kucığına aldı. "Kızımın ruhundan doğdu bu bebek," dedi. İsmi Hazeran'dır dedi. Bebeği Kral'a götürdü ve olanları anlattı. Henüz ölen kızının acısını atlatamayan Kral olanları gözyaşları içinde dinledi. Kral ve Kraliçe bu bebeği sarayın tapınağındaki dürüstlük suyuyla kutsadılar. Tıpkı ölen kızları doğduğunda yaptıkları gibi.

Prensese Hazeran dürüstlük suyuyla kutsandığından ömrü boyunca yalan söyleyemezdi. Kendisi yalan söyleyemeyeceği gibi başkası da ona yalan söyleyemezdi. Şayet yalan söylemeye kalkışırsa lanetlenirdi. Ya da ona yalan söylemeye kalkışan olursa o da lanetlenirdi.

Prensese Hazeran tıpkı ölen prensese gibi, ruhu yüzünden daha güzel bir prensese olarak yetiştirdi. Yirmi yaşına geldiğinde Kral ve Kraliçe'yi bir endişe kapladı. Çünkü Prensese Hazeran ölen kızlarının öldüğü yaşa erişmişti. Ya Hazeran da onun gibi ölürse, diye korkuyorlardı. Prensese Hazeran ölmedi. Yirmi yaşına bastığı gün sarayda kendisi için düzenlenen doğum günü partisinde sıkılıp bahçeye çıktı. Bahçede dolaşırken yirmi yıl önce doğduğu yer olduğunu bilmediği o yere geldi. Orada çalışmakta olan yeni bahçıvan Civan'ı gördü. Bahçıvan Prensese'i fark etmemiş, eski bahçıvanın kanının damladığı yerdeki kan lekesini, ne olduğunu anlamaya çalışarak inceliyordu. Hazeran bahçıvanı selamladı. Bahçıvan da onu selamladı. O gece uzun uzun muhabbet ettiler.

Her şey olmadan biraz önce

Bu muhabbet diğer günlere taşı. Sonra haftalara. Sonra aylara. Nihayet evlenmeye karar verdiler. Daha doğrusu Prensese evlenmeye karar verdi ve bu kararını bahçıvan Civan'a söyledi. Bahçıvan Civan henüz evlenmeyi düşünmüyordu fakat bunu Prensese'e söyleyemedi. Saraya geleli henüz birkaç ay olduğundan Prensese'e yalan söyleyenin lanete uğrayacağını bilmiyordu ve sevdiğini üzmetten korktuğu için istemediği hâlde evlenmeyi kabul etti.

"O gece bir lanet, uyuyan Civan'ı

yatağından kaldırıp Prensese Hazeran'ın doğduğu, eski bahçıvanın kanının düştüğü o yere getirdi."

Her şey olurken

Her şey o gece başladı. Prensesin isteğiyle evlenmeyi kararlaştırdıkları ve Civan'ın asla öyle düşünmediği hâlde “Evet, ben de uzun süredir seninle evlenmek istiyordum ama söyleyemiyordum Prensesim,” dediği akşamın gecesi. O gece bir lanet, uyuyan Civan'ı yatağından kaldırıp Prenses Hazeran'ın doğduğu, eski bahçivanın kanının düştüğü o yere getirdi. Civan hâlâ uyuyordu. Yerdeki kan canlandı. Eski bahçivanın aşkına şahit olan bulutları çağırdı. Bulutlar öfkeyle Civan'ın üzerine kan yağdırdılar. Üstü başı, ağzı gözü kan dolan Civan kendine gelip kanları görünce korktu. Hemen eve koştu. Yıkandı. Kanları temizledi. Korktuğu için o sabah evden çıkamadı. Oysa o sabah Prensesle birlikte evlenme kararlarını Kral ve Kraliçe'ye açıklayacaklardı.

Prenses geldi, kahvaltıya gelmediği için Civan'a kızdı. Civan gece yaşadıklarını Prenses'e anlatmak istedi fakat ağzını açtıkça yalan söylüyordu. Çok güzel bir gece geçirdiğini, hayatının en rahat uykusunu uyuduğunu, bu yüzden sabah uyanamadığını söyledi. Açıklamayı öğle yemeğinde söyleme kararı alıp ayrıldılar. Öğle yemeği vaktinde bahçivan Civan saraya girdi. Prenses onu kapıda karşıladı. Yemek salonuna geçtiler. Söze Prenses başladı ve devam ettirdi. Kral “Hep kızım konuştun sen ne diyorsun bu konuda Civan,” deyince Civan “Efendim ben kızınızı sevmiyorum ama kendisiyle evlenmek istiyorum,” dedi.

Prenses ve ailesi duydukları karşısında şaşırınca Civan eliyle hayır hayır, anlamında işaretler yaptı. İşte o zaman anladılar ki Civan lanete uğramıştı. Artık asla doğruyu konuşamayacaktı. İki yol vardı ya sarayı ve ülkeyi terk edecekti ya da... Ya da prensesle evlenecek fakat bundan sonra yalan söylememesi için dili kesilecekti. Dilsizliğinden anladığınız kadarıyla dilinin kesilmesini tercih etmişti. Tabii bize anlatılan bu. İcini bilmeyiz. Kimisi de der ki: Civan kaçmak istemiş fakat Prenses buna müsaade etmemiş. O günden sonra da Prensesin güzel ruhu, Civan'ın kesilen diliyle birlikte çürümüş, çirkinleşmiş.

**“İki yol vardı;
ya sarayı ve
ülkeyi terk
edecekti**

ya da... Ya
da prensesle
evlenecek
fakat bundan
sonra yalan
söylememesi
için dili
kesilecekti.”

SENDEN SONRA

Emame AKMAN HARMANCI

Yine aynı masa, aynı gri hırka, aynı gözlük... Şirketten gelen mailler otobanda uzayan gişe kuyrukları gibi, bazılarının teslim tarihi geçmiş. Bu gecikmenin nedenini sorgulamaları için işverenlerime bir telefon kadar uzağım. Evet, bazen beceremiyor, geciktiriyor, insanlara beni kırma hakkı vermek için elimden geleni yapıyorum.

Haklı çıktın. Zaten haklı çıkmak en çok sana yakışıyor. Tutunamaz, yürütemez hatta dağılır giderdim. Ev dağılık, masamdaki çalışmalar birbirine girmiş durumda. Ne kadar oldu? Sen saymıyorsundur ama ben sayıyorum çünkü gerekçem var. Bir araştırmada okumuştum, boşanmanın üzerinden on sekiz ay geçince iyileşmiş insan. Unutmuş. Bu yüzden takip ediyorum ki vakti gelince bileyim. Tam olarak on ay on yedi gün oldu.

Nedense arada uğrarsın sanmıştım. Şöyle bir evi çekip çevirsin, bir tencere yemek yaparsın, ne bileyim. Çok mu aciz görünüyorum? Önemli değil, nasılsa bunları hiç bilmeyeceksin. Aslında bir şekilde alışıyorum bu hayata. Hem artık Nuray Teyze de elini çekmiyor üzerimden. Ama sen çuvalalayacağımı düşünmüştün, o yüzden şaşıyorum gelmeyeşine. Evlenmek istediğimizde “Sizden olmaz evladım, kendinizi kandırmayın” diyen annen tutuyor belki seni. Baban “Biz demiştik ama dinlemedin kızım” diyor ve seni pişmanlığın her rengine boyuyor belki de.

İlk zamanlar aradığımda “Seninle konuşmak bana iyi gelmiyor” demiştin. Anlamıştım o an, aşmaya çalışıyordun beni, bizi, geçmiş, güldüğümüz zamanları. Üstesinden gelinecek bir derde dönüşmüştüm senin için. Ben de aramadım, belki biraz pişman olursun, özlersen diye bekledim. Geçenlerde eski bir arkadaşımızın düğününde seni bir adamla gördüklerini söylediklerinde de aynı umuda tutunmaya devam ettim. Başkalarında beni arayacak, bulamayınca yine soluğu burada alacaksın. Buna tüm kalbimle inanmaktan başka çarem yok.

Kendimi çalışmaya verdiğim, normalin iki katı iş aldığım günlerdi. Senden sonra. İki haftadır kafamı evden çıkarmıyordum. İçimdeki hıncı çevirilere kusuyordum. İşin kötüsü ben öyle çok kin tutmayı ya da hırçınlaşmayı bilmediğimden bir türlü rahatlayamıyordum. Kapı çalındı. Üst kat komşumuz Nuray Teyze. Üzerimde dizleri esnemiş pijama, her zamanki gri hırka, saç sakal birbirine karışmış... Açar açmaz utandım, kapının ardına gizlenmeye çalıştım.

Nereden duymuşsa duymuş. Senin gittiğini biliyordu. Acımış, bir tencere sarma sarıp getirmiş. Kadın yetmişlerinde var ama benden dinç duruyor. Yaşam enerjisi gözlerinden okunuyor. Boş bulundum, içeri buyur ettim. Tereddütsüz

“Üstesinden gelinecek bir derde dönüşmüştüm senin için.”

giriverdi. Dolapta senden kalan ev terliğini bulup “Ne gelirse yerden gelir” diyerek ayağına geçirdi. “Ev biraz dağınık kusura bakmayın” dedim.

Hiç kusura bakmıyordu, belliydi. Kendi evi gibi rahattı kanepeye kurulurken. Mutfak tamtakırken ne ikram edecektim? Onun getirdiği sarmaları koydum önümüze. Bol zeytinyağlı, ekşi ve sulu sulu. Uzun zamandır mideme böyle düzgün bir nimet girmedikten sonra olacak, tabağın dibini sıyırdım. Bu sırada Nuray Teyze yalnızlığın ne zor olduğundan filan dem vuruyordu.

“Karın, eski karın. Gezmeyi pek severdi. Görürdüm onu. Her gün dışarı çıkardı mutlaka. Çalışmıyordu değil mi? Eee sen de evde çalışıyorsun. Her gün dip dibe. Kavganız, geçimsizliğiniz olmuştur illa ki. İnsan biraz özleyecek kocasını. Ama cevval kadındı, her şeye yetişirdi. Alışverişi yapar, elinde torbalarla gelirdi. Pencereden görürdüm. Faturaları, kirayı öderdi, birkaç sefer bankada rastlaşmıştık. Günlük sıcak yemeği eksik etmezdi, kokulardan bilirdim. Evini güzel çekip çevirirdi yani. Her gün ne yapıyorsa en yakın arkadaşını arar anlatırdı balkonda, öyle duyardım ben de bazı şeyleri. Aman bana kızma oğlum! Bir başına sıkıntıdan patlamış yaşlı kadıncağızın biriyim ben. Balkonda geleni geçeni izler, örgümü örer, çayımı kahvemi orada içerim. Eee bir komşum da balkona çıkıp telefonla konuşuyorsa ister istemez kulak misafiri olurum. Tevekkeli sen evdesin diye balkona çıkıyordu. O kadar lafi duymanı...”

“Ne konuşuyordu arkadaşıyla? Anlatsana Nuray Teyze.”

“Aman boş ver evladım be, geçti gitti ha? Deşmeyelim eskileri.”

“Karım çekip gitti, terk etti beni. Bana anlatmak yerine arkadaşına anlattı belki de dertlerini. Bilmeye hakkım var.”

“Biliyorsundur sen de oğlum. İnsan kendini bilmez mi? Kızcağız da ilgi bekliyordu. Zaman ayırmanı istiyordu. Demek tüm gün aynı evin içinde de olsa olmuyor bazen. Ama ben senin tarafındayım biliyor musun? Düzgün birisin, belli. İçkin, sigaran yok, kahveye gitmezsin. Bunlar olsa görürdüm seni ya balkonda ya sokakta. İçiyor olsan duyardım sarhoşluktan atacağın naraları, edeceğin hakaretleri. Neymiş işte, tüm gün bilgisayarın başındaymışsın. Eee bunun kime zararı var ki? Sessiz sedasız kendi hâlinde bir adamsın. Çeviri

**“Sana
uzanan bir
yolda yürüyor
gibiyim.”**

bitince oyun oynarmışsın. Yemeğini bile masanın başında yermişsin. Kendi kendine yaşarmışsın. Yani öyle derdi. Ne yapsa bilmiyordu. Çok sevmese, değil iki yıl, iki gün bile tahammül etmezmiş sana haspam.”

“Böyle mi söylüyordu?”

Çok sevmese, ifadesine takılıp kaldım. Seni göz göre göre tüketişimin, yaşama sevincini çekip alışımın insafsız bir deliliydi Nuray Teyze. Farkında değildi. Daha fazla soru sormadım. Ölmüş kocasından bahsetti, biraz daha lafladık. Sonra gitti.

Ertesi gün uzun bir aradan sonra sokağa çıktım. Tıraş oldum. Evin eksiklerini giderdim. Neye ihtiyacı var sormadan, Nuray Teyze için de bir şeyler aldım. BAHANEM OLACAKTI, yine sohbet edecektim onunla. Kapısını çaldım, beni görünce dünyalar onun oldu sanki. Hemen içeri buyur etti. Bir sürü ısrardan sonra çekinerek de olsa girdim. Evden sıcak yemek kokusu geliyordu. Her yer muntazam, temiz ve güven vericiydi. Hızlıca masayı kurdu. “Ölümü gör yemeğe kalmazsan” diyerek beni zorla oturttu masaya.

Nuray Teyze ile ahabplığımızın hikâyesi işte böyle. Laf aralarına seni sıkıştırarak geçiyor vaktimiz. Balkona çıkınca arkadaşına benden gizli ne söyledin, hatırladıkça bana anlatıyor. Gıcık oluyor sana. Çekip gittin diye benim yerime söyleniyor. Bana kalırsa içten içe kıskanıyor seni. Onun yalnızlığı öyle derin bir kuyu ki, durduk yere hayat arkadaşını bırakıp gitmiş birisini anlamakta zorlanıyor.

Ama ben artık durduk yere olmadığını biliyorum. Hem kendimi de ilk kez bir aynada görmüş gibiyim. Benimle olmak için aileni karşına aldığın gün, onları haklı çıkarmayacağımızı söylediğinde bilmediğin bir şey vardı. Sana layık görülmemek, seninle yakıştırılmamak içimde bir şeyleri kırmıştı ama sen o çıt sesine tıkamıştın kulaklarını. Bense o sesi büyüttükçe büyüttüm içimde. Gün gelince sağır eden bir sessizliğe gömülüşüm hep bundanmış. Kabullenmişim bizden olmayacağını. Seni değil onları haklı çıkarmak için gerekeni yapmışım.

Eskiden Nuray Teyze seni anlattıkça donuklaşıyor, sessizleşiyordum. Sonra alıştım ve gülüp geçer oldum. Seni ulaşılmaz bir hayal ve ruhumu sıkan bir keder olmaktan çıkarıyordu bu sohbetler. Benim yüzümden ama bana rağmen gitmişsin. “Bana bunu yaptırdığı için onu hiç affetmeyeceğim” demişsin. Bu cümleyi aşmam, sindirmem ve telefona uzanan elime engel olmam günlerimi aldı.

Seni bıkmadan anlatıyor, anlatıyor, anlatıyor. “Yok canım, böyle söylemiş olamaz” dediğimde yeminler ediyor. O balkonda arkadaşınla, bize aylarca sohbet konusu olacak kadar şeyi konuştun mu bilmiyorum. Nuray Teyze’yi her gün yeni bir şey hatırlamış olarak kapıma getirecek kadar ne dediysen, iyi ki demişsin. Bazen çoğunu onun uydurduğunu düşünüyorum ama ziyanı yok. Artık onun yaşlanmış gözlerinin buğusunda, ağarmış saçlarında, buruşmuş ellerinde senden bir şeyler olduğuna inanıyorum. Seni düşündüğümde gözümün önüne bu yaşlı kadının sevimli sureti geliyor. Sana uzanan bir yolda yürüyor gibiyim. Eskisi kadar çok masanın başında değilim. Çevirileri zar zor yetiştiriyorum. Korkaklığım yüzünden sana ayıramadığım o zamanı, senin yokluğuna ve senin hakkında konuşmanın büyüüne ayırıyorum, ne tuhaf. Belki de ben artık o yaşlı kadında sadece ama sadece senden bir şeyler buluyorum.

“Sana layık görülmemek, seninle yakıştırılmamak içimde bir şeyleri kırmıştı ama sen o çıt sesine tıkamıştın kulaklarını.”

HULAHOP

Sümeyye CAN

Döndürdükçe içinde gezinen taş taneleri ya da kum, her neyse, ona sinir oluyorum. Sabah akşam ince bel hayaliyle o aptal yuvarlak çemberi döndürüp duruyor. Allah aşkına, kim inandırdı o çocuk oyuncuğıyla kilo vereceğine? Sabrımı sınırmış gibi nefes nefese “Aşkım, bana bir yeşil çay yapar mısın?” diye sordu. Yarına yetiştirmem gereken tonla işim var; çevirdiği şey yüzünden zaten odaklanamıyorum. Bir de benden çay yapmamı mı bekliyordu? Bilgisayarımı bir köşeye bırakıp ona ciddi ciddi baktım. O ise belini kıvrırmaya devam ederek “Çerez dolabında, sarı kapaklı kavanozun içinde,” dedi. Bu sefer seslice söylendim. Hemen “Ne var ya, eşin için ketıla bir su koyup kaynatmak çok mu zor? Ben senin yemeğini, ütünü, bulaşığı yaparken oflayıp pufliyor muyum?” dedi.

“Sence mesele bir şey yapmak mı, sen iste ben senin için pasta börek yapayım. Kaç saattir başımın dibinde şu saçma şeyi döndürüp duruyorsun. Hangi odaya geçsem yanıma geliyorsun.” Pembe çemberi çevirmeye devam ederek, “Kocamla iki çift laf edeyim diye geliyorum. Senin de umrunda değilim. Ne hâlin varsa gör bel!” dedi. Yüzünü kapıya dönüp çemberi bu sefer sağ kolunda çevirerek odadan çıktı.

Akşam oluyordu ama proje sunumunda gram ilerleyememiştim. Metinlerimin noktasına, virgülüne; fotoğrafların parlaklığına, bulanıklığına takılmaktan kafam şişmişti. Lale de attığım tripten sonra bir daha kapımın önünden bile geçmedi. İçten içe neden çenemi tutmadım, niye bu kadar takıldım ki diye kendime kızıyordum. Ben bunları düşünürken kapı vuruldu. “Yemek hazır, işine mani olmazsa gel ye,” dedi.

Ona da bir laf söz etmeye gelmiyordu. Sırtım tutulmuş, ayaklarım uyuşmuş, zar zor toparlanıp mutfağa gittim. Yemeğini yiyor, bana hiç bakmıyordu. “Çok güzel kokmuş,” der demez yapıştırdı cevabını... “Tabii, öbür oda havasız olunca.” Elimde kaşık, yorgun yorgun yan sandalyede oturan pembe çember ile bakiştım. “Eee, misafir yemek yemiyor mu?” Başını yemekten kaldırıp ‘ne saçmalıyorsun’ bakışı attı. Yanımda oturan bir metrelik çemberi gösterdim. Gözlerini devirip, “Yemeğini ye,” dedi. Sonra dayanamayıp, “Ne alıp veremediğin var holalob’umla?” diye çemkirdi. “Ne derdim olacak şu yuvarlak şeyle, benim derdim bütün gün bununla gezmen.” “Ben de senin bütün gün ekrana bakmandan rahatsız oluyorum.” “Benim işim bu.” “Sen iş analistisin, sosyal medya uzmanı değil.” Dediği şeye anlam verebilmek için biraz durakladım. O ise yemeğine geri döndü. “Ne alaka?” dedim. “Ne

**“Yaklaşık
dört saattir
Instagram’da
takılmışım.**

Zaten
öğleden sonra
uyanmıştım.
Saat altıyı yirmi
geçiyordu ve
sunumda yeni
hiçbir şey
yoktu.”

ne alaka?” Serzenişle, “Sosyal medya uzmanlığı ne alaka?” “Ne, yalan mı? İşinden çok sosyal medyada geziyorsun, gördüm.” İçime bir sıkıntı çöktü, iştahım kalmadı. Proje sunumuna bir günden az bir süre kaldı. Yapmam gereken birçok şey vardı.

Tabağımı alıp makineye yerleştirip geri odama, kanepeme döndüm. Kucağıma bilgisayarımı, elime telefonumu aldım. “Odaklanamıyoruuuum,” Lale’nin sesi odayı doldurdu ama kendisi ortalıkta görünmüyordu. Güya ağzımı kesiyordu. Ona laf atmak istesem de muhatap olmak istemiyordum. İlğimi yeniden telefonuma verdim. Instagram açtı ve o an ne yaptığımı sorguladım. Hemen uygulamanın hareketler bölümündeki geçirilen süre istatistiğine baktım. Yaklaşık dört saattir Instagram’da takılmışım. Zaten öğleden sonra uyanmıştım. Saat altıyı yirmi geçiyordu ve sunumda yeni hiçbir şey yoktu. Ah! Ben bu kafayı nerelere vursam, nasıl dağıtsam, ne yapsam da toparlasam.

Eşyalarımı yeniden yerine koyup mutfığa gittim. Sert bir kahve, bütün odaklanma becerilerimi geri getirebilirdi. Çerez dolabını açıp kahve kutusunu aldım; yanında da sarı kapaklı kavanoz vardı. Yapmışken karıma da yeşil çayını yapacaktım. Kupaları alıp, oyuncağıyla oynayan kız çocuğunun yanına gittim. Kupasını uzattığımda, gülmemek için kendini tutsa da gülüyordu. Çemberi döndürmeyi bırakmadan almaya çalışınca, kupayı geri çektim. Şu şeyi aldığımızdan beri bu kadında akıl fikir kalmadı. O da ne yaptığını anlamış olacak ki, çemberi bir köşeye bırakıp kupayı avuçladı. “Eee, nasıl gidiyor sunumun?” “İnfluencer olmaya karar verdim.” Bu sefer kendini tutmadı, bastı kahkahayı... Gözlerim düşmanıma kaydı. Acaba o uyurken çöpe mi atsam? “Gerçekten şu şeyin sana kilo verdireceğine inanıyor musun?” “Bilmem, ama çok eğlenceli olduğunu biliyorum.” “Şunun nesi eğlenceli? Çok canın sıkılıyorsa hadi hazırlan, dışarı çıkalım.” “Tek seferde 122 kere döndürüyorum. Hedefim 200,” dedi. “200 kere döndürülemeyecek ne var ki? Ben tek seferde 1000’i bulurum.”

Alayla, “Hadi ya,” dedi. “Guinness Rekorlar Kitabı’na girecek kadar zor bir şey bu canım.” “Allah Allah, şu çemberi döndürmenin nesi zormuş?” Yanındaki çemberi bana uzatıp, “Hadi 10 tane döndür de göreyim seni,” dedi. Ona burun kıvrıp elinden aldım. Altı üstü bir çember, tek yapman gereken bedenine değdirip hareket ettirmek. Çemberin içine girdikten sonra biraz bekledim. Çünkü bedenimle çember arasındaki mesafe nereden baksan bir elli cm vardı. İçine bir ben daha girerdi. Lale bocaladığımı fark edip ‘havayı yerler koçum’ der gibi bakıyordu.

Sonunda halkayı göbeğimin üstüne yerleştirdim ve belimi hareket ettirdim. Ama halka göbeğimden kayıp yere düştü. Lale, daha önce duymaktan hoşlandığım kahkahasını bu kez daha gür bir şekilde attı. Bu seferki gülüşü hiç hoşuma gitmedi. Ona ters ters bakarak, “Ne sanki sen, annenin karnında bu şeyle doğdun,” dedim. “Şey değil o, hulahop. Onun adı hulahop.” “Ben bir çözeyim bunu, sonra gör bak holohobu senden daha iyi çeviririm.” Yine sinir bozucu bir kahkaha daha attı. “Sen önce ismini bir öğren.” Yaklaşık iki saattir hulahopu çevirmeye çalışıyorum. En fazla altı kez çevirebildim.

“Elimde kaşık, yorgun yorgun yan sandalyede oturan pembe çember ile baktım. “Eee, misafir yemek yemiyor mu?”

Her seferinde olacak gibi oluyor ama olmuyor. Lale de artık bana gülmeyi bırakmış, nasıl çevirmem gerektiğini, püf noktalarını öğretmen edasıyla anlatıyordu. Yorgun düşene kadar hulahopu döndürmeye çalıştım. Uykum gelmeye, vücudum yorgun düşmeye başlayınca aklım başıma geldi. “Benim sunum yapmam gerekiyordu.” Lale, hulahopu döndürmeye çalışırken kırdığımız süs eşyasını toplarken sakince, “Yarın öğleden sonra değil mi? Sabah erken kalkar tamamlarsın,” dedi.

Sabah, Lale’nin dürtmeleriyle zar zor uyandım. Elimi yüzümü yıkayıp, kahvaltımı yaptıktan sonra, sonunda kendime geldiğime kanaat getirip salona geçtim. Hulahop, pembe parlak yüzeyiyle bana günaydın dercesine orada duruyordu. Elimde olmadan onu elime aldım. Biraz spor yapayım, kaslarım açılsın diye döndürmeye başladım. Artık süreklilik kazanmıştım; Lale kadar iyi çeviremesem de, beceriyordum. En son 50 sefer çevirmeyi başarmıştım. Hedef 60’tı, derken 70, 80... Her bir hedefi geçtikçe sayılar gittikçe büyüyordu.

Lale uyanmış, ayak sesleri geliyordu. Hevesle, “Lale bak, artık usta oldum kızım, Guinness Rekorlar Kitabı’na benim adıma da yazsınlar,” diye seslendim. Kapıdan şaşkın bakışlarla bana baktı ve hayretle, “Saat kaç senin haberin var mı?” dedi. Bedenim kaskatı kesilmiş, hulahop yere düşmüştü. “Kaç?” dedim sakince. Sesimi bile duyduğundan emin değildim. “Hahahaha,” gülmekten yerlere yatıyordu. “Şaka mı bu şimdi?” Hulahopu kenara atıp bilgisayarımın başına geçtim. Şu sunum bir bitsin, Guinness Rekorlar Kitabı’na adıma yazdıracaktım.

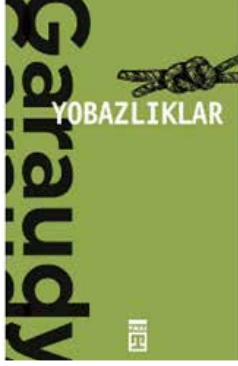
YOBAZLIKLARA KARŞI BİR DON KİŞOT: GARAUDY

Hatice UÇAR

“Yobazlık” genellikle doğu toplumlar, bilhassa Müslüman halklar ile ilişkilendirilen bir kavram. Hatta Ortadoğu, yobazlığın kaynağı olarak gösterilir. Peki, yobazlığın sebepleri nelerdir ve gerçekten de yobazlık sadece İslâmî kesime mi özgüdür? Fransız düşünür ve siyasetçi Roger Garaudy, “*Yobazlıklar*” adlı eserinde bu sorulara yanıt arayarak her kesimin yobazlıklarını tarafsızca ve açık yüreklilikle ortaya koyuyor.

Filistin direnişine verdiği destekle tanınan Garaudy, 1913’te Marsilya’da yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Öğrencilik yıllarında Komünist Parti’ye katılır ve otuz yedi yıl boyunca partide farklı kademelerde görev yapar. Yaşamı boyunca kendini yoksul ve ezilenlerin haklarını savunmaya adan ve çözümler üretmeye çalışır. II. Dünya Savaşı’ndaki hizmetleri sebebiyle kendisine kahramanlık madalyası verilir. Fransa’nın Hitler ile iş birliği yapmasını protesto eden bildiriler dağıttığı gerekçesi ile tutuklanarak o dönem Fransız sömürgesi olan Cezayir’e sürgüne gönderilir. Yaklaşık 3 yıl kaldığı kampta, Fransız subayın emrine itaat etmemesi üzerine kurşuna dizilecekken Cezayirli Müslüman askerlerin “Bizim inancımızda silahsız birine ateş edilmez.” demeleri sayesinde ölümden kurtulur. Bu olay, yazarın İslâm’a olan ilgisini artırır ve sonraki dönemlerde yaşamını ve düşünce dünyasını derinden etkiler. Savaştan sonra Komünist Parti’ye döner, ulusal meclise seçilir. Bir müddet senatörlük yapar. 1952 yılında Sorbonne Üniversitesinden felsefe dalında, 1954 yılında Sovyet Bilimler Akademisinden bilim dalında doktor unvanı alır. Rusya’da kaldığı yıllar muhabirlik yapar, Stalin ile tanışır. Üniversitede felsefe ve estetik dersleri verir. Dönemin meşhur filozofları ile ateşli tartışmalara girer. Sovyetler Birliği’nin Prag’ı işgal etmesini eleştirdiği için partiden ihraç edilir.

Garaudy, birçok ülkeyi ziyaret edip insanlığın yararına olan sistem ve uygulamaları araştırmıştır. En nihayetinde fikirlerine en uygun inanç sistemi olarak İslâm’ı görür ve 1982’de Cenevre’de

Müslüman olur. İsrail mezalimini kitaplarında cesurca dile getirdiği için hedef tahatasına konan Garaudy, büyük yayınevleri tarafından aforoz edilir. Hakkında Yahudi Soykırımı'nı reddettiği iftirası atılır. Hâlbuki eserlerinde soykırımı hiçbir zaman reddetmeyen yazar, yalnızca katledilen Yahudilerin sayısının iddia edildiği gibi altı milyon değil, bir milyon civarında olduğunu, bu sayının bile korkunç bir sayı olduğunu ifade eder. Yazarın asıl eleştirisi, 60 milyon insanın öldüğü savaşta

kitaplar, filmler ve müzeler yoluyla yalnızca Yahudiler ölmüş gibi propaganda yapılarak insanların manipüle edilmesidir. Eserlerinde dinden siyasete, sanattan ekonomiye pek çok konuya değinen Roger Garaudy, yirminci yüzyılın en etkili entelektüellerinden biri olmuş, 2012 yılında Paris'te vefat etmiştir.

Cemal Aydın tarafından dilimize kazandırılan “Yobazlıklar” yazarın her türlü yobazlığı sebepleriyle birlikte tarihsel bağlamda açıklamaya çalıştığı ve çözüm yolları sunduğu bir eser. “Yobaz” sözcüğü Türk Dil Kurumunda:

1. “Dinde bağnazlığı aşırılığa varıran, başkalarına baskı yapmaya yönelik (kimse).
2. Bir düşünceye, bir inanca aşırı ölçüde bağlı olan (kimse).
3. Kaba saba, incelikten anlamayan (kimse).” şeklinde üç farklı anlamda izah edilir.

Yazara göre yobaz insan şu üç özelliğe sahiptir:

1. Gelişime ve değişime kapalıdır.
2. Geleneğe sınıksız sarıldığı için tutucudur.
3. Katı ve hoşgörüsüzdür.

Batı Yobazlığı

Dört bölümden oluşan eserin ilk bölümü Batı'daki yobazlıklara ayrılmıştır. Bunlar bilimci yobazlık, Stalinci yobazlık ve Vatikan yobazlığı şeklinde tasnif edilir. Garaudy'ye göre Avrupa, Rönesans'tan itibaren Allah'tan kopmaya başlamış, dinin yerine pazar ekonomisini ve bilimi koyarak çöküşü başlatmış ve bu çöküş hâlen devam etmektedir. “Bilimi ilâh gibi görüp putlaştıran bilimci-teknokratik yobazlık”¹ diye tarif ettiği bu yobazlık türünün kaynağı olarak pozitivistimin teorisyenleri olan Saint-Simon ve Auguste Comte'ü işaret eder. Din ve maneviyat gibi pozitivistimin sınırlarını

“Fransız düşünür ve siyasetçi Roger Garaudy, ‘Yobazlıklar’ adlı eserinde her kesimin yobazlıklarını tarafsızca ve açık yüreklilikle ortaya koyuyor.”

¹ R. Garaudy, *Yobazlıklar*, çev. Cemal Aydın, İstanbul: Timaş Yayınları, 2023, s.7.

aşan meseleleri gündeme getirebilecek her bir şeyin okullarda yok sayıldığını söyler. Eskiden ruhban sınıfından olmayan kimseyi ifade eden “laik” sözcüğünün de anlamının değiştirildiğini, ateizme yaklaştırıldığını belirtir. Garaudy’e göre yobazlığın belki de en sinsî şekli, Batı’nın bilim ve teknik yönden diğer bütün hayat tarzlarından üstün olduğuna kesin ve mutlak inançtır. Avrupa’nın kendini bilimde ve teknikte üstün görmesi üçüncü dünya ülkelerindeki sömürgecilik faaliyetlerine ideolojik dayanak olmuştur.

Stalinci yobazlık ise Karl Marks’ın “bilimsel sosyalizm” tanımındaki “bilimsel” ifadesinin pozitivist manada ele alınmasıyla yani düşüncelerinin çarpıtılmasıyla doğmuştur. Bilgi, olgular ve kanunlar bilgisine indirgenerek kesin bir hakikate ulaşılabileceği, buradan bir ahlâk ve siyaset çıkarılabileceği yanılgısına düşülmüştür.

Garaudy, bölümün son başlığı olan Vatikan yobazlığında İkinci Vatikan Konsili’nden 30 yıl sonra yapılan bir toplantıda kilisenin bugünkü hiyerarşik yapısının oluştuğunu belirtir. Geçmişe dönüş ve kendi kanununu otoriter bir şekilde kabul ettirmesi ile kilise, yobazlığın temel özelliklerini taşımaktadır. Papa, 1985 yılında Latin Amerika’ya yaptığı ziyaretlerde “açlık” sorununu gündeme getirmiştir. Bunun için bol bol dua eden Papa, aynı zamanda açlık ve yoksulluğun baş sorumlusu olan askeri cunta lideri General Galtier’i de ziyaret etmekten çekinmemiş, buna karşılık cunta ve açlıkla mücadele eden Rahip Ernesto Cadrenal’in görüşme taleplerini reddetmiştir.

İslâmcı Yobazlığın Sebepleri

Yazar, bu bölümün ilk kısmında Cezayir İslamcılığını analiz eder. Fransa’nın sömürge politikasının bir sonucu olarak Cezayir toplumunu kendi kültüründen ve dininden uzaklaştırmak için bölgenin en gerici kesimi olan Mağripli dervişler el altından desteklenir, Şeyh İbn Badis ve Şeyh İbrahim gibi ilerlemeci âlimler ise takip edilip kovuşturulur. Toplumun ana dili olan Arapça ve Berberice aşağılanır, Fransızca yüceltilir. Bu baskı ve zulüm; hem ruhî açıdan hem eleştirel düşünme, ilmî ve teknik gelişme açısından hâlen devam eden ve yobazlığı besleyen vahim bir durum oluşturur.

Bölümün ikinci kısmı İran İslamcılığıdır. Batı dünyasının ahlâken çökmesiyle başlayan dinsiz, imansız “kudurganlık” modeline en sert karşı duruş İran Devrimi olmuştur. Ali Şeriatî gibi katledilen ve Ayetullah Humeyni gibi sürgün edilen kişilerin devrimde etkisi büyüktür. Ancak sistemin kokuşmuşluğunu, Amerikan uşaklığının vahşetini yüksek sesle dillendiren bu hareket, daha sonra yobazlığa evrilmeye başlamıştır. Bunun iki nedeni vardır:

“Garaudy’e göre yobazlığın belki de en sinsî şekli, Batı’nın bilim ve teknik yönden diğer bütün hayat tarzlarından üstün olduğuna kesin ve mutlak inançtır.”

**“Roger
Garaudy,
İslâmî
yobazlıkların
ortak
paydalarını
“fıkıhla
karıştırılan
şeriat kavramı”
üzerinden izah
etmeye çalışır.”**

Şiiliğin “imamlık” geleneği ve İran-İrak Savaşı’dır.

Bölümün son başlığı İsrail yobazlığı ve Ortadoğu’daki diğer yobazlıklara ayrılmıştır. İsrail’in bu bölüme dâhil edilmesi muhtemelen coğrafi yakınlık nedeniyledir. Garaudy, İsrail yobazlığının sebebi olarak siyasî siyonizmin kurucusu Theodor Herzl’i gösterir. Herzl, günlüklerinde Ortadoğu’da kurulacak bir İsrail devletinin Avrupa’nın çıkarlarına nasıl hizmet edebileceğini uzun uzun anlatmıştır. Bu durum, Yahudi devletini batı medeniyetinin doğu barbarlığı karşısındaki ileri karakolu olmasını sağlayacaktır. İsrail’in girdiği bu eylemler tepki olarak İslâmcı akımları beslemiş, bölgede radikalleşmeye yol açmıştır. Bu durum da yobazlığın ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İslâm yobazcılığının son bölümünde Suudi yobazlığı ve Müslüman Kardeşler hareketine değinen Garaudy, Suudi yöneticilerin İngiltere ve Amerika ile yaptığı manda ve himaye anlaşmaları ile hac dâhil bölgedeki her türlü dini faaliyeti kontrol altında bulundurarak ve sert cezalandırmalara başvurarak yobazlığı devlet eliyle beslemekte olduğunu ifade eder.

İslâmî Yobazlıklarının Ortak Paydası

Roger Garaudy, bu bölümde İslâmî yobazlıkların ortak paydalarını “fıkıhla karıştırılan şeriat kavramı” üzerinden izah etmeye çalışır. “Nesh”² konusuna da değinen yazar, İslâm’ın bir hazır çözümler deposu değil, bir kaynak olduğunu, değişen şartlara göre hareket edilmesi gerektiğini belirtir.

Yobazlıkla Nasıl Mücadele Edilmeli?

Eserin dördüncü ve son bölümünde yazar yobazlıkla nasıl mücadele edilmeli sorusuna cevap bulmaya çalışır ve şu önerilerde bulunur:

- 1- Batı dünyası; üçüncü dünya ülkelerindeki sömürgecilik, göçmen sorunu, sanayileşme ve IMF politikalarını gözden geçirmeli.
- 2- Avrupa, dünyayı tekeline alma niyetinden vazgeçmeli.
- 3- İşsizlik ve eğitim ve barınma ile ilgili sosyal politikalar geliştirilmeli.
- 4- Diğer kültürlerle samimi bir diyalog kurulmalı.

Garaudy, güncelliğini hâlâ koruyan yobazlık tahlilleri ile günümüz dünyasında yaşanan sorunları anlama noktasında bizlere rehberlik etmeyi sürdürmektedir. Müslümanların uyanışı ve İslâmî kurtuluş hareketi yobazlığı yenmekle başlayacaktır.

² Kaldırma, hükümsüz bırakma. Bir ayetin yerine başka bir ayet getirilmesi.

PALYAÇO MAKYAJI

Ayşe KALAYCI

Yaşlar taşmaya hazırdı. Durdurmaya çalışıyor, gerisin geri göndermek istiyordu ama başaramayacaktı. Gözlerine dolan taşkın bir an önce tahliye olmak istiyordu. Nihayet akacak yolu buldu. Camda ilerleyen yağmur damlası gibi kendine has bir yol çizerek boşaldı.

Aktığı beyazlığı dağıtarak ilerliyordu. Palyaço göz altlarını az önce boyamıştı. Tüm ağlaması bittikten sonra bir daha ağlamayacağını düşünerek vurmuştu boyayı. Daha önce palyaço olmamış olduğuna yordu bunu. Palyaçolar ağlamalarının tam olarak ne zaman bittiğini bilerek mi makyaj zamanlarını ayarlarlardı? Yoksa onlar da mı bu önlenemezlik karşısında hâlâ acemiydiler?

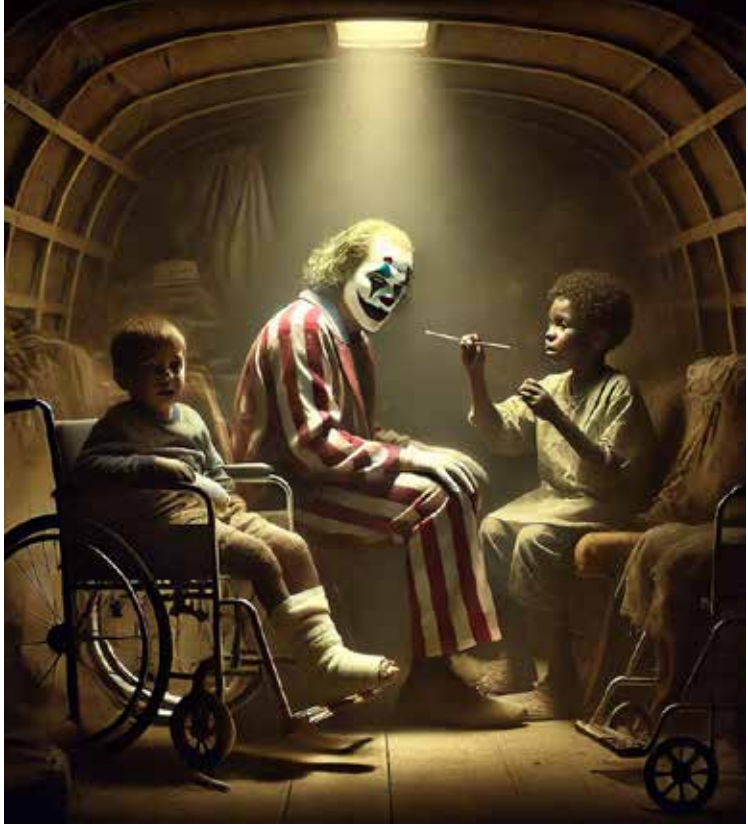
Sargısı kanlı, daha birkaç gün önce bacağı kesilmiş çocuğun gözleri geldi aklına. Anestezi olmadan kesilişini kafasını her seferinde iki yana sallayarak anlatışı... Ara ara söylediklerini tamamlayamadan ağlamaya başlaması... Yaşları küçük diğer çocukların onun kaldığı yerden anlatmaya devam etmeleri...

Boyayı vurmadan önce göz altında kanal oluşturan yılanımsı kısmı önce peçeteyle kurutup sonra yeniden boyamayı denedi. Böylece tüm makyajı silmektense sadece silinen yeri boyayarak vakit kaybetmemeyi umuyordu. Kamyonun dışındaki sesler artıyordu çünkü. Dışarıdaki çocuklar merakla çıkacağı vakti bekliyorlardı. Yardım kamyonunun bir köşesine ilitirdiği aynayla, üstteki havalandırma açıklığından giren ışıkla hazırlanmaya başlamıştı. Ama yapıp yapıp sildiği makyaj yüzünden bir türlü çocukların yanına dönememişti.

Annesini, babasını, dedesini, ninesini, amcasını, halasını, teyzesini yani tüm sülalesini geçen hafta bombalanan kampta yitirmiş, çoğunun cenazesine bile ulaşamamış. Bunları sayarken çocuk utangaçlığı ile gülümseyen altı yaşındaki Fatıma'nın gülüşündeki, dudağının ucundaki o uçuk gibi duran acıyı hatırladı sonra. Acı denilen şeyin ilk kez bu kadar somut olarak gözüne göründüğünü düşündü. Bir de sıkı sıkı iki yaşındaki kardeşinin elinden

“Çocuk utangaçlığıyla gülümseyen altı yaşındaki Fatıma'nın gülüşünü, dudağının ucundaki o uçuksu acıyı hatırladı sonra.”

“Bir Dali tablosundan fırlamış gibi duran yıkım, araba camlarına çarpa çarpa akarken hızlı hızlı talimler veriliyordu.”

tutuşunu. Şimdiden onun annesi olmuştu. Daha kendini bilmeden ebeveyn olmayı bilecekti. Bu yükü o hepi topu yirmi-yirmi beş santimlik omuzlar nasıl kaldıracaktı? Daha geniş omuzlu olsa, hatta yetişkin olsa bile ağır gelecek olan bu yük, bu halde nasıl taşınacaktı?

Yeniden önüne kattığı beyaz boyayı süpürüp giden kıvrımlı yola baktı. Az öncekinin açtığı oyuktan da yararlanıp daha hızlı iniyordu gözlerindeki yaşlar. Dayanamayıp bir süre sesli sesli ağladı. Yetim kampına gelmeden o tozlu yolda arabada konuşulmuştu oysa.

“Kendinizi tutmanız çok zor, kuytuda bir yere geçip ağlayın, rahatlayın, sonra devam edin arkadaşlar.” Etrafındaki yıkık manzara araba camından akarken yapılacaklar anlatılıyordu. Bir Dali tablosundan fırlamış gibi duran yıkım, araba camlarına çarpa çarpa akarken hızlı hızlı talimler veriliyordu. “İlk aşamadayız. Psikolojilerini düzeltmek için değil acılarını sağaltmak için orada olduğumuzu unutmayın. Biz şu an şoku atlatabilmeleri, hayatlarına bir şekilde devam edebilmeleri

için oraya gidiyoruz. Onları dinleyin sonra konuyu değiştirin. Çocuk zihni çok çabuk dağılır. Şok anlarında bizim işimize en çok yarayan da budur. Elimizden geldiğince acılarına gömül-melerine engel olacağız.”

Tüm makyaj birbirine girdiği için yüzünün tamamını sildi. Şişedeki suyu avucuna döküp yüzünü iyice yıkadı. Kızarmış gözüne, burnuna bakıp derin nefes alarak normale dönmeye çalıştı. Dışarıdakiler iyice sabırsızlanmış, kamyonun kapısına vuruyorlardı. “Hadi, hadi hadi gel!” diye onu çağırıyorlardı.

“Size bir sürpriz yapacağım.” diyerek girdiği kamyonda yarım saat geçmiş, hâlâ hazırlanamamıştı. Yeniden makyajını yaptı. Bu adı konulamaz durumun hincını çıkarır gibi fırçayı göz kapaklarına, göz altlarına bastıra bastıra boyadı. Gördüklerinin ağırlığını yaymak, dağıtmak, bu sorumluluktan kurtulmak istercesine fırçayı tekrar tekrar yüzünde gezdirdi. Aynı fırçayı alıp buranın gerçeğine inanmayan dünyada ne kadar insan varsa onların gözlerine de sertçe sürüp göstermek isterdi. Zulmün geçmişte kaldığına, “İnsan Hakları” masalının belli kesim insan için yazıldığına, modern bir sömürgeye maruz kaldığımızı inanmalarının başka yolu yok gibiydi. Palyaço fırçasıyla gözlerini boyamak son çareydi.

Tam hazırlanıp çıkacağı sırada patlama sesi duyuldu. Bir anda hepsi kamyonun arka tarafına çığlık atarak kaçıştı. Sarsıntı ve sestten yere kapaklanmıştı. Bir süre bekledi. Korkuyordu ama sadece kendisi için değil dışarıda savunmazsızca bekleyen yetimlere bir şey olmasından da korkuyordu.

Kamyonu içeriden açtı. Miniklerin çoğu başka yere kaçmış, tekerlekli sandalyedeki kanlı sargılı olanla, sandalyesini ittirmeye gücü yetmediği için kaçamayan kardeşi kalmıştı. Palyaçoğu görünce korktular. “Benim korkmayın, sizin için yüzümü boyadım” deyince güldüler.

Onları içeri aldı. Kamyonun içinde güvendeydiler. Küçük olan elindeki boyalara bakıyordu. Dışarıdaki patlamayı unutturacak renklere dikmişti gözünü. Bacağı kesilense hiçbir şeyle ilgilenmiyordu. Öteki fırçayı aldı, biraz baktı. Sonra Palyaço’nun yüzüne yaklaştırdı.

Palyaço sessizce ağlıyordu. Elinden başka bir şey gelemeyişine ağlıyordu. Yeniden makyajı akmaya başlamıştı. Ufaklıksa ısrarla palyaçonun yüzünü boyamak istiyordu. Bir yandan Palyaço’nun yüzündeki beyaz boya akarken diğer yandan çocuk onun yüzünü boyamaya devam ediyordu.

“Bir yandan Palyaço’nun yüzündeki beyaz boya akarken diğer yandan çocuk onun yüzünü boyamaya devam ediyordu.”

HAZIRLAYAN:
MELEK
DEMİRDÖĞEN

Son dönem çocuk romancılarından biri olan Yaşar Bayraktar 1988'de Kahramanmaraş'ta doğdu. Aynı şehirde Türkçe öğretmeni olarak görev yapan Bayraktar, yirmiye yakın çocuk kitabı yazdı. Romanlarında ekoloji, bilim-teknik, tarih, dil ve ekonomi gibi pek çok konuya temas etti. Yazarın *Zerdali -Dedemle Bir Yıl-* isimli kitabı, eğitimcilerden ve ebeveynlerden gördüğü yoğun ilgi ile pek çok çocuk okura ulaştı. Yazar son olarak para yönetimi, ekonomi politikalarına dair bazı kavramlar, modern bankacılık sistemi ve faiz politikalarının işleyişini kurgusal bir bütünlükle ele aldığı, oldukça spesifik bir temaya sahip, *-Bir Para Yönetimi Macerası- Ekonomi Okulu* romanıyla okurun karşısına çıktı. Yazarın bu alandaki çalışmaları hâlen devam etmekte.

YAŞAR BAYRAKTAR İLE SÖYLEŞİ:

EDEBİYATIN İŞLEVİ SORUNLARA ÇÖZÜM ÜRETMEKTEN ZİYADE ÇOCUKLARI BUNDAN HABERDAR ETMEKTİR

Çoğu roman olan yirmiye yakın çocuk kitabınız mevcut, Yaşar Bayraktar'ın yazarlık serüveni nerede ve nasıl başladı?

Ben Türkçe öğretmeni olarak göreve başlayınca birçok öğrenci okumak için kitap tavsiyesi istedi. Ben de çocuk edebiyatından oldukça uzak kaldığım bir dönemdeydim. Hemen kitapçıya gidip o dönemlerde popüler bazı kitapları alıp incelemeye başladım. Okuduğum bazı kitaplardan sonra çok heyecanlandım, özendim yazarlarına. Bazı kitaplardan sonra ise ben sanki daha iyi bir hikâye çıkarabilirim diye düşündüm. Bu heyecan ve “yapabilirim” duygusu ilk kitabımı yazmaya itti beni.

Çocukluk ve gençlik yıllarınız Maraş'ta geçmiş. Maraş'ın havasına sirayet eden edebi iklim sizin yazın ve düşün dünyanızı nasıl etkiledi?

Maraş yazarlar ve şairler kenti olarak anılıyormuş eskiden ama maalesef benim lise okuduğum dönemlerde ve öncesinde

unutulmaya yüz tutmuştu sanki bu özelliği. Ben sonradan öğrendim aslında buradaki edebiyat iklimini. Günümüzde bunların tekrardan konuşuluyor olması beni çok mutlu ediyor. İmza ve söyleşi için gittiğim birçok şehirde “Maraşlıysan yazar olman normal.” tepkileri alıyorum. Şehrimin edebiyat dünyasındaki yerine küçük de olsa katkı sunduğum için kendimi şanslı hissediyorum diyebilirim.

***Zerdali Dedemle Bir Yıl* romanında günden güne büyüyen Zerdali ağacı, Yağız ve dedesinin arasındaki dostluğun da yakın şahididir. Bu romanınız çocuk okur tarafından çok sevildi. Siz de kitaplarınıza dair bu tür geri dönüşler alıyor musunuz? Bu geri dönüşler yazarlık motivasyonunuzu nasıl etkiliyor?**

Zerdali 2 yıl gibi bir sürede 100 000 okura ulaştı. Bu benim için tarif edilmez bir mutluluk. Herhangi ciddi bir reklam çalışması veya sosyal medya desteği olmadan günümüzde bir kitabın çok satması hiç kolay değil. Zerdali, birçok meslektaşımın sevgisini ve beğenisini kazandı. Onların tavsiye listelerine girdi. Bunun yanı sıra birçok öğretmene de öğrencilerinin “Öğretmenim çok güzel bir kitap okudum mutlaka siz de okumalısınız.” diye tavsiye ettiği bir kitap oldu. Bunlar tabii ki beni çok mutlu ediyor.

Çoğu romanınızda kent yaşamının bitmeyen karmaşasından kaçan çocuk, taşranın/köyün suhuletinde huzur buluyor. Yazar ve aynı zamanda bir eğitimci olarak, modern yaşam pratiği içerisinde, çocuk ve çocukluk anlayışını nasıl değerlendirirsiniz.

“Bence asıl sorun çocukların toplumsal birçok konudan soyutlanması.”

“İmza ve söyleşi için gittiğim birçok şehirde ‘Maraşlıysan yazar’ olman normal.” tepkileri alıyorum. Şehrimin edebiyat dünyasındaki yerine küçük de olsa katkı sunduğum için kendimi şanslı hissediyorum.”

Aslında bu herkesin bildiği hatta son zamanlarda dillendirdiği de bir gerçek. Dünyada da birçok zengin, şehrin karmaşasından uzaklaşıp doğa içinde bir hayat yaşamayı tercih ediyor. Şehirlerde bu sakinliği ve dinginliği bulmakta zorlanıyoruz. Aslında yazdığım “Süper Başkan” kitabı bu konuyu ele alıyor. Hepimiz şehirleri bırakıp köylere dönemeyiz belki ama şehirlerimizi biraz daha doğayla uyumlu hale getirsek huzurumuz da mutluluğumuz da artacak. Daha sakin daha güler yüzlü olacağız diye düşünüyorum.

Son romanınız, bir para yönetimi macerası olan *Ekonomi Okulu* son derece özgün bir temaya sahip. Modern bankacılık sistemi, enflasyon, faiz politikası gibi konuları kurgusal bir bütünlük içerisinde ele alıyorsunuz. Romanın yazım süreci nasıl başladı ve gelişti?

Ben kitabı yazmadan 2 yıl önce borsa ile tanıştım. Birçok insan sadece aldıkları veya sattıkları hisselerden ya da ettikleri kârdan, zarardan bahsediyorlardı. Ben işin biraz da felsefesini öğrenmek için ekonomi kitapları okumaya, podcastler dinlemeye başladım. Okudukça ve dinledikçe fark ettim ki para hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Kitaplarını okuduğum, sohbet etme imkânı bulduğum tüm ekonomistler bu bilgilerin okullarda ders olması gerektiğini söylüyorlardı. Ben de hem bir eğitimci hem de bir çocuk edebiyatı yazarı olarak kendime vazife çıkardım. Ve ortaya iki kitap çıktı. “Arel ve Enteresan

Kumbarası” ilkökul öğrencileri için, *“Ekonomi Okulu”* ise ortaokuldan başlayarak şimdiye kadar hiç ekonomi kitabı okumamış herkes için yazıldı.

Süper Başkan romanı başta olmak üzere kitaplarınızda sosyal sorunlara sıkça dikkat çekiyorsunuz. Hatta roman kahramanı Fatih üzerinden bir takım çözümler de sunuyorsunuz. Çocukların toplumsal farkındalığını artıran bu tür kitapların önemi sizce nedir?

Benim yazarlıktaki amacım çocuklara yol göstermekten ziyade onlara dünyada bunlar da var demek. Çocuklar farkında olurlarsa her türlü problemi oldukça akılcı bir biçimde çözerler diye düşünüyorum. O yüzden ben onlara sadece gösteriyorum kitaplarımda, gerisini onların hayal gücüne bırakıyorum. Bence asıl sorun çocukların toplumsal birçok konudan soyutlanması. Dersine girdiğim öğrencilerin tamamına yakını çöpe attığı herhangi bir şeyin çok özel ve son teknolojik tesislerde ayrıştırılıp geri dönüşüme kazandırıldığını zannediyor. Doğruyu bilmedikleri için bu soruna bir çözüm üretme ihtiyacı hissetmiyorlar. Kitaplarımda elimden geldiğince dışarıdaki dünyayı (okul ve aile gözetiminin dışına dışarıdaki dünya diyorum) göstermeye çalışıyorum.

Çoğu yazarın düşünce dünyasının şekillenmesinde ve kalemının olgunlaşmasında etkili olan yazarlar vardır? Sizde çokça iz bırakan yazar ve eserler nelerdir?

Tek bir yazar veya eserden bahsetmek çok zor ama Doğan Cüceloğlu, Ahmet Şerif İzgören gibi isimlerin kitapları hayatımın her döneminde başvurduğum önemli kaynakların başında gelir.

Günümüz Türkiye’sinde, sanatın ve edebiyatın çocuk ve çocukluğa dair sorunlara dikkat çekme, çözüm üretme potansiyeli sizce var mıdır, sizin edebiyat anlayışınız bu tür bir işlev taşıyor mu?

Az önce de dediğim gibi ben edebiyatın çözüm üretmesi gerektiğine inananlardan değilim. Haberdar etse yeter diye düşünüyorum. Günümüzde birçok eser de buna çok iyi hizmet ediyor. Zorbalık yapan çocukların büyük kısmı aslında kendince şaka yaptığını düşünüyor ve karşısındakinin neler hissedebileceğini düşünemiyor ta ki zorbalık temalı bir kitap okuyana kadar. Bu yüzden çözüm üretmekten ziyade gösterme işlevi bence biraz daha ön plana çıkıyor.

İYİLEŞEN YARALAR NEREYE GİDER

İrem'e

Rahvan bir atın koşmaktan çatlamış yüreğinden bulaşır
Ellerime,
Kan.
Geçtiği ölü şehirler çatlatır yüreğini bir atın.
Uzun ince parmaklarımda çıkar karşıma acı.
Rüzgarlı bir denizin üstü gibi kırıktır hem parmaklarım, hem acım!
Görünen sadece kırıksık bir mavi,
Görünen sadece dört nala koşan bir atın yüreği.
Ya görünmeyen?

Nereye gider iyileşen yaralar?

Kalbimden Babil'e giden gizli bir geçit mi bulur?
Tüm kapıları mühürlüdür oysa geçitin.
Açmak için kapıları
Çatlamak mı lazım rahvan bir at gibi.
Derin bir kesik mi atmak lazım deriye, ete hatta kemiğe.
Yoksa
Babil'den
Tanrılara uzanan bir ah mı kırar tüm mühürleri
Ahhh ...

Ahlar nereye mi gider?
İyileşen yaraların yanındır yeri.

İsa'nın kilden yaptığı kuşlar gibi süzülür Babil'in tepesine,
Babil kuşları.
İsa bir nefesle can verir acıya.
Kâh kuş olur kâh ah...

İyileşen yaralar nereye gider?

Kırmızı bir güldür ta en başından
Rahvan atın çatlayan yüreği.
Babil'in uçsuz bucaksız bahçelerinde
Kırıksık elleriyle bir kadın koparır.
Kana bular ellerini.

iyileşen yaralar kalbimi (e)babel kuşlarının göğü eder !
iyileşen yaralar, kalbimde Babil'den düşen kelimelerle bir şiire döner !

Fırat İPBULAN KAHVECİ

HELVA KUTUSU-2

Tuğba KUMRU

Doğum olur ...

Evin kadınlarının en tatlı telaşının sebebi doğumdu. İnsanın ömür yolculuğunda geçtiği ilk eşik olan doğumla birlikte eve bir tatlı koku yayılırdı. Avaz avaz çığlıkların ardından gelen ilk ağlayışla yayılan huzurun kokusu. Bu koku, köyün tek ebesinin zar zor aşarak geldiği yolların tozunu taşıyan ayakkabısının durduğu eşığın ötesinden, kadınların ısınan suda eriyen telaşlarına erkeklerin bekleme tedirginliğinin eklendiği ve beklemenin üç heceli kelime olmaktan çıkıp uzadıkça uzadığı andan yayılır, süner giderdi sonsuzluğa. Korkulu bir telaşla bekleyen bakışlar “Ya bu sefer de durmazsa çocuk, ya Allah bu oğlanı da kırkı çıkmadan alırsa yanına” diye söylenenlerin üstüne mihlanır kalırdı.

Anneannem beklemenin sessizliğini, helva kutusunu bir de yüklükte çıkınlanmış duran yedi parça kumaş isteyerek bozmuştu. Doğumdan evvel yedi Mehmetli kapıdan yedi parça kumaş, yedi renk düğme toplayıp eve gelmişlerdi. Şimdi de oturup “yedi Mehmet gömleği” diyeceklerdi. Bunca zaman durmayan çocuk dursun diye. Peygamber adıydı Mehmet. Gök yedi kattı, Hz. Yusuf’a “yedi besili ineği, yedi zayıf ineğin yediğini; yeşil yedi başak ile yedi kuru başak görülen rüya tabir ettirilmişti, cennetin kapısı cehennemin merdiveni yediydi, Kur’an yedi harf üzerine inmişti, Yedi Uyurlar vardı, yedi kez tavaf edilirdi Ka’be, İsmail’i kenara koyup yedi kez iki tepe arasında koşmuştu Hacer. Bu bebek de yedi Mehmet gömleğini giyecekti ve duracaktı anasının babasının dizinin dibinde. İşte bu yüzden yedi kapıdan topladıkları kumaştan dikmişlerdi zıbını huzur kokusu her daim yayılı kalsın evde diye. Bu kez duracaktı çocuk inan olsun duracaktı. Yedi Mehmet gömleğini giyecekti ve kulağına da ezanı okunduktan sonra üç kez “Dursun” diye sesleneceklerdi ona. “Dünyada durdukça dursun.” diye.

Düğün olur ...

Kızla oğlan birbirini görmüş beğenmiş, Allah’ın emrine uyulmuş, peygamber kavli sözün önüne eklenmiş, acı kahveler içilmişti. Oğlanın iç cebinden çıkan kırmızı kurdele ile iki gönül bir olsun diye birbirine eklenen altın halkalar dantel örtülü tepsiye yerleştirilmişti. “Helva kutusundan makası getir.” fısıltısı kulağıma gelmişti. Turuncu saplı makası getirmiştim hemen. Evin kadınlarının yüzüne yerleşen en küçüklerinin yuvasını kurmadan evvelki mahcup ve ağlamaklı telaşının nişanesinin hüznünü “makas kesmiyor” sözünün alaysı tebessümü bir anlığına dağıtmıştı. Makas yine mi körleşmiş ki kesmiyor dediğim anda makas tutanın cebine iştirilen paranın bir anda makasın körlüğünü alıp götürmüş olduğunu görmüştüm. Kurdele birken iki edilmiş usulca kızla oğlanın başıyla

birlikte düşüvermişti aşağı doğru. İkiye ayrılan kurdeleden bekarlara darısı bulaşsın diye ufak ufak parçalar kesmişlerdi ve kurdele parçası ile açılacak olan kısmeti dağıtmışlardı. Kimine kurdele parçaları suyla içirilmiş kimine de evlenene kadar cüzdanının bir köşesinde saklanıverdirilmişti.

Hayırlı işleri uzatmak iyi olmaz diye hemen hazırlıklara başlamıştı evin kadınları. Sandık yüklükten indirilmiş, kız beşiğe düşer düşmez dizmeye başladıkları çeyizlikleri naftalin kokularının arasından çekip almışlardı.

Evin kadınlarının düğünde hangi kumaştan nasıl elbise yapsam kararsızlığının ortasında kalan anneannem biriktirdiği iğdeleri suda bekletip bir çuvaldızla birlikte elime vermiş ipe dizmemi söylemişti. Bohçaların üstüne takacakları iğde çekirdeklerini, nazardan korusun diye. Bu telaşın ortasında çerçinin; “Düğünlük kumaşlar, elbiseler, çeyizlik öteberiler...” diye bağırışı ile evin kadınları çerçiye doğru yollanmıştı. “Çerçi nerden bilmişti de gelmişti, haber etsek gelmezdi bu çerçi.” diye sevine sevine iki ayaklarını bir pabuca sokarak koşmuşlardı çerçinin sesine doğru. Epey bir vakit geçmişti ki kadınlar allı morlu, güllü dallı, simli sırmalı kumaşlar kucaklarında çıkıp gelmişlerdi. Helva kutusunu en çok bu zaman taşımıştım oradan oraya. Dikiş makinesinin tıkırtısı nerde ben orda idim. Hazırlıklar görülmüş, elden gelenin en iyisi yapılmış “her evden cenaze çıkarmış amma her evden gelin çıkmazmış” diyerek kız gelin etmenin tüm onurlu ancak buruk duygularını yaşayarak düğün telaşı da salınmıştı. Ev ahalisi uzun bir dinlenmeye çekilmişti evden gelin çıktıktan sonra. Helva kutusu da...

Ölüm olur...

Yılların verdiği yorgunluğa ve zamanın acı yelinin ruhunda esmesine evin erkeğinin tansiyonu dayanamamıştı. Gurbetin isli ve nemli tenhalığında, Çukurova'nın, Maraşaltı'nın kavurucu sıcaklarının hüküm sürdüğü tarlalarında çalışmaktan yorgun düşüp evine döndüğü bir mevsimin ortasında felç geçirmişti. Ev değirmense evin erkeği çarkı idi. Çark kırılmıştı. Anneannem -hüzününü içinde kor gibi taşıyan kadın- evin yükünü sırtlanmış yoldaşına yol olmuş, el olmuş, bel olmuş; acılarını, felekten yediği silleleri, alınyazısının silinmez kara yazısını içine gömmüştü. Yıllar geçmiş evin tenhalığına sinen eski kalabalık günlerin hayali de yavaş yavaş silinmeye başlamıştı. Yuvaдан uçmadık, yuvaya konmadık kuş kalmamıştı.

**“Dedem
evlatları
doysun diye,
sadece senenin
belli zamanları
horantası ile
oturduğu sofradan
doymadan kalktı.
Dedem haram
yemedi ki şişsin.”**

Kuşların yuvayı ziyaret ettiği günlerdendi. Zemheri bulutları asık yüzlerini, kocakarı soğukları acı iniltisini ahşap pencere çerçevelerinden içeri sızdırıyordu. Evin erkeği tıraş edilmiş, hep birlikte yenilip içilmiş, gülünüp eğlenmiş evlere dağılma vakti geldiğinde ise gözyaşları ayrılığa yoldaş olup gözlerden inmişti. Evin kuşları veda edip kendi yuvalarına giderken ilk kez ayakları geri geri gitmiş, içlerini kaplayan sıkıntıyla “biraz daha mı kalsaydık?” demişlerdi. Her kuş yuvasına varmıştı ki ayaklarını geri geri götüren tuhaf sıkıntıya sebep olan haber geliverdi. Telefonda “babam döşenmiş” cümlesi acı haberin tezliğinden olsa gerek telefon tellerinden aşırıp yankılanmıştı. Döşenmiş sözcüğünün “ölmek üzere” anlamı düşmüştü yüreklerle.

“Nediyon sen ede, ne diyon? İki saat evvel oradaydık babam iyiydi, sapa-sağlamdı.” tesellisi ile avunmayan kuşlar, acı haberin rüzgârı ile kanatlanıp uçmuşlardı yuvalarına. Yuvada ölümün telaşı vardı. “Babanız kan kusa kusa gitti.” diye ağlıyordu anneannem. “Oy babam keşke gitmeseydik de yanında dursaydık.” diye ağıtlar yakıyordu kızları. Tüm ağıtların arasında dedem cebine dünyalar sığan şalvarı ve oduncu gömleği ile uzanmış yatıyordu. Ağıtların arasından anneannemin sesi duyuldu: “Temekteki helva kutusunun içindeki demir makası getirin de üstüne koyun babanızın.” Herkes cenazenin etrafına mihlanmıştı kimse yerinden kalkamıyordu. Bu kez acı bir telaşla demirden makası getirip uzattığımda “Tez koyun da şişmesin.” denildiğini duydum. Kafamda gelenek bilmezliğin boşluğunu dolduran sorular dolandı onca acının arasında. “Dedem niye şişsin, hiş şişmez ki o, hayatın yorgunluğunu taşımaktan hiç kilo almadı ki. Dedem evlatları doysun diye sadece senenin belli zamanları horantası ile oturduğu sofradan doymadan kalktı. Dedem haram yemedi ki şişsin.”

Tan yeri ağardı, ev ahalisi ölünün çevresinde yarı uykulu yarı uyanık geçirdikleri gecenin sabahına sela sesiyle uyandılar. Ölüm haberi bir anda dağları taşları aşarak gitmişti en ivedi haliyle. Haberi duyanların sanki uçan atları varmışçasına gelip bahçeyi doldurmalarına kadar su ısınmış, ölü yıkayıcılar gelmiş ve işlerini yapmışlardı. Kumaş konulan sandıkta yıllardır “ölüm aniden gelir bulur insanoğlunu” diye saklanan kefen niyetine aldıkları bir top beyaz kumaşı ve helva kutusunun içindeki turuncu saplı makası uzatmışlardı bahçedeki naylon gerilmiş yere doğru. Yanımda ah vah eden, hastaydı zaten kurtuldu diyerek söylenen, yüzünde, tam burnunun kenarında duran beninde tüm bilgiçliğini toplayan bir kadının “kefene de makas değmez, kabirde sıkıntı verir derler.” sözüyle irkilmiştim. “Hurafe o söz hurafe, onlar eskide kaldı kefene cep kesmeyecekler ya başını geçirecek, çenesini bağlayacak yerini kesecekler.” diyen komşu kadının suratında ağılamaklı bakışlarım asılı kalmıştı. Cep kesselerdi dedim içimden. Dedem bıyıklarını taradığı ince dişli plastik tarağı alsın yanına. Dünyaları sığdırdığı şalvarının cebi kadar olmasa da bir cebi olsaydı dedim. İçimdeki sesi duymuş gibi devam etti konuşmaya bilgiçliğini benine sığdıran kadın: “Kefenin cebi yok, dikişi yok; yensiz, yakasız köynek kefen. Hem olsaydı neyi götürecekti rahmetli, bir kuru canından başka neyi vardı ki?” dedi. Ev ahalisi yüzünü görüp, teneşirden sallanan elini de son kez öptükten sonra dedemin bir kuru canının da çıktığı bedenini koyup tabuta götürdüler kabalığın önünde telaşsız ve sessizce.

**“Gurbetin
isli ve nemli
tenhalığında,
Çukurova’nın,
Maraşaltı’nın
kavurucu
sıcaklarının
hüküm sürdüğü
tarlalarında
çalışmaktan
yorgun düşüp
evine döndüğü
bir mevsimin
ortasında felç
geçirmişti.”**

Unutuş olur....

Bunca acıyı, bunca anıyı, bunca derdi kederi taşıyan hafızası artık yorulmuştu anneannemin. Ufak tefek denilmeyecek unutmalar, aynı şeyi defalarca söylemeler, torunlarını çocukları, çocuklarını yabancı sanmalarla etrafındakilerin yaşlanma belirtisi olarak gördüğü tavırları arasında yapayalnız yaşamaya devam ettiği evinde yediği yemeği unuttur hale gelmişti. Bu hâllerinin hâl olmadığına kanaat getirince ölümün eşliğine gelmeden gidilmeyen doktorun kapısına varılıp derman sorulmuş; “Alzaymır bu derdin adı, henüz dermanı yok, geceyi gündüz sanmasın, hep uyanık kalmasın diye verilen yatıştırıcı ilaçların yanında zamanla da artık konuşamayacak, yürüyemeyecek, yatağa mahkûm kalacak, yaşadığı yeri değiştirmesi onun aklını daha da karıştıracak.” bilgisi verilerek eve gönderilmişti.

Bu durumu haber alan evlatları başına toplanınca “tarhana yapmaya mı geldiniz, ekmek hamurunu daha yoğurmadım, düğün dernek olacak biz daha işleri bitirmedik diyerek” etrafının kalabalık olmasında eski günleri hatırladı. Bahçede oynayan çocukları keçi sanıp “şu keçileri kovalayın, bahçeyi talan etti.”, çocuklarının evine götürülünce “Bu yabancıların arasına neden getirdiniz beni, eve götürün herif bekler, çocukların yemeği yapılacak.” dedi. Evinde sabahlara kadar yatmadı. Yüklükleri indirip bindirdi, yatakları minderleri söktü, eline geçen ne varsa kesti biçti tekrar dikti. Kucağında helva kutusu ile gezdi. Helva kutusunu sakladılar tüm makaslar yatağının içinden çıkınca. Birgün yerden bir şeyler topladığına şahit oldular. “Ana ne topluyorsun?” dediklerinde “Amaaan! İğne alırken kutuyu elimden düşürdüm iğneleri topluyorum” dedi. Ortada ne iğne vardı ne kutu, ortada sadece anneannemin anıları vardı. Şimdiye dair ne yapsa unutan anneannem; geçmişinde hatırladığı kişi oluyordu. Bazen gelin, bazen kız; bazen eş, bazen evlat; bazen çocuk, hep de ana. Bir türlü şu anda olamayan anneannem hepimizin yüzünde geçmişte özlediği, kendine iyi gelen ne varsa yüzümüzde onu görüyordu. Geçmişinin iyi eden neyi varsa, şimdisinde onu yaşıyordu.

Tüm bu hadiseler ortasında “Unutuş, insana verilmiş nimet” diyenleri anlamaya başlamıştım. “Alzaymır insanın kendini yoran şimdiden, özlem duyduğu geçmişine kaçışıdır.” diyerek bu çaresizliğin seyircisi ve oyuncusu olmuşum. İnsan beyni, mutsuzlukları ve acıları biriktirmekten yorulunca bahar temizliği yapıyor, tavan aralarına kaldırdıklarını elden geçiriyor eskiyen, yıpranan, işine yaramayan; gördüğünde acı veren anıları atıveriyor ama onu mutlu eden anıları de atmaya kıyamıyor, tozlarını alıyor, yıpranmışsa onarıyor ve yeniden göz önüne koyuyor, elinde olanlarla yetinmeyi bildiği için de artık fazla eşya yüküdür diyerek yeni anıları almadan unutuyordu. Anneannem, helva kutusunu almıştı zihninin tavan arasından. Kutuda iğne, iplik ve makastan ziyade kış hazırlıklarının, bahçe dikiminin, gelin etmesinin, bebek kokusunu, yatak yorgan temizleme telaşının verdiği mutluluğu sakladığı için almıştı helva kutusunu unutmamıştı hiç. Güz olmuş, bahar olmuş, yaz olmuş; doğum olmuş, düğün olmuş, ölüm olmuş her şey unutulmuş sadece helva kutusu hatırdaki kalmıştı. İçinde geçmişin hatıralarını kesip biçen bir makasla.

“Bu koku, beklemenin üç heceli kelime olmaktan çıkıp uzadıkça uzadığı andan yayılır, süner giderdi sonsuzluğa.”

SANATIN ZARİF YÜZÜ: ROKOKO

Melisa Nur KESİCİ

Sanat dünyasının en ihtişamlı akımlarından biri olan Barok'un hareketli, kavisli ve gösterişli tarzı, çeşitli nedenlerden dolayı toplumun estetik anlayışına uymamaya başlar. İnsanlar daha zarif bir sanat tarzı arayışına girer. Bu arayışın neticesinde ince, hafif ve kıvrımlı formuyla Rokoko, 18. yüzyılda filizlenmeye başlar.

Bu yeni sanat tarzı, bazı sanatseverlere göre Barok'un devamı niteliğindedir. Böyle düşünmelerinin en büyük nedeni, Rokoko akımının, Barok'un son döneminde doğması ve her iki tarzda verilen eserlerin de ortak bir görkem taşımasıdır. Ancak Rokoko'nun, Barok'un devamı niteliğinde değil, ona tepki olarak ortaya çıktığını düşünen sanat eleştirmenleri de vardır. Barok, dini otoritenin kuvvetli olduğu bir dönemde, sanat yoluyla, toplumun kiliselere olan güvenini geri kazanmak amacıyla da kullanılan bir akım olmuştur. Ancak Rokoko, toplumsal konularla Barok kadar ilgilenmez. Rokoko'nun hitap ettiği kesim, refah içinde yaşayan soylulardır. Aşk, zenginlik, mutluluk, zarafet gibi temaların Rokoko tarzı eserlerde sıkça görülmesinin nedeni de budur. Bu temalar, yüksek kesime hitap eden temalardır.

Rokoko; resim, heykel ve mimari gibi pek çok alanda etkisini gösterir. Bu etkinin sonucunda, pastel tonlarda renklerin kullanıldığı resimler, ince detaylarıyla dikkat çeken heykeller, zarif süslemeleriyle ön plana çıkan mimari yapılar görülür.

Jean-Antoine Watteau, bu dönemin en önemli sanatçılarından biridir. *Balo Zevkleri* adlı tablosu Rokoko'yu yansıtan eserlerinin başında gelir. Bu dönemin ünlü ressamlarından Nicolas Lancret, Watteau'dan etkilenir. Jean Honoré Fragonard'ın *Salıncak* ve *Okuyan Genç Kız* adlı tabloları da Rokoko döneminin üstün nitelikli eserlerindendir. Oldukça üretken bir ressam olan Fragonard'ın yüzlerce tablosu bulunur. Dönemin ünlü sanatçılarından biri olan François Boucher'ın *Kahvaltı* adlı tablosu da Rokoko tarzda verilen eserler arasında yer alır.

Pompeo Batoni, Antonio Caneletto, Francesco Guardi, Jean Baptiste Si mon Chardin gibi ressamın adı da Rokoko ile anılır. Fransa kraliçesi Marie Antoinette'i çizdiği resimleriyle  ınlenen  lisabeth Vig e Le Brun'un eserlerinde de Rokoko'dan izler bulunduğu ifade edilir ancak bensimsediği tarz Neoklasik'tir. Neoklasisizm Rokoko'ya tepki olarak ortaya çıkan, ondan çok daha sade bir üsluptur. Dönemlerine damga vuran bu sanat ılarn tabloları; mitolojiden esinlenen, doğadan ilham alan, masalsı bir görünüş sunan, sembolik ögeler barındıran ve çoğu zaman dünyevi zevkleri konu edinen eserlerdir.

Rokoko, heykel sanatında da önemli bir yer edinir. Bu bağlamda akla gelen ilk isim  tienne Maurice Falconet'tir. Sanatçının Barok ve Neoklasik tarzda eserleri de bulunmaktadır. *Sezar'ın A k Tanrısı* adlı heykeli Rokoko'dan izler taşır. Falco-

net'in ismi, Büyük Petro'yu yaptığı heykel vasıtasıyla, Ahmet Mithat Efendi'nin *Acayib-i Âlem* adlı kitabında da geçer. Claude Michel ve Jean-Baptiste Pigalle de Rokoko'yu benimseyen ve bu doğrultuda eserler veren heykeltıraşlardır.

Fransa'da bulunan *Versay Sarayı*, Rusya'da bulunan *Katerina Sarayı* ve Almanya'da bulunan *Amalienburg Köşkü* Rokoko tarzda inşa edilmiş mimari yapılardan bazılarıdır. Rokoko'nun mimariye yansıması, özellikle III. Ahmed döneminde, Osmanlı'da da görülmeye başlar. *III. Ahmed Çeşmesi*, bu yansımanın en güzel örneklerindendir. Kullanılan renkler ve süslü detaylarıyla bakını büyüleyen bu yapılar, günümüzde bile hayranlık oluşturmaya devam eder.

Rokoko, gittikçe yaygınlaşan ve ün kazanan bir sanat akımı haline gelir. Öyle ki bir süre sonra asilzadeler tarafından saygınlık aracı olarak kullanılmaya başlar. Soylu kadınlar ve erkekler hususi olarak tablolar sipariş ederler. Ismarlanan tablolar arasında gayri ahlaki olarak nitelendirilebilecek çok sayıda eser de bulunur. Soylular bu türden eserleri kimi zaman hiç kimseye göstermeyip kendilerine saklar, kimi zamansa diğer eserlerle birlikte balo ve davetlerde sergilerler. Böylece aristokrasi ve Rokoko, bir bütün haline gelir.

Yüksek kesim zevk ve sefa içinde hayatına devam ederken, halk yoksulluk ve açlıkla mücadele etmeye çalışır. Bu sosyal sınıf ayrımı gün geçtikçe katlanarak artmaya devam eder. Eşitlik ve adalet isteyen halk, hakkını savunma gayesindedir ancak seslerini duyan yoktur. Soyluların, toplumsal anlamda hiçbir problem yokmuşçasına şatafatlı hayatlarını sürdürmeye devam etmeleri halkın öfkesinin körüklenmesine neden olur. Tüm bunların sonucunda haksızlıklara, adaletsizliklere ve eşitsizliklere tepki olarak Fransız İhtilali ortaya çıkar. İhtilal, ülkenin yönetim biçimine ve yüksek kesimine darbe vurur. Böylece aristokrasiyle bir bütün haline gelen Rokoko, etkisini kaybetmeye başlar ve bir süre sonra yerini Neoklasisizm'e bırakır.

Romantik ve büyümlü atmosferiyle adını sanat tarihi kitaplarına yazdırmayı başaran Rokoko, sanatın en zarif yüzü olarak günümüzde bile sanatseverler tarafından beğeniyle karşılanmaya devam eder.

“Rokoko'nun hitap ettiği kesim, refah içinde yaşayan soylulardır. Aşk, zenginlik, mutluluk, zarafet gibi temaların Rokoko tarzı eserlerde sıkça görülmesinin nedeni de budur.”

PASLI SU

Filiz AYDIN

“Otuz beş yaşında, gencecik adamsın, hayatının baharındasın.”

Burnunun ucu degecek kadar yakınlaştı aynaya. Ağzından çıkan tek cümle bu oldu. Dışarıdan gelen mırıldanmalar homurtulara, hafif kapı tıklatmalarıyla başlayan sesler yumruklara dönüştü. Aydınsa o esnada nefesinin aynada bıraktığı buğuya gelişigüzel çizgiler çizmekle meşguldü. Yatay, dikey, kavisli çizgiler... Sırtını dikleştirdi, boynunu bir sağa bir sola eğerek kıtlattı. Son bir kez yüzüne su çalıp yirmi dakikadır rehin aldığı tuvaleti azat edecekti. Kurulanırken hissettiği tuhaflığın biraz olsun geçtiğini fark etti. Bu kadardı işte. Yine o sınırlardan biriydi. Şimdi masasına geçecek Sude'yle sohbetine kaldığı yerden devam edecekti.

Kapının kilidini açarken bir yandan karnını tuttu. Hasta rolü yaparak yargılayıcı bakışlardan kurtulmayı umdu. Kimseyle göz temasına girmeden sıradan bir tavırla masasına oturdu. “Kusura bakma beklettim. Akılsızın biri kapıyı kilitlemiş, on dakika onun çıkmasını bekledim.”

“İnsanların sorumsuzluğuna artık şaşırıyorum bile.”

Aydın, tabağındaki közlenmiş domatesleri keserken bir yandan nefesini düzeltmeye çalışıyordu. Kızla göz göze gelmek yine aynı hissi uyandırmıştı. Sude ise karşısında sanki hiçbir şey olmamış gibi oturuyordu. Sahiden de tuvalete gitmeden önce yaşananlar sanrı mıydı?

Yalnızlık en büyük korkusuydu. Geceleri yatakta tenine degecek bir sıcaklık bulamayacağını yahut sabah uyandığında kendisinininkinden başka bir tıkırtı duymayacağını düşündükçe aklını yitirecek gibi oluyordu. Annesi hayattayken mesele yoktu da onun gidişinden sonra çok zorlanmıştı. Önceleri ses olsun diye kedi köpekle yaşamayı denemişti. Fakat zannettiği gibi basit değildi o işler. Hayvancağızların bakımıyla ilgilenmek bir süre sonra külfet gibi geldi Aydın'a. Hepsini peyderpey sahiplendirdi.

Hayatında hep birileri olurdu. Hangilerini gerçekten sevdi, bilmiyordu. Kim bilir, kaç kızın kapısında sabahlamıştı barışmak için. Aydın'a ısrarla saplantılı olduğunu söylüyor, eninde sonunda bir bahaneyle tekmeyi vuruyorlardı. Şimdi yine aynısı olacak diye Sude'nin suyuna gidiyordu. Şişeye uzandı. “Su içer misin canım?” diyerek Sude'nin nabzını yokladı.

“Aydın, bırakalım şimdi suyu filan. Sana söylemek istediğim bir şey var.” Tanıdık bir karın ağrısı peyda oldu yine. Bozuntuya vermedi, konuyu hemen değiştirecekti. “Tamam bu gece senin seçtiğin filmi izleriz, istemezsen yalnızca müzik dinleriz.” Sude'nin bir şeylerden rahatsız olduğu belliydi. “Yok, izlemeyiz. Hatta dinlemeyiz. Ben artık istemiyorum.”

“Hayatında hep birileri olurdu.

Hangilerini gerçekten sevdi, bilmiyordu.”

“Tamam sen kitap oku ben de yanında uzanırım.” Sude derin bir nefes aldıktan sonra doğumun son hamlesindeki kadınlar gibi bir avazda “Aydın, ben ayrılmak istiyorum,” deyiverdi. Aydın, öfkeyle elindeki bardağı yere fırlattı ve avazı çıktığı kadar bağırdı.

Gözünü açtığı anda boğazında bir yanma hissediyordu. Dili damağına yapışmış halde toprak bir yolda otururken buldu kendini. Üstüne başına baktı. Bembeyaz kıyafetini hayretle inceledi. Hiç tarzı olmayan bu şeylerin üzerine bir de türbe yeşili çanta mı takmıştı? Şaşılacak işti. Üzerindekilerin şokunu atlattıktan sonra aklına gelen ilk soru “Neredeyim?” oldu. Birbiri ardına sıralanmış dağlar, önünde uzanan incecik çakıllarla örtülü yoldan başka hiçbir şey yoktu. Ne bir ağaç ne bir ev ne bir insan ne de canlı... Ne olduğunu anlamadı. Hissettiği tek şey korkuydu. Bir de susuzluk.

Bir ev bulma umuduyla yol boyu yürümeye başladı. Kalbinin sesi etraftaki sessizlikten midir nedir çok net duyuluyordu. Burada böyle bir başına ölecekti belki de. Korkusu nabzını yükseltmekten başka hiçbir şeye yaramıyordu. Titreyen dizlerine güçlükle hükmediyor, bir yudum su bulmak için yol boyu ısrarla yürüyordu. Aklındaki sorulara cevap bulamayacağından emindi. Bu ıssız yer yalnızca bir kâbus olabilirdi.

Tam ümidini yitirdiği anda gördüğü su birikintisi adımlarını hızlandırdı. Taşların arasından ip gibi sızarak önündeki ufaklık çukura dolan suya koşar adımlarla yaklaştı. Pisliğine temizliğine aldırmadan ağzını yanaştırdı. Dudaklarının ucuyla öpücük yapar gibi suyu içti. Demir gibi bir tat geldi ağzına. Taşların tadı mıydı acaba? Ya başka bir şeyden sızıyorsa bu su? Umurunda olmadı. Biraz daha biraz daha derken susuzluğu epey dinmişti. Soluklanmak istedi.

Başını kaldırdığında ayağının altındaki yer, önündeki su ve üzerindeki her şey değişmişti. Kendini bir tuvalette buldu. Kapıyı yumruklayan, homurdanan insanların sesini duydu. Ne olduğunu anlamak için bir an nefesini tutarak etrafı dinledi. Az önceki seslerden başka bir tuhafılık yoktu. Aynada yüzünü seyretti, gencecik ve tertemizdi. Elleri pürüzsüz, kıyafetleri gayet sıktı. Neler olup bittiğini anlamak için tuvaletten çıkmaya karar verdi. Kapının kilidini açtı. Karnını tutarak ve kimseyle göz temasına girmeden oracıktan sıyrıldı. Masalara doğru giderken tedirgin bir yüzle başını uzatıp etrafa bakınan Sude'yi fark etti. Bozuntuya vermeden masasına oturdu. “Çok bekletmedim umarım,” diyerek nazikçe gülümsedi. Sude sorun olmadığını, on dakikalık bir nefesin ona da iyi geldiğini söyledi. Ne olmuştu acaba? Sormaya cesaret edemedi. Tavırlarından bir şeyler çıkarmak için kendine zaman tanıdı.

Ağzındaki baklayı çıkarmaya çalışan Sude'nin hâli Aydın'ın karnında bir ağrı yarattı. Bu his ona öyle tanıdık geldi ki... Akışı bozmamak için sessiz sedasız tabağındaki közlenmiş domatesi kesmeye başladı. Sude'nin sesi Aydın'ın yüzüne bir tokat gibi indi. “Aydın ben ayrılmak istiyorum.” Neye uğradığını şaşırان adam birden öfke patlaması yaşadı. Avazı çıktığı kadar bağırdı ve elindeki bardağı yere fırlattı.

Kendini toprak bir yolun ortasında bulduğunda pek şaşımamıştı. Etrafı inceledi. Sıra sıra dizilmiş dağları, upuzun toprak yolu ve ıssızlığı görünce ayağa kalktı. Bilindik bir yerdeymiş gibi yadırgamadan kendine çeki düzen verdi ve yürümeye başladı. Tek hissettiği susuzluktu. Yine de bacaklarında

“Bildiği bir adrese gider gibi yürüdü.”

titreme, nabzında artış vardı. Derin derin solurken burada ölüp gideceğini ve kimse tarafından bulunamayacağını düşündü. Bir kağıt kadar boş bu yerde ne yapacaktı böyle? “Yalnızlıktan korkan adamın hazin sonu” diye atılmış bir manşeti bile getirdi gözünün önüne.

Ayaklarının toprak yolda sürtünerek çıkardığı ses kalbinin tık tıklarına uyum sağlıyordu. Bildiği bir adrese gider gibi yürüdü. Dermanı tam bitmek üzereyken suyu gördü. Bu kez kendinden emin bir şekilde ilerledi ve önce suyu kokladı. Demir gibi bir kokusu vardı. Suyun paslandığını daha önce hiç duymamıştı fakat bu kokuya demir demekten başka da bir şey gelmiyordu aklına. Koku, hafızasından bir şeyleri canlandırdı. Bu suyu içtikten sonra acı bir şey yaşadığı geliyordu hatırına fakat yine de ne olduğunu tam adlandıramıyordu. Kana kana içti.

Soluklanmak için başını kaldırdığında bir tuvaletin içindeydi. Ağzındaki pas tadı ona toprak yolu ve içtiği suyu hatırlattı. Tat gerçek olduğu kadar yanıltıcıydı. Eline yüzüne su çaldı. Bu kez etrafı dinleme ihtiyacı hissetmeden karnını tutarak kapıya yöneldi. Hızlıca kilidi açıp tuvaletten çıkıverdi. Gözleri Sude'yi aradı. Bu kez ne olduğunu hatırlar gibiydi. İçindeki, yalnızlık duygusundan başka bir şey değildi. Sude'nin gideceğini haftalardır hissediyordu. Ne yapacaktı bundan sonra? Hiçbir şey. Bundan önce kimsede işe yaramayan şey şimdi Sude'de mi yarayacaktı? Karşındakinin her istediğini yapmak yahut tüm nezaketinle ona sevgini sunmak bazen takıntılarını perdeleyemezdi. Nazik bir tebessümle masaya oturdu. “Beklettim özür dilerim.” Tam hiçbir şey olmamış gibi közlenmiş domatesi kesmeye başlayacakken vazgeçti. Başını kaldırdı. Sıkıntidan kıvranan Sude'nin ellerini tuttu.

“Ben,
yalnızlığımda
bir dünya
kurdum. İçeriye
kimi alsam
olmuyor.”

“Ben, yalnızlığımda bir dünya kurdum. İçeriye kimi alsam olmuyor. Bitirelim mi Sude?”

NARİN

Saçların bir denizin
Köpüklü dalgası gibi
Berrak ve sonsuz

Bir martının kanadında
Düşlerin ve gülüşlerin

Bugün sen de
Bizimle
Gülüp oynayacaktın
Teneffüste bahçeye koşacak
Bir parça ekmek atacaktın
Yavru serçelere

Senin için yağacaktı yağmur
Bütün kötülükleri yıkayıp
Kırpıklarını ıslatacaktı
Senin için açacaktı
Bütün çiçekler

Mavi bir orman olacaktı gözlerin
Toprak kadar bereketli ellerin
Eğer yaşıyor olsaydın
Biricik arkadaşım Narin

Sen kaybolunca
Ve büsbütün kaybolunca
Bütün çiçekler narin
Hepimiz Narin

Ayşegül SÖZEN DAĞ

TAYFUN PİRSELİMOĞLU VE GRİ SİNEMASI

Meliha TATLI

Tayfun Pirselimoglu mesleğine senaryo yazarlığı yaparak başlayan son derece üretken yönetmenlerden biridir. Onun sinema dünyası herkese hitap etmemekle birlikte diyalogların az, rengin gri, karakterlerin mutsuz ve içe kapanık olduğu bir dünyadır. Viyana Uygulamalı Güzel Sanatlar Akademisi mezunu olan yönetmen, senarist, yapımcı ve yazar kimlikleriyle de tanınmaktadır. *Şehrin Kuleleri*, *Çöl Masalları*, *Kayıp Şahıslar Albümü*, *Malihulya*, *Çölün Öbür Tarafı* ve *Berber* gibi kitapların yazarlığını yapmış kurgu dünyasıyla yazarlıkta da ustalığını göstermiştir.

Viyana'da resim ve gravür okuyan Pirselimoglu, birçok şehirde sergilere katılmıştır. Yakın zamanda bütün filmlerini gösterime sokan Mubi, izleyiciyi Tayfun Pirselimoglu sinemasıyla yakından ilgi kurmasını sağlamıştır. 1999'da Ahmet Uğurlu'nun oynadığı "Dayım", yönetmenin Venedik Film Festivali'ne seçilen ilk kısa filmidir. Film uçma tutkusuyla dolup taşan bir adamın hikâyesini anlatmaktadır. Yaklaşık 15 dakikalık olan film, dayısının uçma tutkusuna tanık olan ve bize hikâyeyi anlatan anlatıcıdır. Şiirsel bir anlatımla izleyiciyi etkileyen bu film, yönetmenin *Çöl Masalları* isimli kitabındaki bir öyküden uyarlanmıştır. Anlatıcı çocuğun dayısı bir gün kendisine yaptığı uçan sandalyeyle gökyüzüne yükselir ve 42 yıl boyunca ölü bedeni bulunana kadar kendisinden haber alınamaz. Bu kısa filmle seyirciye uçma tutkusunu geçiren yönetmen zamanının en iyi filmlerinden birini yapmıştır. 7. Capalbio Film Festivali En İyi Film, 7. Capalbio Film Festivali En İyi Görüntü, Milano Sokak Filmleri, Festivali 2000 En İyi Film, 12. Girano Film Festivali Jüri Özel Ödülü gibi ödüllere layık görülmüştür.

2022 Türkiye yapımı olan "Hiçbir yerde" filmi yönetmenin ilk uzun metraj filmidir. Bu film bir annenin (Zuhal Olcay), oğlunun ortadan kayboluşunun ardından onu sancılı bir şekilde arayışının öyküsüdür. Zuhal Olcay burada rolüne öylesine iyi bürünmüştür ki bir annenin çaresiz çırpınışlarını seyirciye aktarabilmiştir. Oğlunun öldüğünü söyleyenlere inanmayıp oğlunu aramaya devam etmiştir. Oğlunun hiçbir yerde olmayışı ise filmin ismini oldukça iyi

açıklamıştır. 2003 SİYAD ödüllerinde en iyi kadın oyuncu-Zuhal Olcay, en iyi yardımcı erkek oyuncu-Ruhi Sarı, en iyi yardımcı kadın oyuncu-Meral Okay ve bunun gibi çeşitli ödüller almıştır. Bu filmde belki en çok dikkat çeken şey Yeditepe İstanbul dizisinde yan yana gördüğümüz Zuhal Olcay ve Meral Okay gibi iki usta oyuncuyu yine birlikte görmektir.

Tayfun Pirselimoglu'nun büyük çıkış yapan "Vicdan ve Ölüm" adlı üçlemesi Rıza(2007), Pus(2009), Saç(2010) filmleri birçok festivalden ödül alarak hayatın karanlık ve gri taraflarını konu edinmiştir. "Rıza" filmi sinema tarihinde beni en çok etkileyen filmlerden biri olmuştur. Filme de ismini veren Rıza karakteri maddi ve manevi tek serveti olan kamyonunun bozulmasıyla İstanbul'da kalır. Kamyonu tamir edecek parayı bulamayınca birini öldürür. Onun karanlık dünyasının daha fazla nasıl karardığı cinayetten sonra dolmuşa bindiği sahnede açıkça hissettirilir. Rıza'nın sürekli tedirgin bakan bakışları ve kendine bir yer bulamayışı yeniden bir erkeklik kimliği sorgulamasına gitmemize yardımcı olur. NBC'nin erkeklerinin yaşadığı taşra sıkıntısını Rıza İstanbul'da şehir sıkıntısı olarak yaşar.

Serinin ikinci filmi olan Pus(2009) yine aynı karanlığı farklı bir erkek karakter üzerinden anlatan filmlerden biridir. Reşat rolünü oynayan Ruhi Sarı, Korsan DVD işiyle uğraşan ve annesiyle yaşayan bir karakterdir. Filmde dikkat çeken şey ise annesi ve dış dünyayla iletişiminin kopuk olması ve az konuşmasıdır. Onu da kalabalıkların içinde elinde tostunu yerken yalnız başına görürüz. Yaptığı hırsızlıklarla hayatının seyrini değiştirmeye çalışan Reşat, kendisini beklenmedik bir şekilde cinayet işlerken bulur. Rıza filminde orta yaşı geçmiş bir erkek karakterin huzursuz iç dünyasını görürken buradaki huzursuzluk genç bir erkek karaktere yüklenmiştir. Tayfun Pirselimoglu'nun bir tür erkeklik eleştirisine gittiği yerler derinden okunursa filmleri üzerine çarpıcı şeyler yazılabilir.

Serinin son filmi olan Saç (2010) ise iki buçuk sene önce kaybettiğimiz Ayberk Pekcan'ın Perukçu Hamdi ismiyle Türk sinemasına bıraktığı bir karakteri anlatır. Saçını kesmek zorunda olduğu bir kadın müşterisine (Nazan Kesal) ilgi duyan ve sonrasında sık sık o saçla uyuyan onu koklayan Hamdi, Demirkubuz sinemasını sevenlerin ilgi duyacağı bir tiptir. Filmde yalnızlığın sürekli sigara dumanıyla bastırılmaya çalışılması karakterin iç dünyasının bir yansımasıdır. 30. İstanbul Film Festivali'nde Reha Erdem'in başkanlık yaptığı jüride Saç, en iyi film, en iyi yönetmen ve en iyi kadın oyuncu ödüllerini almıştır.

Pirselimoglu'nun orta sınıf insanın yalnızlığını ve çırpınışlarını konu aldığı bir diğer filmi ise 2014 yılında çekilmiş başrollerinde Ercan Kesal ve Maryam Zaree'in oynadığı "Ben O Değilim"dir. Kırklı yaşlarda olan ve bir fabrikada çalışan Nihat cinselliğe, sevgiye ve yemeye aç bir karakterdir. Aynı fabrikada tanıştığı Ayşe'yle yalnızlıklarını paylaşmak adına hiç beklemedikleri bir döngüye girerler. Ayşe akşamları yemek yapar ve Nihat'ı çağırır. Ayşe'nin Nihat'la yakınlaşmasının sebebi ise Nihat'ın onun cezaevindeki kocasına benzemesidir. Sürprizli ve ilginç kurgusuyla hayatı, evliliği ve kimliği sorgulatan bu film, içine dönük ve kadınlar dünyasından uzak erkeklerin bir serzenişi gibidir.

"Serinin ikinci filmi olan Pus (2009) yine aynı karanlığı farklı bir erkek karakter üzerinden anlatan filmlerden biridir."

2017 yılında çekilen “Yol Kenarı” filmi ise ne anlattığına ve neden çekildiğine dair sorulara cevap veremeyecek kadar karmaşık bir filmidir. Filme yansıyan tamamıyla gri atmosfer, seyirciyle aradaki perdeden kaynaklanmaktadır. Gerçeklik ve gizemin iç içe olduğu bu filmin birçok sahnesi birbirinden bağımsız görülmektedir. Başrollerinde Tansu Biçer, Ercan Kesal ve Taner Birsal gibi başarılı oyuncuların olması filmi izlenebilir kılmaktadır. Belirsiz cinayetlerin, kıyamet alametlerinin olduğu bu film mutsuz insanların hayatlarına da değinmiştir. Sinematografisi güçlü olduğundan seyircinin ne anlaması gerektiğine dair şüpheler filmin sonuna kadar devam eder. 55. Ulusal Yarışma’da en iyi film ödülü alan “Yol Kenarı” jüri tarafından değer görmüştür.

İlk gösterim tarihi 2021 ve yönetmenin son filmi olan “Kerr” Altın Portakal Ulusal Film Festivali’nde en iyi film ödülünü almıştır. Başrol oyuncusu ise oynadığı festival filmlerle her geçen gün yıldızı biraz daha parlayan başarılı oyuncu Erdem Şenocak’tır. Filmin ismine bakılacak olunursa tekrar filminin kökünden gelmektedir. Kerre, kere, kerr, tekrar bunların hepsi aynı kökten gelen kelimelerdir. Mubi’de gösterime giren film, Tayfun Pirselimioğlu sinemasını sevenlerin beğenerek izleyeceği bir filmidir. Can isimli başrol, babasının cenazesi için kasabaya gelir ve başına birtakım olaylar gelir. Tuhaf bir karakter olan Can, kâbus ve yaşadığı korkularla Pirselimioğlu sinemasına yakışan tiplerdendir.

Kısacası Tayfun Pirselimioğlu yeni Türkiye sinemasının önemli yönetmenlerinden biridir. Onun önemi aynı zamanda senaryo yazarlığından kaynaklanmaktadır. Tomris Giritlioğlu’nun “Güz Sancısı” ve Yeşim Ustaoglu’nun “İz” filmlerinin de senaryosunu yazmıştır. Yeni bir sinemayla tanışmak isteyen herkese önerebilecek cinsten filmler yöneten Pirselimioğlu’nun daha birçok film çekeceği ümidindeyim.

Rıza’ya İstanbul’dan Öte Yer Var Mı?

Pirselimioğlu sinemasında hep gitmek var. Onun filmlerinde arkası şehir, pencereye ve uzun yollara dönük karakterleri sürekli görürüz. Gitme hayali öylesine büyüktür ki her nerede olunursa olunsun orası karakterleri boğmaktadır. “Rıza” filmine adını veren kamyon şoförünün kamyonu arıza-

**“Esnaf
lokantalarının,
duvarları
dökülmüş otel
odalarının,
sürekli
açık kalan
televizyonların ve
dolmuşlarda orada
burada çalan
arabesk şarkıların
film üzerinde
kurduğu imgeler
oldukça güçlüdür.”**

lanmış ve onu yaptırmak için şehrin göbeğinde debelenmektedir. Rıza'nın donuk yüz ifadesi filmin başından itibaren öylesine etkileyicidir ki İstanbul sıkıntısı denen durumu anlayamamak imkânsızdır. 2007 yılında çekilen bu filme biraz yakından bakıldığında sanki 90'ların portresini çizmiş gibidir. Esnaf lokantalarının, duvarları dökülmüş otel odalarının, sürekli açık kalan televizyonların ve dolmuşlarda orada burada çalan arabesk şarkıların film üzerinde kurduğu imgeler oldukça güçlüdür. Rıza (Rıza Akın) otel odasının penceresinden dışarı baktığında uzaklara dalıp dalıp gitmektedir. Paranın, ailenin ve gücün olmadığı her yer insanı ezip yok etmektedir. İstanbul, şehrin ortasında hapis kalmış daha özelde ise bir otel odasının ranzasına mahkûm olmuş Rıza'nın ve onun gibi daha birçok kişinin dram öyküsüdür. Kapalı mekânlarla birlikte dış mekanların da ruhu sıkıştıran bir özelliği vardır. Yüksek binalar, daracık sokaklar, eski yapılar bunun örneklerinden bir kaçıdır. Parasızlık ve kamyonunu tamir ettirme düşüncesi Rıza'yı elinde çekiciyle adam öldürmeye zorlar ve artık onunda bir günahı olmuştur. Filmin dayandığı bir temel nokta ise herkesin günahı olduğu ve bununla birlikte cehennem diye bir şeyin de olduğudur. Meryem (Nurcan Eren), halk çamaşırcısında çalışan ve Rıza'nın bir zamanlar kamyonunu alıp terk ettiği kadınlardan biridir. Rıza, sık sık Meryem'i ziyarete gitse de sürekli azarlanmaktadır. Meryem ise senelerce yatalak kocasına bakmış ve onunla ilgilenmediği bir zamanda kocasını kaybetmiş bir kadın olarak bunun günah olduğunu fakat acı çekmediğini Rıza'yla paylaşmaktadır. İkisinin bir çay bahçesinde buluşup bu konuları konuşmalarından hemen sonra Meryem günahkâr olduğunu söylerken Rıza hiçbir şey söylemez halbuki ikisinin de günahları vardır ve ikisi de artık eşittir. Rıza, Meryem'e "kötüyüm" der, Meryem ise "Kim iyi ki" diye cevap verir. Filmin geneline bakıldığında gerçekten hiç kimsenin iyi olmadığı görülür. Rıza boşluğa baktığı ve çıkmazları olduğu için iyi değildir, Meryem yalnız olduğu ve geçmişe öfkeli olduğu için iyi değildir, otelde sürekli TV izleyen yaşlı amca, oğlunu beklediği için iyi değildir aslında "Rıza" filmi iyi olmayanların hikâyelerinin bir toplamıdır. Rıza o kadar mutsuzdur ki bir gün Meryem'in evine gider ve oturduğu çekyatı işaret ederek "burada uyuyabilir miyim?" diye sorar. O uyurken Meryem kalkıp yemek yapar, yemek yiyip televizyon izlerler ama Meryem çok tedirgindir en son uyumak için odasına geçtikten sonra Rıza da üzerini çıkartıp yanına uzanır ve aralarında hiçbir şey olmaz çünkü ikisinin de hayata karşı büyümüş koca koca yalnızlıkları vardır. Hayatla uğraşmak onların uğraştığı şeye karşı olan enerjilerini sömürmüştür.

Rıza'nın aynada kendisine olan derin derin bakışları onun suçunu itiraf etmeye yetmiştir. Otelde kalan kaçak göçmen Gulam'ın ona dostça yaklaşip sigarasını paylaştıktan hemen sonra Rıza tarafından öldürülmesi oldukça trajiktir; fakat Rıza suçlu bir halde dolmuşa bindikten sonraki hali ise seyirciyi üzmüştür. Çaresiz, suçlu ve sessizce kriz geçirecek kadar zavallıdır. Kamyonu tamir ettirecek parayı bulur fakat kamyonu İstanbul'dan ayrılamaz bunu filmde görmeyiz fakat belirgin olan şey ise şehrin erkekler için var olduğudur. Film üzerinden yakından bir erkeklik okuması yapılırsa homososyal alanların ne şekilde ortaya çıktığı da anlaşılmış olur. Rıza işlediği cinayetten dolayı vicdan azabı çekse de onun yükü şehrin mutsuz ve kimsesiz erkeği olmasında saklıdır. Herkesin içini ezen yok eden bir günahı vardır bu hayatta...

"Rıza işlediği cinayetten dolayı vicdan azabı çekse de onun yükü şehrin mutsuz ve kimsesiz erkeği olmasında saklıdır."

BOŞLUKTA SALLANAN ZAMAN

Biliyorum direndiğim hiçbir nokta
birleşip bir doğru oluşturmayacak,
noktaların arasındaki boşluk
ben bir boşluğun tavanında
bir avize gibi sallanıyorum
annemin o çok sevdiği rengi yanıyorum
Nar çiçeği
Nar çiçeğinden rengini alıyorum

Bir boşluk ne ile dolmaz onu da biliyorum
Ne ile dolar orada sönüyorum
Ben bir galaksinin ortasında kalamam
Etrafımda halkalarım bir bozuk plak çalar
Biraz ters biraz düz çevirince altı yanmıyor
Şarkıda yanık bir hava

Saate bakıyorum, Satürn'ü gösteriyor
Yıkılıyor kurduğum ne varsa
Ödünç aldığım zamanı kullanmadan iade ediyorum
Halkaların daha zamanı var.
Ben birden atlıyorum o engin boşluğa
Sallanıyorum sallanıyorum o anlamsız avize gibi
Deprem oluyor sanıyorum içinin en metruk yerinde
Metruk dedim metrelerce derinde
Birden dursak ya dönerken dünya biz zamanı bir ileri bir geriye sarsak
Sonra baksak yine olduğumuzdan yerden bir adım dahi atamadığımız bir noktaya
Birleşimsiz uzamsız bir "bir şaysız", hep bir şaysız kalıyorum

....

Yeniden soruyorum ben bu noktaları birleştiresem bir doğru oluşur mu
Yer kapladığım uzamdan bir parktan kaybolan su gibi kayboluyorum.

Feyza Betül TUĞ

Söylenecek çok şey var
Nakışlara elim değiyor
Sökülüyor haberlerden
Filistin'de çocuklar ölüyor
Uyurken konuşurken gülerken
Bir bir çiğnediler çiçekleri

Dünya bulanıyor kana
Gönlüm bulanıyor
Kayboldu insanlık kimse bulamıyor

Beri gelse şu atılan bombalar
Geri dursa taş kalpli adamlar
Biz de bu kadar utanmasak
Filistin'deki çiçekleri yakamızda taşısak

Canımızın acısına cansız bakıyor kansızlar
Ah Filistin! yorgun sevgilim
Yine dallarında şarkı söyleyecek kuşlar
Yine bahar gelecek dallarına ağacın
Güneş doğudan yükselecek her zaman

Ah deriverenler çiçekleri
Derdest olsalar
Kanlı zarflar adreslerinde dursalar
Sen o durakta yalnız
Ben burada seninleyim
Filistin'de şehit yığit çocuklar

Hatice ÇINAR (12.11.2024)

MARQUEZ'İN KURMACA KASABASI MACONDO

Ceyda AKCAN

*"Burası neresi diye sorduğunda, hiç duymadığı, hiçbir anlamı olmayan, ama düşün-
de olağanüstü bir yankı yaratan bir ad söylediler: Macondo..."¹*

Márquez'in kitaplarında çok defa gözlerimizi Macondo kasabasında açarız. Öyle ki insanların türlü maceralardan sonra geri döndüğünde aynı sıcaklığı bula-
cağına inandığı, geleneklerinin korunmasına ve ibadetlerine hatta hayvanlarının
bakımına fazlasıyla özen gösterdikleri mutlu bir kasabadır Macondo. *Yüzyıllık
Yalnızlık* başta olmak üzere, *Yaprak Fırtınası*, *Şer Saati*, *Albay'a Mektup Yok*
ve diğer bazı öykülerinde geçen, Kolombiya'nın tropikal bölgelerindeki kırsal
yaşamı ve Latin Amerika'nın tarihsel ve kültürel gerçekliklerini temsil eden
kurgusal bir köydür. Burası, Márquez'in büyütlü gerçekçilik kumaşında ilmek
ilmek işlenerek en güçlü simgelerinden biri hâline gelir ve çeşitli evrelerden
geçerek okurun gözünde bir mitolojik figüre dönüşür.

Márquez'in büyütlü gerçekçilikteki rolünü gösteren bu kurgusal kasabada geçen
doğüstü olaylar, sıradanmış gibi sunularak gerçekçi bir anlatımla birleştirilir.
Örneğin, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta köy halkının dayanıklılıklarını sorgulatan dört yıl
on bir ay boyunca kesintisiz yağmur yağar. Yine aynı eserinde köy halkı uyku-
suzluk illetine yakalanır ve uyanık kaldıkça bellek kaybı yaşamaya başlar. *Yaprak
Fırtınası*'nda kasabayı aniden saran ve uzun süre devam eden yaprak fırtınası,
halkın gözünde doğanın öfkesi, üzerlerine çöken bir lanet gibi hüküm sürer.
Yine bu kasabadaki insanlara sıra dışı yetenekler atfedilir. *Başkan Babamızın
Sonbaharı*'nda, bin yılların ağırlığını taşıyan diktatör, iktidarda kök salmış ölüm-
süz bir figür gibi zamanın ve insanın ötesinde betimlenir. *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta,
Melquíades'in kaderi öngörme gücü ve Aureliano Buendía'nın altını büyüsel bir
ustalıkla dönüştürmesi, Buendía ailesinin lanetli tarihine mistik bir derinlik katar.

Márquez'in doğup büyüdüğü Kolombiya'daki Aracataca kasabasından esin-
lendiği Macondo, birçok farklı dönemden geçer; her bir dönem, köyün başka
toplumsal ya da kültürel evresini temsil eder:

Başlangıçta kendi sessizliğinde kaybolmuş bir yer olarak resmedilen kasabanın
ilk sakinleri, keşif arzusuyla dolu, doğayla uyum içinde yaşayan, dış dünya hak-
kında çok az bilgi sahibi olan ve sakin bir hayat süren insanlardır. José Arcadio
Buendía ve eşi Úrsula tarafından kurulan bu köy, hayatta kalmak ve gelişmek
için yoğun emek harcanan bir yerdir.

¹ Gabriel García Márquez, *Yüzyıllık Yalnızlık*, Can Yayınları, 2023, sf.19

Zamanla Macondo, dış dünyaya açılır ve özellikle muz şirketlerinin köye gelmesiyle sanayileşir. Bu dönemde yabancı şirketlerin sömürüsüne ve dış güçlerin müdahalelerine maruz kalan Macondo'da muz plantasyonları ve işçilerin kötü çalışma koşulları, köyde sınıfsal eşitsizliği ve toplumsal huzursuzluğu artırır. Bu, Latin Amerika'nın ekonomik sömürü ve sınıfsal mücadeleleri ile paralellik gösterir.

Son aşamada Macondo, yozlaşma ve unutulmuşluk içinde çürümeye başlar. Köy, farklı doğal afetlerle sınanır ve Buendía ailesi, bu dönemde köyle birlikte yok olmaya sürüklenir. Bu çöküş, tarih döngülerinin kapanışını ve Latin Amerika'nın modernleşme yolunda kendi köklerinden kopuşunu simgeler. En sonunda kasaba, 'yüzyıllık yalnızlığını' tamamlayarak sessizce tarihin tozuna karışır.

Bunun yanında Macondo, Márquez'in eleştirisi ve düşüncelerini yansıttığı bir mikrokozmostur. Bu köy üzerinden yazar yalnızlık ve izolasyon, sömürgecilik ve emperyalizm eleştirisi, kültürel ve toplumsal döngüsellik konularını sık sık ele alır.

Edebiyatın kurgusal mekânları, yazarın hayal dünyasında doğan, varoluşu fiziksel olmaktan öteye geçen ve hikâyeye derinlik katan özgün diyarlar; yazarın mesajını, karakterlerin ruhunu ve olayların akışını şekillendiren büyümlü dokulardır.

Márquez'in Macondo'su, kurgusal mekânın yalnızca bir sahne değil, hikâyeyi fısıldayan, zamanın ötesinde bir karakter olduğunu gösterir. Macondo gibi diyarlar, edebiyatta bireyin, toplumun ve tarihin derin eleştirilerini daha etkili ve vurucu biçimde dile getirir. Büyümlü gerçekçilikle harmanlanan bu mekân, fantastik unsurlarla zenginleşerek edebiyata benzersiz bir anlatım gücü kazandırır; okura yalnızca bir hikâyeye değil, yaşamın özüne dair derinlerde bir keşif sunar.

“Macondo, Márquez'in eleştirisi ve düşüncelerini yansıttığı bir mikrokozmostur.

Bu köy üzerinden yazar yalnızlık ve izolasyon, sömürgecilik ve emperyalizm eleştirisi, kültürel ve toplumsal döngüsellik konularını sık sık ele alır.”

AĞRI, TABLO VE DÜNYA

Kırpığimin arasından geçen rüzgarı avuttum
Ağrı, sağdı yalnızlığımı
Dünya yine boş bir duvar atlası
Kimseye görünmeyen bir ribat gözlerim

Ağrı yine yaban eyledi beni
Hangi minder kırmızı nakışlı bir mutluluk postu, bilemedim

Dünya metruk ağırtıları sevdi
İşıltılı geceler, nemlendirici ve çekirge sesleri
Ekin tarlaları ırgalandı parmaklarımda
Sıcacığın sınırsızlığı eriteceği gün
Yeşerecek tohum tanelerine hasret sabiler

Mısra dizmeye mecalim yok
Didem' i okurken anneme çıraktım
Yolun ardından bakıp kendime koştum
Bulmanın kapısında mıyım!
Bu yabancıyı biraz olsun anlatayım
Romantik tavrılı bir gassaldır
Onca kefenin arasında mintan arar düşlerine
Omzu nasır tutmuş,
Parmaklarına ipler dolaşır tiftiklenen yalanlardan
Müebbet yedi dilli bir diyarda
Tutuklu kalırken ziyan edilen hayalleri raflarda
Tırpanlanan her kelimesi biraz da onlardan küskün
Kendine sukut-u hayal, dillerine yazgı ve tütün
İştahsız ve astigmat kelimeler yıkadı yeniden
Eğreti çiçeğidir, billurlaşmamış elementlerde

Şizofreni kaç harfli yukarıdan aşağıya yazıldığında
İştahsızım yaşamaya gömülü bir ırmak olarak
Ölümler de şarkı söyler biraz gözlerime bak

Betül ÖZKAN

EKMEKÇİ MAHALLESİ 2 NO.LU EV

Bilge DOĞAN

depremden önceki sonbahar, Maraş'ta her şey yerli yerindeyken, sevdiklerimiz ölmemişken...

2022-Güz

Ekmekçi Mahallesi 2 No.lu virane evin önünde heyecanla kaldım. Çıkmaz gibi görünen dar bir sokağın gölge tarafındaydı bu ev. Yıkık duvarın araladığı boşluktan eve girdim. Her yanı otlar, taşlar, toprak yığınları sarmıştı. İlerlemek pek mümkün değildi. Bu viraneden beni çağıran bir ses vardı sanki. Tekrar bu sokağı bulabilir miyim korkusuyla buraya nasıl geldiğimi düşünmeye başladım.

Çarşıya gitmiştim. Ulu Camii'nin arkasından Kapalı Çarşı'ya girmiştim. "Yalan dünya oğlum, yalan!" diyerek geçen tuhaf adam dikkatimi dağıtmıştı. Elinde bir el arabası vardı, meczuba benziyordu. Hep aynı yerde koku satan entarili Suriyeli adam caminin arkasındaydı. Şehrin en eski lokantalarından Cumhuriyet Lokantası sağ taraftaki sokakta kaldı. Saatçi Vahit Amca'nın dükkânın oradan bir yerden ara sokakların birine sapmıştı. O kadar dolanmıştım ki burayı tekrar bulamam diye korkuyla içim sızladı. Çilek reçeli kokusu geliyordu evlerden ve çocukluğumu hatırlatıyordu bana huzurla.

Yokuş çıkarken daracık, eski, ara sokaklarda güzel bir haber için telefonum çalmıştı. Soluklanmak ve sevincimi yaşamak için kaldırıma oturmuştum. Karşımda "Kuşçu Baba" isimli minicik bir dükkân vardı. Bu taraflarda bir "mırtıkçı" dükkânına ilk kez rastlamıştım. İki katlı bir evin giriş kapısının önündeki iki adam bana bakıyor, uzunca yaptığım görüntülü konuşmaya ve neşeme anlam veremiyorlardı.

Penceresi çok eski ama mağrur evlerin olduğu daha genişçe bir caddeye döndüm. Arabalardan rahatsız olup tekrar dar, araba geçmeyen bir sokağa saptım. Bir caminin avlusunda biraz soluklandım. Sapsarı gökyüzüne uzanan eski minare göğü selamlıyordu. Bisiklete binen çocukların şen sesiyle daldığım düşlerden ayılıp tekrar yürümeye başladım.

Bir merdivenle sonu uçuruma inen çıkmaz sokağa düştü ayaklarım. İhtişamını kaybeden oldukça eski evin yakınlarında dolanan Suriyeli bir çocuk gülümseyerek etrafımda dolaşmaya başladı. Eve girip elinde bir sürü anahtarla döndü. Barınağa benzeyen küçük ve izbe bir oda vardı evin duvarına yaslanmış. Orayı açmaya çalışıyordu çocuk. Bana beklememi işaret ediyordu. Ne göstereceksin, diye sordum ama anlamıyordu beni. Açmadı hiçbir anahtar o izbe odayı. Söylenerek içeri gitti. Daha fazla beklemeyip ayrıldım oradan.

Adliye (Büyüksu) Camii (6 Şubat 2023 depreminde yıkıldı) karşısında şehrin en köhne mahallesi Tekke vardı. Tekke Mahallesi, eski söyleyişle Tekiya. O avludan o mahalleye bakıp soluklandım biraz. Anlatıldığına göre bu mahalle eskiden Ermenilerin yaşadığı bir mahalleymiş. Şu an üzerinde bulunan köhne evler bir yıkılsa altından neler çıkacağı kestirilemeyen bu mahalle, sırf bu yüzden kararsız kaldıklarından, kentsel dönüşüm için projelere verilmemişti.

İşte, bu camiden çıktıktan az sonra o virane eve rastlamıştım. İki katlı ve neredeyse tamamı yıkılmış. Her yanını otlar çiçekler kaplamıştı. Yarım duvarları, birkaç dökük pencere olmasa ev denmezdi. İç kısmında hâlâ tam yıkılmamış bir merdiven vardı. O merdivenleri çıkmamak için zor tuttum kendimi. Kafamın hemen üstünde olan odadan geliyordu sanki ilk kez duyduğum o ses. Bir adam, ölmek üzere olan bir adam, bir sırrını bana emanet ediyordu. Rüya ile gerçeği mi karıştırıyordum? İçine düştüğümüz ebedi kalp kırıklığından mı oluyordu bu hâller? Hayat, düş kırıklıkları diyarıydı. Nefes almaya başladığımız andan itibaren ilk kural, onlarca savaşı kaybedeceğimizi bilmektir. Tüm bu yenilgilerden zaferle çıkabilirsek hayatı yaşamakta başarılı sayılabileceğimizi bilmek için de çokça damdan düşmek gerekti. O gün, o sırrı öğrenmeyi erteledim, onca ertelediğim şey gibi. Oysa ertelediğim hiçbir şeyi sonrasında yapamıyordum.

*

Rüyamdan korkuyla uyandım. Gelmemişt, saat 11.00'di. Yarım saat bile uyumamışım. Yorgunlukla sızmak diyorum buna. Niye gelmedi acaba? Uyu-yakalmıştır herhâlde ofisinde. Bunu biliyordum ama bilmek içimi sızlatmıştı.

**“Oysa uğruna
delirmeye
değmiyordu
hiçbir insan,
zaten ben çok
sevmelerin kadını
değildim.”**

Uyuyakalmak rahatlık belirtisiydi. Ben kâbuslarla pençeleşirken, dört gözle onu beklerken uyuyakalmış, öyle mi? Yanımda olmayı ipe çekmiyor muydu, böyle zamanlarda, uyu, diyordum kendime hışımla.

Arasam gelirdi belki. Arayamam. Gelmek istemiyordu son zamanlarda eve. Kendi hâline bırakmak istiyordum onu. Çok kavga ediyorum bu aralar. Benim bu hâllerime tahammül edemiyor. Kendimi tanıyamıyorum. Onun beni sevmesini, daha çok sevmesini, benim onu sevdiğim kadar sevmesini istiyorum; en ufak bir hatasına tahammül edemiyorum. Bağırıyorum, deliye dönüyorum, döveceğim nerdeyse onu. Kadınlar bir erkeğe âşıkça ancak bu kadar bağırırlar. Bunu biliyor ve duygularıyla ilgili dehşete düşüyordum. Ama o benden uzaklaşıp kaçıyor belki de sıkılıyordu. Susarsam sonsuza kadar susardım, bunu anlıyordum.

Rüyamı düşündüm tekrar üzüntüyle. Hem gerçekten hem rüyalarımda kaç kere gitmişim o metruk eve. Sesin sahibi o evdeydi bir zamanlar, yürekte inaniyordum buna. Neydi ölürken bana emanet ettiği sır? Bir iz, bir haber aramıştım ama bulamamıştım onca zamandır. Bulamadıkça rüyalarımda düşüyordum bu sırrın peşine. Pek kimseye anlatamıyordum bu durumu. Tüyler ürpertiordu benim bu hâllerim. Ben de gördüklerimi bir sır gibi saklıyordum.

Yarı yıkık viranedeki merdivenleri çıksam diyor ama her gittiğimde vazgeçiyordum. Yarısı ahşap yarısı sonradan eklenmiş taş duvarlardan oluşan evde bir işaret arayıp duruyordum. Etraftaki evler boş ya da boş gibiydi. Oysa ben mahalleliyle biraz laflar, haber alırdım evle ilgili diye düşünüyordum. Ama bu evin hikâyesini konuşacak kimseyi bulamıyordum.

Virane ev, ıssız hatta biraz korkunçtu. Rüyamda bile tuhaflik ürpertiordu beni; uyan, diye kendime sesleniyordum. Ama o yaşlı adamın ne dediğini bir tam duyup anlayabilsem. Son isteğiydi bu. Önemli bir şeylerdi. Tüm yüreğimle hissediyordum. Heyecanla bir daha bir daha gidiyordum viraneye.

Sessiz ve içekapanık hâlim artıyordu. Bu sırrı öğrenemezsem bana rahat yüzü yoktu. Artık o mahalleye daha sık gider olmuştum.

Rüyalarımda bir kapı hep o viraneye açılıyordu. Sırrı duymayı başaramıyordum. Kırk yıllık ömrüm bir anda kaybolup bir kuş ömrüne dönüyordu. Çünkü artık ruhum sıklıkla bedenimden bir kuş misali uçup gidip virane yakınlarında dolanıyordu. Bir insan yahut bir kuş muydum bazen kafam karışıyordu. Yaşlı adamın solgun ve üzgün sesi hep kulaklarımda.

Bir gün viraneye yaklaşırken kanatlarım olduğunu hissettim ve dehşetle ürperdim. Bu akşam Hatice'yle kahve içsem, dışarı çıksam iyi olur diye düşündüm. Düşüncelerimden ve rüyalarımın biraz uzaklaşmam gerekiyordu. Zaman zaman kuş gibi hissedip kollarımın yerine kanat varmış gibi hissettiğimi ona söylese miydim acaba?

Akşam arkadaşım ile buluştuk. Ne severdim onu, sohbet etmeye doymazdım. Özlemiştik birbirimizi. Bir süre sonra zihnimi yine yaşlı adamın sesi bölmeye başladı. Saatler geçtikçe kollarımda bir kaşıntı ve sızı hissetmeye başladım. Açsam kollarımı, sanki gökyüzüne süzülecektim. Hayır,

“Nefes almaya başladığımız andan itibaren ilk kural, onlarca savaşı kaybedeceğimizi bilmektir.”

böyle bir şey gerçek olamaz, diyor, arkadaşımın güzel ve güler yüzüne bakıyordum. Kollarım sızlıyordu iki yana açılma isteğiyle; bacaklarıma kramp giriyordu ve içe doğru çekiliyordu. Rahatım kaçtı diyerek hızla uzaklaştım o kafeden. Yürümeye başladım.

Arabaya giden sokak gittikçe uzuyor adım atamaz duruma geliyordum. Aklımın ve gönlümün diğer yarısını bir erkek meşgul ediyordu. Arasam gelip alırdı beni aslında. Hâlimi görse üzülür, kızardı. Çok kavga ediyordum, bağırıyordum, evet. Ben çok sevmiştim onu. Ben çok sevemedim oysa birini. Âşık olmuştum. Fedakârca, sınırsız ve delice sevmiştim onu. O da beni sevmiş, aşkla bir çemberde beni büyülemiş, şımartmıştı. Nasıl böyle ufak şeyler için benimle kavga ederdi. Çileden çıkıyordum. Ben, ömrüm senin, diyordum. O bana kalkmış ne diyordu. En güzel anlarımızın mahvedicisi olmuştu. Neşeyle sarhoşken, onun yüzü gölgeleniyor ve geçmişimle ilgili merak ettiği şeyleri sormaya başlıyordu. Bu kadar önemli bir insan değildim, geçmişim de karanlık ya da üstün başarılarla dolu değildi. Bir kıskançlık çemberi içinde kalmıştı. Sabırlı ve anlayışlı olmaya çalışıyor, sonra çıldırıyordum. Benim takıntılı ve kıskanç hâllerime tahammül edemiyordu o da. Gelmiyordu, yalnız kalmak istiyordu, bu mevzulardan sıkıldığını söyleyip yüreğimi paramparça, gözlerimi yaşlı bırakıp hasta ediyordu beni. Acı çekip bu kavgaları etmeye başladığımda anlamıştım oysa ben onu çok sevdiğimi. Oysa uğruna delirmeye değmiyordu hiçbir insan, zaten ben çok sevmelerin kadını değildim.

Arabaya doğru yürüdüm. Serinlik taze bir nefes olmuştu bana. Aklımın diğer yarısı hep ondaydı. Onu görüp bir sarılısam geçecekti belki sıkıntım ama inat ediyor aramıyordum. Bizi yakıp ve yıkan bir şey vardı.

Beni tanıyor muydu acaba? Çok seviyordu, evet. Bence o da ilk kez âşık oluyordu. Başımızı döndürüyor, deli gibi mutlu ediyorduk birbirimizi. Böyle olduğunda bir an uzak kalsak özlüyorduk ikimiz de. Ama kavga ettiğimizde kaçıyor. Bana duyduğu aşk bir arzu mu yoksa gerçek bir sevgi diye diye sorgulamak beni daha da sinirlendiriyordu. Bence hiç âşık olmamış deli gibi sevmemişti. O yüzden ben deli gibi sevdiğimde tuhaf sanıyor ve kaçıyor. Beni tanıyabilmiş miydi acaba?..

Ben yaşamın içinde pek çok duyguyu derin yaşayan bir kadındım. Tüm ruhumla ve duygularımla yaşıyordum, heyecan doluydum; umut, coşku, mutsuzluk, tutku, korku, acı, bunalım, ölüm ve bir sürü duyguyla dalgalanıyordu ruhum. Bir erkek beni on dakikada sıkabilirdi. Dayanamıyor, kaçıyor, kimseyi sevmiyor, bir ilişki yürütemiyordum. Kimdi peki o? Ben onu neden seviyordum?

Çocukluğumdan beri özgür ruhluydum, korkusuzdum, bir erkeğe dayanarak yaşamadım hiç. Akıllı bir kadındım, anında algıladım bir şeyi, güzeldim üstelik ve bunun da farkındayım. Güzellik ve zekâ nadiren bir kadında bir araya gelir ve bu da o kadını özel kılar, derdi hocam. Üstelik tüm duyguları dorukta yaşayan çocuk kadındım ve bu da samimiyet katıyordu bana.

Düşüncelerimden sıyrıldım. Daha iyiydim. Gözlerimde renkler karışmaya başladı, sesler azaldı. Vücudumdaki derin sızı ve değişime direnmekten vazgeçirdi beni. Virane evin yanında buldum kendimi. Ey virane, ben bir insandım sen bir ağaçtan evdin; ben sana geliş nedenimi, sen de ömürlük misafirin yaşlı adamı unutamadık. Sırrın ateşi yakmıştı beni: “Uç kızım, uçma zamanıdır şimdi!”

KAHRAMANMARAŞ DÜĞÜN GELENEKLERİ: YÜN YIKAMA

Zahide KOSKA

1990'lı yıllarda Kahramanmaraş'ta düğün öncesi yapılan hazırlıklar, köklü geleneklere dayanıyordu. Kapalı Çarşı'da yüncülerden özenle seçilen yünler, kamyonetlerle yüklenerek eve getirilirdi. Bir gün öncesinde yakın akrabalar, konu komşulara haber verilirdi. İmece usulü ile güneşli, güzel bir günde düğün hazırlıkları için yün yıkama ritüeli, doğayla iç içe bir atmosferde gerçekleştirilirdi. Dere kenarında berrak suyun nazıkçe akışı eşliğinde, insanlar gelin ve damat için kullanılacak yünleri hazırlardı.

Yünler serin akarsuda bir süre ıslatılır, kirli suları akarsuyla giderdi. Daha sonra ilaçlı sularla leğenlerde tepelenirdi ve son olarak duru ve berrak akan suyun ortasında durulanırdı. Dere kenarında yünlerin yıkanması ve kurutulması Maraş düğün gelenekleri içerisinde önemli bir yere sahiptir. Beyaz ve krem rengi yünler, temiz havayla kurusun diye parlak güneşin altındaki geniş ve düz taşlara ya da çınar ağaçlarının dallarına yayılırdı. Rüzgârın hafif esintisiyle yünlerin ince telleri dalgalanırdı. Yünün doğal kokusu ve temizlenmiş hâli, ortamda huzurlu bir atmosfer yaratırdı. Kadınlar arada bir yünleri karıştırarak daha hızlı kurumasını sağlardı. Yünler güneşin altında kurudukça, düğün hazırlıklarının bir parçası olarak bembeyaz hâle gelir, saflığı ve temizliği simgelerdi.

Eski bir geleneği yaşatan bu ritüel, evliliğin bereketli ve sağlıklı bir başlangıç olması için büyük önem taşırdı. Etrafa huzur ve mutluluk veren suyun sesi ruhu dinlendirirdi adeta. Ağaçların arasında neşeli sohbetler ve kahkahalar yankılanırdı. Yünleri yıkayan eller, aynı zamanda bu birlikteliğin sembolü olan emeği, sevgiyi ve dayanışmayı ifade ederdi. Doğal renkler ve dokuların birleşimi, güneşin su üzerinde parlamasıyla daha da belirginleşirdi.

Akrabaların ve komşuların katılımıyla yapılan yün yıkama, hem düğüne hazırlığın bir parçası hem de aile bağlarını güçlendiren bir sosyal etkinlikti. Kahramanmaraş'ın kendine özgü yün yıkama kültüründe, küçük şakalar yapılması adettendi. Yün yıkama sırasında, herkesin keyfi yerindeyken özellikle gençler arasında eğlenceli anlar yaşanırdı. Biri yünleri fazla suya bastırıp diğerrinin üzerine sıçratır, diğeri ansızın bir avuç suyu arkadaşının üzerine atardı. Kimi zaman genç kızlar, yünleri birbirinin üzerine atarak ya da yanlışlıkla (!) birbirlerini ıslatarak gülüşmeler yaratırlardı. Bu küçük şakalar ritüelin ciddiyetini hafifletir, topluluk içinde neşeyi artırır ve bu hazırlık sürecini keyifli bir anıya dönüştürdü. Ayrıca şakalar ve eğlence, yaklaşan düğünün heyecanını ve topluluk ruhunu pekiştirirdi. Yün yıkamaya giden gençler arasında gizli bakışmalarla belki de yeni aşlar doğardı. O günün belki de en şanslı olan küçük çocuklar ise tatil havasında bir gün geçirmenin mutluluğuyla evlerine dönerdi.

“Yünleri yıkayan eller, aynı zamanda bu birlikteliğin sembolü olan emeği, sevgiyi ve dayanışmayı ifade ederdi.”

“RUHUN GÜZEL EYLEMİ”NİN İZİNDE: SEVDANIN HÜKMÜ BAKİ DEFTERİ

Harun KADIOĞLU

“İç evini yakan ayartmaların kasrından
bir ima
anlatılmış lanetlerin ışıltısı
Âd:
İrem çiçeklerinin ahı
sevdanın hükmü baki defterinde”

Şiir, deneme ve biyografi yazılarıyla tanıdığımız Ömer Erinç’in -Duran Boz, Nuri Pakdil’in kendisine bir nevi armağanı olan bu ismi şiirlerinde müstear ad olarak kullanmaktadır- *Sevdanın Hükmü Baki Defteri* kitabı Hece Yayınlarından Eylül 2004’te yayımlandı. Erinç’in ilk şiir kitabı olan *Turna Gözleri* ve *Karanfil* (1991) ile *Hece Dergisi*’nde yayımlanan şiirlerinin yer aldığı *Geniş*

Zaman Süvarileri (1999) kitabında bulunan şiirlerinin yanı sıra, kitaplarda yer almayan şiirlerinin de dahil edildiği *Sevdanın Hükmü Baki Defteri*, şairin 1980-2006 yılları arasında yazmış olduğu şiirlerini içermektedir. Erinç’in Toplu Şiirler alt başlığı ile yayımlanan kitabındaki şiirlerin ana izleği bizleri, şairin gençliğinden itibaren şiir diliyle kurduğu insanın hâllerini seyreylemeye, yaşamı rikkatle okuyan bir gönle ve o gönlün devinimlerine dair duygu durumlarını içeren dizelere götürür. Erinç’in dört farklı şiir kitabında içinin ırmaklarını akıttığı şiirlerin izleğinin takip edilebildiği *Sevdanın Hükmü Baki Defteri*’nde şair, birden çok temi ele alır. *Edebiyat Dergisi*’nden *İkindiyazılan* ve *Hece Dergisi*’ne uzanan uzun şiir serüveninde şairin farklı hâlleri şiirlerine yansıtmış, hareket ve yenilik içerisinde olması doğaldır. Şekil anlamında modern şiirin biçim ve imkânlarıyla şiirlerini meydana getiren Erinç, ele aldığı temalar bakımından da anılar, insanın kaygıları, bulantı hâli, zaman, yağmur, yalnızlık, deniz, dağ, tren, yolculuk gibi modern şiire dair hususları şiirlerinde işler. Ancak bir yandan da kaynağı Kur’an olan kıssaları konu edinen şair, bu yönüyle geleneğe yaslanmayı sürdürür. Şair, *Dağların Tutkusu*’nda “haramın silolandığı/çimento gidiş dönüşleri/tırnakları kan rengi kadınların/ellerine güpegündüz; apak sayfalar tutuşturduk/dönüp bakmadık bir daha” derken modern şiirin im ve imkânlarını kullanırken,

*Mızık*a şiirinde “evvelden ahire/kundaklar geceyi/şimdiki konuğumuz/Ebabil/ yok olan Babil” dizeleriyle geleneği modern şiirin ifade tarzıyla okura taşır.

Şair bu kitapta nasıl bir arayış içindedir, okuru hayatın, duyguların, kalbin hangi biçimlerine çağırmayı gaye edinir yahut böyle hedefleri var mıdır dendiğinde tüm bunların cevabı için şiirlerinin tekrar tekrar okunmasının ve şiirin poetikasının bilinmesinin zarureti ortaya çıkar. Erinç’in şiire bakışının izleri, kendisiyle yapılan bir söyleşide sorulan “Şair bir estetisyen midir, acı çeken biri midir?” sorusuna karşılık verilen cevapta gizlidir. Erinç’e göre acının, sevginin, coşkunun, aşkın bir tezahürü olarak kelimelerle senli benli oluşunu dilin en güzel ifade kalıpları içerisinde yürürlüğe girdiren, acı çeken bir ruhun çığılığı olarak şiiri gök kubbeye salan şair, “var bulunan, var kılınmaya çalışılan bir hayatın trajedisine veya memnun olunmuş yanıyla bağlısı bulunduğu ideolojik çerçeve içerisinde dünyaya, hayata, eşyaya, kendi benine, başkalarının benine baka baka ruhandan, iç evreninden disipline edilmiş bir ses ve söz yığınına ortaya döker.” Hayat trajiktir, bulunduğu düşünsel dünyanın ruhuna uygun olarak eserinde de bu ifadeleri destekleyen dizelere yer verir şair. Hastalık çilesiyle sınanmış Hz. Eyyub kıssasına atıfla “yunuyor Eyyub/mihmanı bol toprakların suyunda”; kardeş ihanetiyle yaralanmış Hz. Yusuf kıssasına telmihle “kardeş zulmüne açılan kapılarda/çağlar ağlaşıyor Yusuf ’um deyü”; evlat hasreti çeken ve Kenan ilindekilerce kısıkanılıp sürgün edilmek istenen Hz. İshak’ı anma babından “İshak diliyle/oğul veren hülya/Kenanlılardan yâr olmaz/uçurumlardan diyar olmaz”; Kabil’in işlediği cinayete göndermeyle “öldürmek utancın belgesi/ kardeşim sen/uzandıkça boylu boyunca/şaşkınlığım adresim benim/ey karga/öğret bana/mezar kazma bahsini/bilmedim hiç/ölüler nerde yatar”; ilk günahın hüznüne telmihle “şeytanın kurmaca dili.../ben yedim/görmedim zarar/gel sen de ye/ya Âdem/ruhum üryan/ben üryan” ve Kerbelâ hadisesinde yaşanan meşum acılara atıfla “yaşamak bendini çözen Hüseyin/ seninle aynı resimdeyiz/Kerbelâ göklerinde uçuşan can gibi” dizeleri yer alır kitapta. Her biri insanın trajedisine ilgili olan bu olaylar aynı zamanda insanın dünyadaki duruşuna dair sorgulamaya da kapı aralar ve Erinç’in şiirlerinde felsefi bağlamdan bağımsız şairane bir duyarlılıkla var oluşa dair soruları/sorunları da okuruz.

Çağlayan bir ses vardır Erinç’in şiirlerinde. Dizeler, akan suyun önündeki taşı iterek durmaksızın ilerlemeyi arzulaması gibi biteviye ileriye doğru atılmak ister gibidir. Ara ara yükselse de bu ses, sözü edilen çağıltının dağ başından gürrül gürrül dökülen bir şelale çağıltısından ziyade vadiden usul usul inen şelalelerden akan su sesini andırdığı söylenebilir. Bizatihi şelale kavramını da şiirlerinde kullanır şair. Erinç’in şiirinin başlığından ilhamla söylersek “gamzesi ballanan güzellerin/rengâhenk semahları söylendikçe/ şelaleye dönüşen kalbim/aşk ile uyarılan/merhametin gösterisine karışır” ve de kalbin bir güzel eylemi olur şiir.

Bazıları doğrudan şiirlerde yer alan bazıları ise çağrışımlar yoluyla zihnimizde beliren çılgık, hıçkırık, ses, çöl, gurbet-sıla, sinanma, dua, acı, kent-şehir-balkon, yağmur, kahır, ayrılık, içli, ağırlı, hüznün, yalnızlık, hakikat, kader, gözyaşı, devinim, akış, çağ, sürgün, sarsıntı, ecel-ölüm,

“Erinç’in Toplu Şiirler alt başlığı ile yayımlanan kitabındaki şiirlerin ana izleği bizleri, yaşamı rikkatle okuyan bir gönle ve o gönlün devinimlerine dair duygu durumlarını içeren dizelere götürür.”

sancı, yürek-gönül-kalp, çöl, ikindi, kırılğan, hiddet, Kudüs, aşk, cürüm, düş-rüya gibi kavram ve imler, Erinç şiirlerini anlamlandırmamıza katkı sunan anahtar ifadeler olarak karşımıza çıkar. Bu ifadelerdeki “biyresel tını” her ne kadar modern şairlerde gördüğümüz biyresel iç bunalımını, varoluş açmazını veya korkuları çağrışırsa da Erinç’in şiirinin düşünsel ve duyuşsal anlamda yaslandığı Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, Erdem Beyazıt damarının öğretimsel boyutunun Erinç şiirine etkisi bu duruşu modern şairlerden farklı bir konuma oturtmamızı sağlar. Şiir-mizde bireyin kaçı ve arayışı üzerinden okunan İkinci Yeni şiirinin ve 1980 sonrası modern şiirin biçimsel anlamda imkanlarıyla buluşan ancak öz ve söylem bağlamında kendi iç dinamiklerini taşıyan Erinç’in şiirleri bu yönüyle irfani bir gelenekten beslenmekte, bu geleneğin sesini terennüm etmektedir denebilir. Erinç’e göre Tanrı ve ilkelerini hissettiren şiir, hakikati aramada yollardan birisidir. Ancak şiir “İdeolojik telkinlerin deltası” olmamalıdır. Bu cepheden Erinç’in şiirlerine bakıldığında yer yer şairin düşünsel yönünün izleri görülür. Ancak şairin bu düşünsel yönü, belirlediği hakikatin izleğinden ilerleyerek, sloganik kalıplara kapılmadan okura duyurmaya çalıştığı söylenebilir. Şair, şiiriyle ilgili bu hususu “uygarlığımın yapıtaşlarını savunuyorum” sözleriyle açıklar (Okuntu, 2002).

Kitapta yer alan ilk şiirlerde, görece sonraki şiirlere nazaran daha kısa bir yapı ile karşılaşır okur. *Turna Gözleri* ve *Karanfil* bölümündeki şiirlerde okura söylemek istediklerini dışa vuran, sesinin yankısını duyurmaya çalışan bir anlatım tarzını benimser şair. *Geniş Zaman Sıvarileri*’nde yer alan şiirlerle birlikte yapı olarak uzayan, kelime dağarcığının genişlediği, imgesel dile eklemenebilecek bir şiir anlatı biçimi görülmeye başlar. Konular artık daha bir içe yönelir, insanın özüne dönük bir anlam dünyası sarar okuru. Bu bölümde dini metinlere ve kıssalara göndermelerin arttığı dizeler görülür. Bu biçimsel özellikler kitabın üçüncü bölümü-kitabı olan *Karanfil Yoğuran Irmaklar*’da da devam eder. Kitabın dördüncü ve son bölümü-kitabı olan *Kozasını Çapalayan Kelebekler* ile birlikte şairin tekrar şiirlerde kısa anlatıyı tercih ettiği fark edilir.

Okura Kalbin Hakikatini Fısıldayan Şiirler

Ömer Erinç’in şiiri fısıltıyla okuruna bir hakikatin izini bulabilmeyi teklif eder. Teklif edilen yolu takip eden okur, ezelden ebede ulaşan hakikatin peşinde insanın durduğu “an” ve “yer” bağlamında hissesine düşeni alacaktır denebilir. Şair bazen teklifini açık açık dizelerine yansıtır. “sürgünü yaşayan zambak/dağlarda aradı kaybını/sen zamanı çaldırdın/nerdesin hey insan/ses ver işiteyim/toprak özün/su uygarlığın/ses ver işiteyim” Ve bazen de bir sır gizlidir dizelerde, okuyucunun keşfine bırakılan: “ol denilince olgunlaşan başak/sırlara ayarlanan gökte şimdi/bilincin suyla donanması/en uzun secdesi yer/yüzünün” diyen Erinç, kitaba ismini veren *Sevdanın Hükmü Baki Defteri* şiirinde sırlarla yine baş başa bırakır okuru “Ahkâf:/nesli kahreden bir sırdır/bağrına alevler eken ahali/poyraz bir mermi/sefere gidenlerin albümünde”

“Ömer Erinç’in
şiiri fısıltıyla
okuruna bir
hakikatin izini
bulabilmeyi teklif
eder.”

KAYNAKÇA

- Boz, Duran (2024), *Sevdanın Hükmü Baki Defteri*. Ankara: Hece Yayınları.
- Okuntu (2002), Uyanık Olma İmkânı Olarak Şair ve Şiir, *Okuntu Dergisi*, 7 (Temmuz-Ağustos).

ROMANDA BİLGİ İKTİDAR İDEOLOJİ -TÜRK ROMANI ÜZERİNE BİR SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ-

Hüseyin CEVİZ

Hece Yayınları inceleme kategorisinde çıkan çalışma Eylül 2015'te okurlarıyla buluştu. Modern felsefenin ve sosyolojinin kavram haritasına ait bilgi, iktidar ve ideoloji terimlerinden hareketle hegemonik bir söylem kuran eserlerin “nasıl”ları ve “niçin”leri üzerine inşa edilmiş bir çalışmadır **Romanda Bilgi İktidar İdeoloji**. Kuramsal olduğu kadar pratik yönü de mevcut olan bu çalışma roman türünü, bilgi- iktidar- ideoloji kavramlarıyla okuma yolunu tercih etmiştir. Multidisipliner bir arka plan Türk romanına fon yapılmaktadır. Felsefe, tarih, sosyoloji ve siyaset bilimi bu fonun temelini oluşturmaktadır.

Romanda Bilgi İktidar İdeoloji, Türk romanında hegemonik söylemin doğuşu ve bu söylem biçiminin ideolojik bir hâl alışını Türk edebiyatının önemli isim ve eserleri üzerinden çözümlemektedir. Ahmet Mithat Efendi, Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Peyami Safa, Kemal Tahir, Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Tarık Buğra'nın eserleri tematik ve ideolojik düzlemde eleştirilmektedir.

Selim Somuncu'nun ifadesiyle hegemonik söylem; kendinden oldukça emin, diyalojiye kapalı, benim iddialarım doğrudur, şeklinde kendini gösteren bir söylem biçimidir. Bu söylemi kendisine araç edinmiş yazarların “bilgece” tavırları yoluyla romanın roman olmasını sağlayan temel unsurların ayakta kalıp kalmadığı sorgulanmaktadır çalışmada. “Söz konusu hegemonik söylem normal düzeyde bir etki ve etkilenme oluşturan sıradan bir iktidar durumu değil, roman türünün parametrelerini değiştiren, gerçekliği gizleyen, saptıran bir iktidar biçimidir.” (Somuncu, 2015: 61) Dolayısıyla bu söylem biçiminin, romanı ne ölçüde roman olmaktan çıkardığı da çalışmadaki sorgulamalardan biri olarak okurun karsına çıkmaktadır.

* Somuncu, S. (2015). *Romanda Bilgi, İktidar, İdeoloji*, Ankara, Hece Yayınları.

**“Hem kuramsal
çerçevesi hem
de söylem
çözümlemesi
yapılan
romanlar
bakımından**

Romanda Bilgi
İktidar İdeoloji adlı
çalışmada Selim
Somuncu, Türk
romanına yeni ve
ideal bir hedef
göstermektedir.”

Çalışmanın temel hedefinin, Türk romanındaki ideolojik unsurları hegemonik söylem üzerinden okumak olduğu söylenebilir. Selim Somuncu'ya göre ideoloji; hegemonik söylemi hâkim kılmış, bunun yanında yazarların ağırlıklı olarak yer verdikleri bilgi yüzünden roman araçsallaşmış, iktidar ve ideolojinin eseri olarak metin, kuru ve didaktik bir niteliğe bürünmüştür. Yazarlar tarafından esere ve okura karşı takınılan bu tavır ise yazarları üst bir konuma çıkarıp her şeyi bilen, her dediği doğru olan bir noktaya ulaştırmıştır. Ele geçirdiği bu güçle ayrıcalıklı bir pozisyon elde eden yazar, bilgiyi dönüştürüp hakikati çarpıtarak kurguyu oluşturmakta herhangi bir sakınca görmemiştir. Bu tartışmaya açık noktada **Romanda Bilgi İktidar İdeoloji** adlı çalışmayla Selim Somuncu ideoloji-edebiyat ve ideoloji-roman ilişkisine ışık tutmaktadır.

Popülerin ve ideolojik olanın dönemsel galibiyetini ortaya koyan ve kanonik bir kültür ortamının varlığına işaret eden Selim Somuncu, iktidar sahiplerinin romanı araç olarak kullanmalarına dikkat çekmektedir. Bu yola sapılmasının ardından da roman, teorik bilginin nesnesi konumuna itilirken “roman olma dışında her şey olma” hâline gelmektedir. Oysa roman, bu konuma düşürülmek yerine estetik bir unsur olarak edebiyatın üst mertebelerine çıkabilecek sanatsal yetkinliğe uygun bir şekilde de kurgulanmaya oldukça müsait bir türdür.

Romanda Bilgi İktidar İdeoloji adlı çalışmanın birçok özgün yönü bulunmaktadır. Bunlardan biri, edebiyat ve sanat ürünlerinin ideoloji nazarıyla ele alınmış olmasıdır. Zira bu bakış açısıyla Türk romanına yaklaşan çalışma yok denecek kadar azdır.

Türk romanına ilişkin yeni bir söylem olarak edebiyatı, sadece edebiyatın verileriyle okumanın kısıtlılığına dikkat çeken çalışmada Michel Foucault, Levi Strauss, Max Horkheimer, Theodor Adorno gibi isimler üzerinden felsefe, sosyoloji, psikoloji, müzikoloji, edebiyat gibi *alanların ortaklıkları ve birbirlerine olan etkileri vurgulanmaktadır*.

“Bu çalışmada yazarların ideolojik dünyasının izleri sürülmeye, yazarın naklettiği her bilginin değil, yazarın hegemonik söylemini kurabilmek için ideolojiye ilişkin bilgi dönüştürümleri tespit edilmeye çalışılacak, bunun üslubuna bir tahakküm biçimi olarak yansımaları çözümlenecektir.” (Somuncu, 2015: 115) Sözü edilen çözümleme yapılırken edebi üslubun, söylem karşısında geldiği yeni konum dikkatlere sunulmaktadır.

Türk romanındaki Ahmet Mithat Efendi, Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Peyami Safa, Kemal Tahir, Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Tarık Buğra gibi önemli isimler Michel Foucault, Edward Sait, Antonio Gramsci gibi postmodern entelektüellerin kuramlarından hareketle yorumlanmaktadır. Bu, **Romanda Bilgi İktidar İdeoloji** adlı çalışmayı özgün yapan bir başka husustur. Yeniliktir. Türk romanına yeni yaklaşımlarla bakmaya alan açmaktır. Bakış açılarını güncellemektir. Sonraki çalışmalara yol açmaktır. Salt tarihselci yaklaşımların dışına çıkıp yeni bir yöntem önerisidir. Çünkü yenilenen, değişen ve gelişen dünyada yeniye karşı direnmek oldukça zordur. Antonio Gramsci “hegemonya”, Michel Foucault “arkeoloji”, Edward Sait “şarkiyatçılık” kavramlarıyla dünyaya yeni bir şeyler söylemişlerdir. Tam da bu noktada Selim Somuncu bilgi- iktidar- ideoloji kavramlarını Türk romanına kavramsal bir okuma altyapısıyla dâhil etmiştir.

“Roman sayesinde okuru aydınlatmak, bilgilendirmek, hep hakikati, kendi hakikatlerini göstermek endişesinde olan romancılar dirençsiz bir okur kitlesini de yaratmıştır.” (Somuncu, 2015: 297) Çalışmada bu yaratım sürecinin romanın teknik altyapısına verdiği zarar ve okur için oluşturduğu edebi zevk seviyesi dikkatlere sunulmaktadır.

Kitabın birinci bölümü kuramsal çerçevede bilgi- iktidar- ideoloji meselelerini ele almaktadır. Yansıtmı kuramından Marksizm’e, modernizm ve kapitalizmle yükselişe geçen romana dair kuramsal bir çerçeve birinci bölümde ortaya konulmaktadır.

İkinci bölümde ise metinler üzerinde söylem çözümlemeleri yapılmaktadır. Bu çözümlemeler yapılırken biyografik bilgiyi “yüceltmeden dikkate alma” şeklinde bir tavır dikkat çekmektedir. Zira bu çalışmada merkeze alınan temel hususlardan biri de yazarların romana yükledikleri mana olmuştur. Bu yönüyle de **Romanda Bilgi İktidar İdeoloji** adlı çalışma poetik bir sorgulamadır.

Ahmet Mithat Efendi, *Demir Bey* yahut *İnkişaf-ı Esrar* adlı eserinin kahramanı Polini aracılığıyla Osmanlı kadınına yönelik ideal bir profil çizerken Halide Edip Adıvar *Sinekli Bakkal* adlı eseriyle modern Türkiye’ye yönelik ideal bir Türk kadını tarif etmektedir.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu *Ankara* romanıyla Cumhuriyet’in kuruluşunu ve kurucu unsurlarını olması gereken çerçevede ele almış, Cumhuriyet’i idealize ederek eserinde anlatmıştır. Yer yer Kadro dergisinin fikirlerini dile getirmiş adeta dergiyi romanlaştırmıştır.

Peyami Safa’nın *Matmazel Noraliya’nın Koltuğu* ve Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Mezarından Kalkan Şehit* adlı eserlerini kurgusal benzerlikleri ve ideolojik söylemleriyle karşılaştırmaktadır. Eserler mistisizm ve pozitivizm zıtlığı üzerinden ele alınmıştır. Eserlerin kahramanları adeta yazarların ideolojisine göre şekillenmiş ve birbirinden oldukça farklı çıkış yollarıyla kahramanların sorunlarına çözüm aramışlardır.

Kemal Tahir’in *Devlet Ana* adlı eseriyle Tarık Buğra’nın *Osmancık* romanları da karşılıklı söylem çözümlemelerine tabi tutulmuştur. Benzerlikleri ve zıtlıkları üzerinden ideolojiyi yansıtmı biçimleri ele alınan eserlerde birtakım yeni kavramların kullanımı da hayli dikkat çekicidir. **Romanda Bilgi İktidar İdeoloji** adlı çalışmada Selim Somuncu, biçimsel ideolojik söylem ve nihai ideolojik söylem gibi yeni temel kavramlar ortaya koymaktadır. Biçimsel ideolojik söylem, biçim oluşturucu ideolojik söylemdir. Yani biçimin gelişimine katkı sağlayan bir özelliكتedir. Estetik yitime yol açmaz. Kurguya zararı değil katkısı vardır. Nihai ideolojik söylem ise romanın tartıştığı her sorunun romanın başından itibaren halledilmesidir. Kahraman aracılığıyla romana dâhil olan fikirlerin öznel bir dille yüceltilmesidir.

Hem kuramsal çerçevesi hem de söylem çözümlemesi yapılan romanlar bakımından **Romanda Bilgi İktidar İdeoloji** adlı çalışmada Selim Somuncu, Türk romanına yeni ve ideal bir hedef göstermektedir. Yerel unsurlardan yola çıkan ve yereli evrensele taşıyan dünya çapında bir Türk romanı oluşturmak yolunda **Romanda Bilgi İktidar İdeoloji – Türk Romanı Üzerine Bir Söylem Çözümlemesi**- edebiyatseverler, akademi dünyası ve felsefe ile sosyolojiye dair okumalar yapanlar için dikkate değer özgün bir çalışma olarak literatürdeki yerini almıştır.

“Selim Somuncu bilgi- iktidar- ideoloji kavramlarını Türk romanına kavramsal bir okuma altyapısıyla dâhil etmiştir.”

TAŞLARA DOKUNAN SESLER

Azize BATI

“Körler dinleyerek görürler, sağırılar okuyarak duyarlar, yazarlar ise konuşmasını bilirler. Peki ya Melekler, onlar da yazıyorlar ya!...”

Şiirin ve edebiyatın coğrafyasında yetişen kadın bir yazar, şair ve akademisyen olan Hidayet Bağcı'nın kaleminden dökülen *Taşlara Dokunan Sesler* adlı eser, hayatın perdesini aralamamızı sağlayan bir öykü kitabıdır. Eser iki bölümden oluşurken kendi içerisinde farklı başlıklardan meydana gelir. Öykü kitabının ilk bölümünde birtakım sorularla hayatın akışını sorgulayarak yaşayan genç bir kızın zamana bakışı ele alınır. İkinci bölümde kahramanların günlük yaşantısıyla, bakmak ile görmek arasındaki farkın insanın yaşamına etkisi irdelenir. Okur, öykülerde farklı isimlerle karşısına çıkan kahramanların kimliklerini bulma serüveninde

yaşadıklarına eşlik ederken insanın varoluşu boyunca keşfedemediği birtakım sırlara rastlar. Kitap ilk kez 2020 yılının Eylül ayında neşredildikten sonra ikinci baskısı 2024 yılında yapılır. Öykü kitabının ikinci baskısı, “*Sonbahar Yapraklarının Tedirginliğinde*” ve “*Bir Melek Kapınızı Tıklarsa*” isimli metinler eklenerek genişletilmiştir. Öykülerin yalın bir dil ile yazılmış olması zihin karmaşıklığını engellerken eseri duru bir anlatıma kavuşturmuştur.

Şair ve yazar atmosferinde hayata gözlerini açan Hidayet Bağcı 1982 yılında Kahramanmaraş'ta doğar. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Tekstil Mühendisliği Anabilim Dalında doktorasını 2023 yılında tamamlar. Edebiyatın büyüüne ve inceliğine kapılmış olacak ki yıllar içerisinde çeşitli edebiyat dergilerinde deneme, şiir ve öykü türünde metinler icra eder. Sözüün gücüne ve büyüüne inanan yazar, edebiyatı, hayatın ahengi olarak gördüğünü belirtirken sonsuz zaman nehrinde yaşamda bir iz olarak eserini bırakır. “*Zaman kavramı bu kitabın oluşumuna sebep oldu. Zamanın avuçlarımdan kayıp gittiğini gördüm.*” İnsanın hükmedemediği mefhumdur zaman kavramı, lâkin edebiyat vadisinde zamansızlığın tadını alan yazarlar da vardır. Taşlara Dokunan Sesler adlı eser *Hidayet Bağcı*'nın zamanın akışına kendi nazarıyla dokunmasından meydana gelmiştir.

Eserin muhtevasını oluşturan art arda devam eden konu başlıklarıyla yazılan ve öykü kitabıyla aynı isme sahip olan birinci bölüm, denizin derinliğine atılan bir taşın suyun üzerinde oluşturduğu halkalar gibi bağlantılı bir anlam çerçevesi

oluşturmaktadır. Yazar, kimi zaman günlük hayatı bir ütopyaya dönüştürür kimi zaman da kahramanlar aracılığıyla görünmeyen keşfine çıkar. Öyküde yer alan kahramanlar her başlangıçta farklı bir surette hayata bakmamızı sağlar. Kahramanmaraş'ta doğan genç bir kızın hayat serüveni ve tesbih ustasıyla olan yolculuğu okuyucuyu tefekküre sevk eder. İki kahramanın arasındaki bağ tasavvufu birleşip mana âleminde anlam kazanır. Bulduğu aradığını mıdır? Yahut insan, varoluşuyla birlikte zaman ekseninde kaybettiğini mi arar? gibi soruları Mihrimah'ın arayışı ile sorgularız. Kitabın birinci bölümünde, olay örgüsü içinde işlenmiş olan tasavvufi konular ve ifadeler eserde farklı bir katman yaratır. Bu bölümde yalnızca olay ve durumları okumakla kalmayız ayrıca düşünce ve yaratma gücünün insanın kimliğindeki etkisini sorgularız.

Öykülerde dikkat çeken bir diğer unsur da tesbih tanelerinin anlam dünyasıdır. Bilenen her şey kendi dünyasında değerli olmakla kalmıyor, bilmek isteyeneye değer katıyor. Doksan dokuz taneli tesbihin tanelerinden biri kaybolunca Mihrimah'ın anlam dünyasında da sarsılmalar yaşanır. Ahmet Suphi Usta taşlara yeniden şekil vererek sarsılan bir dünyayı yeniden inşa etmeye yardım etmekle kalmıyor ayrıca her anlamı bir arada tutan tesbihin ipini kaybetmemesi için Mihrimah'ı uyar-maktadır. İnsan hayatında gerçekleşen her olay ve durum birbiriyle bağlantılıdır. Hayat bazen zincirin halkalarını ya da birbiri ardına dizilmiş tesbih tanelerini andırır. Ahmet Suphi Usta yadigâr bir tesbihi yeni bir ipe dizerken sadece taşları değil Mihrimah'ı yeni bir kimliğine kavuşturur. *"Ahmet Suphi Usta itinayla şekil verdiği taşları yeni, hiç kopmayan/sağlam bir ipe sır sıra dizerken ona; Sakın bu ipi hiç kaybetme olur mu? Eğer kaybedersen taşları riske atarsın. Çünkü bu taşları bir arada tutan sensin!"* Öyküde sembolleştirilen tesbihin insanın hayatıyla bağlantılı olması anlamı derinleştirilirken yazarın sesinin farklı per-delerden ve farklı mekânlardan okurla buluşmasını sağlar.

Kitabın İkinci Bölümü'nde *Camdan Hikâyeler*'le yaşamımızdaki günlük rutin-lerin kahramanın düş penceresinde nasıl anlamlandırıldığını seyrederiz. Otobüs camına bırakılan izlerin ve seslerin ardına düşen kahramanın iç sesi okurla konuşurken günlük telaşlarımızın arasında yaşadığımız her ânın kıymete değer olduğunu hatırlarız. *Rüzgârların Kanatlarına Bir Leylak Kokusu*'nda, Ömer Âsaf ve Ecehan'ın serüvenine eşlik ederiz. Ecehan ile birlikte umudun rengini keşfe çıkarız. Hastalıklı bir beden hayatına davet edildiğimizi düşünürken kitap kurdu olarak bizlerle tanışacak olan Ecehan'ın yazdığı mektupla insanın gerçek kimliği sorgulanır. *"Denizler dalgalarını ne kadar çok kıyaya vurursa taşlar da bir o kadar suyun kendisine dokunmasıyla şeklini alır. Bizler çevremizde olup bitenlere karşı duyarlıyız lakin beş duyumuzla hissiyatımızı geliştiremiyoruz."* Deniz kenarına vuran beyaz dalgaların altındaki taşların dönüşümü ile insanların hayat boyunca yaşadığı vakalar ve durumlar karşısındaki hâl benzer midir? Zaman nehrinde yaşadıkça öğrenen insan ve islandıkça dönüşen kayalıkların ortak sırrı nedir? Yazar kitabın bazı kısımlarında şiirselliği ön plana çıkararak nazmın ahengi ile nesri birleştirir. Kitabın sonunda *Bir Melek Kapınızı Tıklersa* adlı hikâye yer alır. *"Hayat tevafuklarla o kadar çok doluyken, ben bir köşede tesadüf olarak kalamazdım"* cümlesiyle başlayan hikâyede ümit ve inanç birleşir. Madde âle-minden uzaklaşan kahramanın mana âleminde varoluşu için yaptıkları anlatılır. Kitapta yer alan bütün hikâyeler hayattan alınan bir ders niteliğini taşır. Deneme, öykü ve şiirin bir çatı altında toplandığı kitapta okur kısa bir süreliğine dünyanın karmaşasından uzaklaşıp hayatı yazarın penceresinden izleme fırsatı bulur.

"Taşlara Dokunan Sesler adlı eser Hidayet Bağcı'nın zamanın akışına kendi nazarıyla dokunmasından meydana gelmiştir."

DEPREMLERİN ŞEHİRLERE ETKİSİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ "KIRILMA" ÇIKTI!

BİR AKŞAMÜSTÜ GAYESİ

Bir angaryadır, geçer günlerim
Aralanmış umutlardan
Antika zamanları arıyorum
Samandan hallice güneşi
Parmak ucunda alınan nefesleri
Bir angaryadır bulamıyorum
Ne vakit kucaklasam
O nevrurun hasretini
Yaş odunlara kıyıyorum
Seherin serinliğinde
Yansıması düşüyor omuzlarıma
Haddimden çok gördüklerimin
Bu öyle bir dem ki
Gönülsüzce kopuyor
Tazecik çiçekler dalından
Onların da çalınıyor kapısı vakitsizce
Sabrın ahiretinde takvimler
Akşamı buluyor yine
Lakin yol geçti vakitten
Beyaz taşlarda hiç ummadık zamanların adı yazıyor

Zehra YAVUZ